

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

EESTI ÜHISKONDLIKU KOKKULEPPE
REPRESENTEERIMINE AJALEHTEDES “EESTI PÄEVALEHT”
JA “POSTIMEES”

Bakalaureusetöö

Gerli Nurk

Juhendaja: Dotsent Triin Vihalemm

Tartu
2005

Sissejuhatus	4
1. Teoreetilised alused	6
1.1. Ühiskondliku lepingu idee klassikalis-filosoofiline käsitlus.....	6
1.2. Ühiskondlikust lepingust kodanikuühiskonna kujunemiseni	7
1.4. Eesti ühiskondlik kokkulepe	11
1.5. Meedia roll ühiskondliku leppe representeerimisel	13
2. Uurimistöö probleem ja uurimisülesanded.....	17
3. Meetod ja andmeallikad	18
3.1. Meetodi valiku põhjendus	18
3.2. Kontentanalüüsi kriitika	19
3.3. Kontentanalüüsi läbiviimise meetodid	21
4. Empiirilised tulemused	24
4.1. Milline on ühiskondliku kokkuleppe teema representatsioon ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht?	24
4.1.1. Millises žanris ühiskondlikku lepet representeeritakse ja kuivõrd seda väärtustatakse?	24
4.1.1.1. Lepet käsitlevate artiklite žanriline jaotus.....	24
4.1.1.2. Esileheküljel viitamisega tähelepanu pööramine	26
4.1.1.3. Leppeteemaliste artiklite pildimaterjaliga väärtustamine	26
4.1.1.4. Fotodel ja illustratsioonidel kasutatud isikud ning sümboolika	28
4.1.1.5. Lepet käsitlevates artiklites mainitud muud arengukavad	30
4.1.1.6. Hinnang lepet käsitlevate artiklite pealkirjadele	30
4.1.2. Kas ühiskondlikku kokkulepet näidatakse ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht vajaliku või mittevajalikuna ning kuidas kajastatakse ühiskondliku kokkuleppe sõlmimise protsessi?	31
4.1.2.1. Artiklites väljendatud suhtumine leppe ideesse	31
4.1.2.2. Artiklites väljendatud suhtumine leppe sõlmimise protsessi	33
4.1.2.3. Artiklites väljendatud suhtumine Ühiskondliku Leppe Sihtasutusse	34
4.2. Milline on ühiskondliku kokkuleppe sisu ja konteksti representatsioon ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht?.....	35
4.2.1. Kuidas representeerivad ajalehed Postimees ja Eesti Päevaleht ühiskondliku kokkuleppe positiivseid külgi?.....	35
4.2.2. Milliseid ühiskondliku kokkuleppega seonduvaid probleeme tuuakse esile ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht?.....	37
4.3. Milline on ühiskondliku kokkuleppe võimalike osapoolte representatsioon ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht?.....	39
4.3.1. Kes on ühiskondliku kokkuleppe teema sagedasemad reetorid ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht?	39
4.3.1.1. Lepet käsitlevate artiklite autorite jagunemine	39
4.3.1.2. Lepet käsitlevate aramuslugude autorite jagunemine	41
4.3.1.3. Lepet käsitlevates artiklites kasutatud allikad.....	41
4.3.2. Milliseid huvigruppe seoses ühiskondliku kokkuleppega ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht esile tuuakse?.....	43
4.4. Postimehe ja Eesti Päevalehe representatsiooni erinevus	45

5. Järeldused ja diskussioon	47
Diskussioon	52
Kokkuvõte	55
Summary	57
Viidatud kirjandus ja allikad	59
 Lisad	 61
Lisa 1. Analüüsitud artiklite jagunemine kuude lõikes	61
Lisa 2. Analüüsitud artiklite loetelu	62
Lisa 3. Tekstide kodeerimisleht	66
Lisa 4. Pealkirjade tonaalsus	73
Lisa 5. Positiivsete argumentide tekstisisesed näited.....	76
Lisa 6. Negatiivsete argumentide tekstisisesed näited	79

Sissejuhatus

Ühiskondliku kokkuleppe teemal on Eestis räägitud juba üle kümne aasta. Suurema tähelepanu alla sattus antud teema alates 2001. aasta sügisest, kui selle vajadust toonitas oma ametisse astumise kõnes president Arnold Rüütel. Rahvuslik lepe¹ on oma olemuselt kokkulepe ühiskonna kolme sektori vahel - avaliku-, äri- ja mittetulundussektori vahel – ning peaks aitama kaasa kodanikuühiskonna tekkimisele.

Käesoleva töö eesmärgiks on uurida Eesti rahvusliku kokkuleppe temaatika representeerimist rahvale ajalehtede Eesti Päevaleht ja Postimees vahendusel, sest vaatamata sellele, et rahvusliku leppe idee on jõuda võimalikult paljude ühiskonna liikmeteni ja rahvusliku leppe temaatikat on käsitletud juba paar aastat, selgus leppe sõlmimise järel 2003. aasta oktoobris Emori poolt läbi viidud küsitlusest, et 54 protsenti vastanutest (üldse intervjueriti 500 inimest) ei olnud ühiskondlikust leppest midagi kuulnud ja 39 protsenti oli leppest üht-teist kuulnud, aga ei osanud selle vajalikkuse kohta midagi arvata (Koch, EPL, 24.10.03). Tegijate arvates on põhjuseks liiga hilja alanud selgitustöö ajakirjanduses, kuid leppe kritiseerijate meelest peitub probleem leppe idees ja sõnastuses, mis on vähekonkreetne ja millest on seetõttu raske aru saada, et seisukohta kujundada.

Ühiskondliku kokkuleppe representeerimise uurimisega sai alustatud 2004. aastal valminud seminaritöös (Nurk ja Ojaveer 2004). Viisime läbi Eesti Päevalehes ja Postimehes aastatel 2002-2003 avaldatud 18-ne arvamusartikli kvalitatiivse analüüsi. Uurimistulemused pidid aitama selgitada, mis põhjusel jäi ühiskondliku kokkuleppe teema suure hulga inimeste poolt tähele panemata. Analüüs tõi esile kaks võimalikku põhjust:

1. Eesti trükimeedia representeeris aastatel 2002-2003 ühiskondlikku lepet kui poliitiliste jõudude poolt sõlmitavat kirjalikku dokumenti (mitte kui riigi ja ühiskonna vahelist kokkulepet), mis on seetõttu vähe-legitiimne.
2. Käsitlemist ja kritiseerimist leidis peamiselt leppe teksti sõnastus, ühiskondliku leppe idee olemust ei selgitatud ja selle üle ei vaieldud.

¹ Ühiskondlik lepe ja rahvuslik kokkulepe on tekstis kasutusel sünonüümidena.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on saada ettekujutus sellest, kuidas täitsid kaks üleriigilist päevalehte ühiskondlikku lepet representeerides oma integreerivat rolli ühiskonnas.

Teooria osas on antud ülevaade käesoleva uurimistöö suhtes olulistest teoreetilistest konseptsioonidest. Peatükk jaguneb viieks: tutvustan lühidalt erinevaid ühiskondliku leppe filosoofilisi ideid ja kodanikuühiskonna teooriaid ning esitan lühiülevaate Iirimaa ja Eesti rahvuslike kokkulepete sõlmimise protsessidest. Viimases osas tutvustan meediateoreetikute seisukohti: kirjeldan avaliku sfääri ja kodanikuühiskonna vahelisi seoseid ning meedia peamisi eesmärke demokraatlikus ühiskonnas (k.a. meedia representatsioonide subjektiivsuse ja ajakirjanike rollikäsitlusega seonduv).

Teises peatükis annan ülevaate uuringu metoodikast- kirjeldan uurimismeetodeid, valimi moodustamise kriteeriume ning andmete kogumise põhimõtteid. Sarnaselt seminaritööga (Nurk ja Ojaveer 2004) kasutati käesolevas uurimistöös kombineeritud tekstianalüüsi, mis hõlmab nii kvalitatiivset kui kvantitatiivset sisuanalüüsi. Käesoleva uuringu üheks suureks väärtuseks on koodisüsteemi loomine, mida on võimalik kasutada ka hilisemal ajaperioodil või muudes meediakanalites ilmunud tekstide analüüsimiseks.

Bakalaureusetöö baseerub Postimehe ja Eesti Päevalehe trükiversiooni põhilehes ilmunud 94 tekstil.

Kolmandas peatükis kirjeldan uurimistulemusi. Kõik empiirilised tulemused on lahti seletatud kodeerimistabeli kategooriate kaupa, vajadusel on tulemuste paremaks väljatoomiseks kasutatud jooniseid. Peatükk jaguneb kolmeks suuremaks alapunktiks, millest esimene annab ülevaate ühiskondliku kokkuleppe teema representatsioonist, teine leppe ja sisu representatsioonist ning kolmas leppe osapoolte representatsioonist.

Neljandas peatükis toon välja peamised järeldused, millele uurimistulemusi analüüsides jõudsin ning diskussiooni osas annan järelduste kohta ka omapoolse hinnangu.

1. Teoreetilised alused

1990.-ndate keskelt alates on üha rohkem hakatud rääkima Eestist kui kodanikuühiskonnast –ühiskonnast, mille erinevad kooslused pingutavad võrdselt ja teevad ühise hüvangu nimel koostööd. Kodanikuühiskonna ajaloolised juured ulatuvad kaugele 11. sajandisse, praeguse Itaalia territooriumi aladel asunud Firenze, Bologna ja Genova linnriikide juurde (Putnam 2004). Kaasajal on just nendes kohtades täheldatud suurt kodanikuaktiivsust ja edukamaid omavalitsusi. Teadlaste arvates on põhjuseks sotsiaalne kapital, antud piirkonnas elavate kodanike omavaheliste normide ja tõekspidamiste võrgustik, mis on võrdselt eelduseks nii majanduslikule arengule kui tõhusale valitsemisele (Putnam 2004). “Kodanikuosaluse võrgustik tugevdab üldkehtivaid vastastikuse usalduse norme: mina teen midagi praegu sinu heaks, lootuses, et sina või keegi teine minu naabruses teeb sedasama minu heaks” (Putnam 2004). Sotsiaalse kapitali idee aitab kujundada ühiskonnas uusi arengustrateegiaid, näiteks tugevdada endistes kommunistlikes riikides demokraatlikke institutsioone ja turumajandust.

Kodanikuühiskonna all mõistetakse riigivõimust sõltumatut inimeste ühise tegutsemise sfääri, mille kaudu inimestel on võimalik kaitsta ja edendada oma väärtusi ja huve.

1.1. Ühiskondliku lepingu idee klassikalis-filosoofiline käsitus

Esimesi märke ühiskondliku leppe ideest leiab juba Thomas Hobbes'i (1588-1679) töödes. Rahvusriigid ei olnud veel tekkinud ja vürstiriigikeste vahel käis pidev sõda, mis laostas ühiskonda ja väsis inimesi. Hobbes'i meelest tuleb olukorrast väljapääsemiseks luua riik, mis oleks nagu inimeste vaheline kokkulepe, mille kaudu individid annab ennast selle riigi valitseja alluvusse, nõudes viimaselt vastutasuks turvalisust (Hobbes 1985: 183-185).

John Locke (1632-1704) arendab Hobbes'i mõtet edasi, öeldes, et kuna inimesel tema loomulikus seisundis tahe vabatahtlikult üldiste huvide eest seista puudub, on selleks vaja luua mehhanism tsiviliseeritud valitsemiseks. See aitab organiseeritult otsuseid vastu võtta, vaidlusi lahendada ja sellega end tõhusalt kaitsta (Locke 1993: 262-272).

Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) väitel tugineb kogu seaduslik võim inimeste seas kokkulepetele (Rousseau 1998: 72). Rousseau arvates on ainuvalitsuse all elavad inimesed mitte ühiskondlik ühendus, vaid lihtsalt üks inimkobar, kuna sellises sootsiumis ei leidu ühishuvi. Olukorra parandamiseks on vaja *contract social*'i [ühiskondlik leping], mis kaitseks ja toetaks kogu ühisjõuga iga ühiskonna liikme isikut ja vara. “Ühiskondliku lepingu klauslid peavad olema kõikjal ühed ja samad ja kõigi poolt vaikides omaks võetud ja tunnistatud – kuni selleni, et ühiskondliku lepingu rikkumise korral võtavad kõik endale tagasi oma esmased õigused ning taastavad oma loomuliku vabaduse, kaotades seejuures konventsionaalse vabaduse, mille kasuks nad olid esimesest loobunud” (Rousseau 1998: 29). Rousseau rõhutab, et kõikidele ühesuguste võrdsete tingimuste korral pole keegi huvitatud nende teistele koormavaks muutmisest.

1.2. Ühiskondlikust lepingust kodanikuühiskonna kujunemiseni

Kui Hobbes, Locke ja Rousseau vaatlevad ühiskonda tervikuna, siis Alexis de Tocqueville (1805-1859) rõhutab ühiskonnasfäärist eelkõige kodanike käitumise tähtsust. Oma traktaadis “Tähelepanekuid Ameerika demokraatiast” võrdleb autor 18. sajandi USA ja Prantsusmaa ühiskondi ning tõdeb, et prantslased on võrreldes ameeriklastega tunduvalt passiivsemad, nad ei huvitu parlamendi tööst ega osale ühiskondlikel aruteludel, mille tulemusena on rahvas võimuolijatest kaugeks jäänud (Tocqueville 1995).

Olukorrast väljapääsemiseks tuleks Tocqueville'i arvates suurendada ühiskonna avatust, tehes seda kodanike aktiivsuse ja erinevate küsimuste arutelu osalemise suurendamise läbi. Selleks tuleb leida ja luua erinevad individuaalsed sidususviisid, mis ei piira, vaid aitavad suurendada kõikide tegelikke valikuvabadusi (Tocqueville 1995).

Tocqueville'i idee edasiarendajaks on Harvardi politoloogia õppejõud Robert D. Putnam, kelle sõnul tuleb ühiskonnas sidususe loomiseks soodustada inimeste aktiivset kaasalöömist. Putnami lähenemine keskendub küsimusele, kuidas mõjutavad ühiskonda kui sotsiaalset maailma inimestevahelisest suhtlemisest tekkinud

võrgustikud. Ta on veendunud, et tihedad sotsiaalsed suhted ja kodanikuosaluse võrgustik on aluseks üldkehtivale vastastikuse usalduse tekkimisele ja püsimisele.

Putnam (1994) on veendunud, et tihedast lävimisest sündinud positiivne maine on põhjuseks, miks näiteks mõned 1970. aastal Itaalias läbi viidud kohalike omavalitsuste reformi tagajärjel loodud üksused said jalad tugevasti alla, aga teised jäid kiratsema. Reformi käigus avastati, et kuigi stardihetkel olid enamus omavalitsustest suhteliselt võrdsel positsioonil, siis mõne aja pärast võis märgata, kuidas ühed omavalitsused muutusid teistest edukamateks: ehitasid lasteaedu ja koole, olid tõusnud majanduslikult heale järjele ja hoolitsesid ümbritseva elukeskkonna eest. Samas mõned omavalitsused ei hakanudki toimima, olid ebaefektiivsed, aeglased ja sealseid juhte kahtlustati korruptsioonis. Putnam analüüsis võimalikke põhjusi ja leidis, et edukaid omavalitsusi iseloomustas tugev kodanike aktiivsuse traditsioon: sealsed elanikud võtsid valimistest osa, lugesid ja tellisid ajakirjandust, osalesid aktiivselt mittetulundusühenduste töös – kuna tänu aktiivsele suhtlemisele puututi omavahel palju kokku, oli tekkinud omavaheline usaldus, et naaber teeb asju sama õiglaselt, korralikult ja seadusekuulekalt kui mina ise (Putnam 1994).

Ent sotsiaalsed võrgustikud ei ole tähtsad mitte ainult ühe regiooni piires, need võivad mõjutada sotsiaalseid suhteid ka etnilistes gruppides. Putnam toob näiteks Aasia riigid, kus perekonda ja tihedaid sugulussidemeid on traditsiooniliselt alati väga tähtsateks peetud ja kus reeglina ei katke see side ka pärast mõnede liikmete mujale elama asumist. Nii näiteks tõmbab Putnam paralleele, võrreldes Hiinas viimasel kümnendil toimunud erakordselt kiiret majanduskasvu ja kodumaalt väljarännanud ning võõrsil edu ja mõjuvõimu saavutanud hiinlaste toetavat tegevust Hiinas nii rahvusvaheliste majanduslepingute garanteerimisel kui investeeringute kanaliseerimisel (Putnam 2004).

Niisiis, nagu eespool mitmel korral on väidetud, oleneb ühiskonna jätkusuutlikkus – nii majanduslik kui ka sotsiaalne edu - suurel määral selle liikmetevahelisest sotsiaalsest kapitalist ehk ühisosast, mille pinnalt saab tekkida usaldus ja millega kaasneb majandusareng. Üks võimalus, kuidas saavutada võimalikult paljude ühiskonnagruppide toetus, on sõlmida ühiskondlik leping, mis hõlmaks sootsiumi laiapõhjaliselt ja sisaldaks üksmeeleks vajalikke mehhanisme. Ühiskondlik lepe on

sõlmitud juba paljudes riikides: Hollandis, Saksamaal, Poolas, Iirimaa, aga ka Venemaal ja Leedus.

1.3. Iirimaa rahvuslik(ud) leping(ud)

Iirlaste leppe idee pärineb eelmise sajandi kaheksakümnendatest aastatest, mil Lääne-Euroopas levis uusliberaalne mõtteviis, mille kohaselt riik on halb peremees ja igaüks on ise oma õnne sepp. Kuna *laissez-faire* poliitika laienes mitmel pool Lääne-Euroopas, tekkis oht, et üha suurenev inflatsioon põhjustab töötajate nõudmisi palkade tõstmiseks ja avalike teenuste suurendamiseks, mis omakorda tingib peatselt vajaduse järjekordseks maksude tõstmiseks. Maksukoormuse suurenemise survele aga hakkab ettevõtetus koomale tõmbuma ja paljud töövõtjad kaotavad oma töö (Krimpe 2003). Iirlased otsisid kriisi ärahoidmiseks väljapääsu ja esimese reaalse sammuna sõlmiti 1987. aasta oktoobris tööandjate, riigi ja ametiühingute vahel kokkulepe “Programm ühiskonna paranemiseks 1987-1990” (*Programme for National Recovery 1987-1990*). Selles lepitati kokku, et ametiühingud külmutavad teatud perioodiks oma palganõudmised ja tööandjad garanteerivad tööhõive säilimise ning riik säilitab stabiilse maksukoormuse, et töövõtjale “jääks kätte mitte vähem raha kui enne”. Kokkuleppe põhiraskus seisnes selles, et leppe tulemusena loodetud hilisema majanduskasvu viljad jaotatakse kõigi osapoolte huvides ühtmoodi (Krimpe 2003). Mõni aeg hiljem Iirimaa puhkenud majandusbuumi peetakse nimetatud leppe otseseks tagajärjeks (Krimpe 2003:12).

Aastatel 1990- 2003 valmis veel rida täiendavad kokkuleppeid: “Programm majandusliku ja sotsiaalse progressi läbiviimiseks perioodil 1990-1993” (*Programme for Economic and Social Progress 1990-1993*), “Konkurentsivõime ja tööhõive suurendamise programm perioodiks 1994-1997” (*Programme for Competitiveness and Work 1994-1997*). 2000. aastal allkirjastatud dokument “Partnerlus 2000” (*Partnership 2000*) kujutab endast tagasivaadet tehtud tööle ja osapoolte kinnitust, et koostööd soovitakse jätkata. Samuti mõtteid, kuidas seda 21. sajandi tingimustes paremini teha. Lepe “Programm edukuse ja õigluse suurendamiseks 2000-2002” (*Programme for Prosperity and Fairness 2000-2002*) keskendus küsimustele, kuidas kaasata rohkem kodanikke ühiskonnaga seotud küsimustes osalema, kuidas vähendada sotsiaalset ebavõrdsust, kuidas adapteerida kodanikke infoühiskonnaga,

kuidas säilitada majanduse konkurentsivõimelisust teiste maadega, sh Euroopa Liidu liikmesriigina.

Kuues ja hetkel viimane leping “Programm edu säilitamiseks 2003-2006” (*Sustaining Progress 2003-2006*) sõlmiti 2003. aasta kevadel. Dokumendi põhiprobleemiks on Iirimaa majanduse konkurentsivõimelisuse tagamine globaliseeruvast maailmast, küsimused sellest, kuidas kaitsta ja säilitada looduskeskkonda, kuidas suurendada kodanike sotsiaalset heaolu ja lahendada migrantidega seotud probleeme.

Igakordse ühiskondliku leppe dokumendi allakirjutamisele eelnev leppe väljatöötamise protsess kestab umbes aasta, st et umbes aasta enne järjekordse põhilepingu sõlmimist koostatakse ja tehakse avalikult teatavaks n.-ö. tööjuhise selle kohta, kuidas konkreetse kokkuleppe aluseks olevaid probleeme tuleks tööühma arvates lahendada. Väljatöötamise protsessi on kaasatud võimalikult paljusid sotsiaalpartnereid, kellel on igas tööühmas oma esindaja. Iirlased on veendunud, et leppe osapoolte otsene kaasahaaratus leppe väljatöötamise protsessi kõikides staadiumides aitab kaitsta kõikide osapoolte huve ja aitab tagada tehtu suhtes usalduse tekkimist (Krimpe 2003).

Sarnast järk-järgult lähenemise taktikat kasutatakse ka ühiskondlikus lepingus käsitletavate teemade kajastamisel, kus kokkuleppimine toimub n.-ö valdkonniti. Viieteistkümnelt aastat jooksul on leppes osalejate hulk tasapisi kasvanud ja ühendab tänaseks umbes 20 erinevat huvigruppi, koondades enda ümber nelja suurt rühma: töövõtjaid, tööandjaid, põllumajandusorganisatsioone ning mittetulundus- ja kodanikeühendusi. Poliitikud ja valitsus Iirimaa ühiskondliku lepingu osapoolte hulka ei kuulu ja nemad läbirääkimistel otseselt ei osale. Võimulolijad saavad osaleda ühiskondliku leppe täitmist jälgiva Ühiskondliku Leppe Foorumi töös (Krimpe 2003).

Kui osapooled tegelevad rohkem majanduse ja üldarengu küsimusega, siis 1993. aastal loodud Ühiskondliku Leppe Foorumi ülesandeks on aidata välja selgitada, millised on olulisemad sotsiaalsed ja lokaalsed probleemid ning kuidas neid paremini lahendada saab (Krimpe 2003). Lisaks on lepingute väljatöötamisse kaasa haaratud valdkonnapõhiseid partnereid, nagu näiteks ühiskondliku leppe täitmise Jälgimise Komitee või Partnerlus Töökohtadel (Krimpe 2004:14).

Arvatakse, et tänu ühiskondliku leppe sõlmimisele on Iirimaast saanud majanduslikult ja sotsiaalselt edukas riik, et pärast 1987. aasta oktoobris tööandjate, riigi ja ametiühingute vahelise kokkuleppe sõlmimist suutis Iiri majanduslikust kriisist välja rabeleda. Eestis on kõige sagedamini eeskujuks seatud just Iiri ühiskondlikku kokkulepet.

1.4. Eesti ühiskondlik kokkulepe

Eesti ühiskondliku kokkuleppe idee ulatub 1994. aastasse, mil Maarahva Kongress võttis vastu Eesti Maaelu Harta, kus sõnastati esmakordselt vajadus sõlmida rahvuslik kokkulepe Eesti maaelu, aga ka omakultuuri, hariduse ja omavalitsuste tuleviku osas.

8. oktoobril 2001 rõhutas Arnold Rüütel oma ametisse astumise kõnes vajadust taastada laialdane dialoog rahva ühishuvi väljaselgitamiseks ning usalduse ja vastutuse suurendamiseks. 2001. aasta lõpus asus ühiskondliku leppe sõlmimist toetama Suurettevõtjate Assotsiatsiooni liige Aadu Luukas, kelle visiooni kohaselt osaleksid leppe sõlmimisel nii tööandjad kui töövõtjad, nii erakonnad kui ka kolmanda sektori mittetulunduslikud organisatsioonid. Ühiselt sätestataks riigi arengu olulisemad eesmärgid ja nende saavutamise põhimõtted (Ühiskondliku Leppe Sihtasutus 2005).

7. aprillil 2002 väljendasid Eesti Mittetulundusühenduste Ümarlaua II Suurkogu resolutsioonis ühiskondliku leppe vajadust ka kolmanda sektori organisatsioonid. Toonitati avaliku-, äri- ja mittetulundussektori vahelise ühiskonda tasakaalustava kokkuleppe koostamise ja vastuvõtmise vajalikkust, mis oleks aluseks kodanikuühiskonna väljakujunemiseks Eestis (Ühiskondliku Leppe Sihtasutus 2005).

20. veebruaril 2003 kirjutasid erakondade, tööandjate ja töövõtjate, ülikoolide ning kolmanda sektori organisatsioonide esindajad Kadriorus alla Ühiskondliku Leppe Memorandumile. Memorandumis lubavad 39 allakirjutanut ühiskondliku kokkuleppe ette valmistada ja seejärel ka sõlmida.

Ühiskondliku Leppe Sihtasutus kutsuti ellu president Arnold Rüütli poolt ning registreeriti ametlikult 10. aprillil 2003. Sihtasutuse loomise eesmärgiks oli korraldada ühiskondliku kokkuleppe sõlmimine, samuti sellele eelnev nii avalikkusele kui ka ekspertidele toetuv avalik arutelu (Ühiskondliku Leppe Sihtasutus 2005).

Eesti ühiskondlik kokkulepe sai esimesed allkirjad 20. oktoobril 2003. aastal. Siis kirjutas leppele alla 38 organisatsiooni (võrreldes memorandumile allakirjutanutega toimus siin leppeosalistes mõningane muutus, nt ei kirjutanud leppele mitmesugustel põhjustel alla poliitilised erakonnad Res Publica, Reformierakond ja Keskerakond). Ühiskondliku leppe tööd koordineeriva sihtasutuse juhtide sõnul seab allakirjutatud lepe keskseks arengueesmärgiks Eesti inimeste – sõltumata nende rahvusest, usust, soost, keelest, päritolust, varalisest ja sotsiaalsest seisundist – elatustaseme vähemalt kahekordse tõusu aastaks 2015. See peab toimuma koos sotsiaalse ja regionaalse ebavõrdsuse olulise vähendamisega ja elatustaseme tõus peab olema kiiremini tuntav just vähemkindlustatud ühiskonnagruppide (sh lastega pered ja pensionärid) osas (Ühiskondliku Leppe Sihtasutus 2005).

22. detsembril 2003 andsid Kadrioru lossis toimunud pidulikul tseremoonial oma allkirjad veel 11 organisatsiooni ja hiljem on liitujaid olnud veelgi. Oma 17.03.2005 koostatud pressiteates teatab Ühiskondliku Leppe Sihtasutus 2004. aasta töötulemusi tutvustades, et „lepe on osalusdemokraatlik protsess, milles täna tegutseb 56 üleriigilise tähendusega organisatsiooni, nende hulgas tööandjate ja töövõtjate ühendused, Eesti Teaduste Akadeemia, avalik-õiguslikud ülikoolid, rakenduskõrgkoolid, mitmed erakonnad ja valdkondlikud mittetulundusühenduste katusorganisatsioonid” (Ühiskondliku Leppe Sihtasutus 2005: www.lepe.ee/4684). Sihtasutuse sõnul on Eesti avalikkus kokkuleppe kui põhimõtte omaks võtnud.

Lisaks sellele, et Ühiskondliku Leppe Sihtasutus suhtles paljude organisatsioonide esindajatega otse, sai enamike ühiskonnaliikmetega suhtlemisel peamiseks kanaliks olla ainult meedia. Meedia on avalikkuse jaoks demokraatlikus ühiskonnas toimuvate tähtsate sündmuste ja protsesside kajastajana oluline kanal. Leppe Sihtasutus ootas tõenäoliselt, et meedia täidab rahvusliku leppe teema representeerimisel oma integreerivat funktsiooni ühiskonnas.

1.5. Meedia roll ühiskondliku leppe representeerimisel

Bourdieu sõnul on iga ühiskond vaadeldav erinevate väljade kogumina. Sõltumata geograafilisest asukohast ja kehtivast riigikorrast leidub igas sootsiumis oma poliitiline, majanduslik, kultuuriline, jne väli. Sellesse loetellu kuulub kindlasti ka avalikkuse ehk meedia väli, mis on omamoodi foorum oluliste asjade korraldamiseks. Tänu ulatuslikkusele on ajakirjandusel, sh trükiajakirjandusel, tähtis osa tegelikkuse konstrueerimisel ja tähenduste loomisel. Meedia mitte ainult ei kirjelda, vaid avaldab ka üldistavaid väiteid ühiskonnas toimuva, selle suuna, mõju ja iseloomu kohta (Lauristin 2000).

Jürgen Habermas (2001) nimetab tänapäeva massimeediat avalikuks foorumiks või avalikuks sfääriks ning võrdleb seda 18. sajandi kohvikute ja väitlusklubidega, kus aktiivsed inimesed kohtusid, et arutada ja kujundada ühiskonnas tähtsaid asju. Selle üheks oluliseks eesmärgiks oli kontrollida valitsust informeeritud avaliku arvamuse abil. Avaliku sfääri kujunemine sai võimalikuks tänu kapitalismi arengule, majanduslikule vabadusele ja individualismile, avaliku ruumi esimest vormi kirjeldati kui kodanlikku avalikku sfääri. Hilisemate uute korporatiivsete huvide arenemine ning teiste võimumehhanismide teke, samuti eliidikeskse interpersonaalse diskussiooni asendumine massikommunikatsiooniga, muutis Habermasi sellise arengu tagajärgede suhtes pessimistlikuks. Habermas nägi ohtu “kaasaja demokraatialle, kuna suurema tõenäosusega meedia manipuleeris avalikkusega kui aitas kujuneda ratsionaalsetel arvamustel” (Habermas, tsiteeritud McQuail 2000:142, kaudu).

Tänapäeval sobib avaliku sfääri idee üldiselt hästi kokku laiemaga kaasaegse mõistega “kodanikuühiskond”, kus mitmesugused vabatahtlikud ühendused pakuvad kodanikele kaitsvat tsooni riigiga suhtlemiseks (McQuail 2000:142). Kodanikuühiskonna üheks kõige olulisemaks vahendavaks institutsiooniks on avatud, vaba ja mitmekesine meedia. Selle üle, kuidas meedia peaks andma oma panuse demokraatliku ühiskonna toimimisse, on diskuteerinud paljud teoreetikud. McQuail toob välja neli peamist eesmärki, mille suhtes ollakse üsna üksmeelsed:

- jälgida pidevalt sündmusi, ideid ja avaliku elu tegelasi, mille tulemuseks on nii avalikkusele suunatud teadetevoog kui ka moraalse ja sotsiaalse elukorralduse vastu eksimise esiletoomine;
- pakkuda sõltumatut ja põhjalikku kriitikat ühiskonna ja selle institutsioonide kohta;
- julgustada eneseväljendust ja sotsiaalset osalust, pakkuda selleks vahendeid võimalikult paljudele;
- osaleda ühiste arusaamade ja identiteedi kujunemises, tugevdada sotsiaalset sidusust.

(McQuail 2000:144).

Seega on meedial kodanikuühiskonna kujundamisel ja arendamisel täita oluline vahendaja roll. Schudsoni (1998) järgi peaks ajakirjandus sotsiaalse osaluse edendamise ja avaliku arutelu tekitamisega kodanikuühiskonda tugevdama. Selliselt toimivat ajakirjandust on teisisõnu nimetatud ka osalusajakirjanduseks või kodanikuajakirjanduseks. Schudsoni arvates on ajakirjanikud professionaalid, kelle ülesandeks on hoida kodanikuks olemine inimeste jaoks tõsiseltvõetavana. Glasseri ja Crafti (1997) arvates muutub ajakirjanduse funktsioon osalusajakirjanduse mõjul informeerivast ajakirjandusest suhtlevaks, sest avalikkus vajab peale informatsiooni ka võimalust ennast toimuvaga seostada ning see kutsub esile vaidlusi ja arutelu (McQuail 2000).

Olla avalikkuse jaoks foorumiks, läbi mille inimesed saavad võimaluse end ühiskonnas toimuvaga seostada, on ajakirjanduse jaoks vastutusrikas ülesanne. Vaatamata sellele, et ühest küljest seab ühiskond ise meediale heakskiidetud väärtushinnangute ja tõekspidamistega teatud piirid, toimub teisest küljest vastupidine mõjutamine, sest meedia ei kajasta reaalsust üks-ühele, vaid taastoodab seda. Selle protsessi käigus juhtub sageli, et meedia tõstab omapoolset hinnangut lisades ühed reaalsuse aspektid esile ja jätab teised tahaplaanile, toimub sündmuste representatsioon. Representatsioon on teatud mõttes alati subjektiivne, kuna see on ühiskonnas realselt toimuvatest sündmustest või protsessidest valikuline kujutus. Valiku teevad ajakirjanikud, mistõttu nende roll sündmuste ja protsesside representeerimisel on suur – kuulub ju informatsiooni kogumine, selle selekteerimine, töötlemine ja edastamine nende igapäevaste tööülesannete hulka.

Coheni (1963) järgi on ajakirjanikul valida kahe rolli vahel: olla kas neutraalne teavitaja või ühiskonnas aktiivne osaleja. Esimene on informatsiooni tõlgendaja ja valitsuse tööriist. Teine aga osaleja traditsioonilises neljanda võimu tähenduses ehk ajakirjanik, kes peab ennast auditooriumi esindajaks, on valitsuse suhtes kriitiline ning kaitseb ja loob teatud poliitilisi ideid. Kaalukas tõestusmaterjal (nt Johnstone jt 1976) näitab, et enamik ajakirjanikest eelistab neutraalse teavitaja rolli, samuti sobib see roll paremini ajakirjanduses väga oluliseks peetava professionaalse väärtuse – objektiivsusega (Lippmann 1922; Carey 1969; Janowitz 1975; Roshco 1975; Phillips 1977; Schudson 1978; Tuchman 1978; Hetherington 1985; Morrison ja Tumber 1988; Weaver ja Wilhoit 1996).

Neutraalse teavitaja roll haakub paremini ka McQuaili poolt välja toodud viie kõige üldisemalt aktsepteeritud meediale esitatava põhimõttega, mis on aluspõhjaks kriitikale ja arutelule ning milleks on: vabadus, tasakaalustatus, mitmekesisus, info kvaliteet, sotsiaalne korraldus ja solidaarsus. Kommunikatsioonivabadusel on kaks aspekti: pakkuda laia arvamuste valikut ja reageerida sotsiaalsele nõudmisele või vajadusele; tasakaalustatus taotleb võimalikult vähest diskrimineerimist või kallutatust saatjate ja vastuvõtjate juurdepääsus meediale; mitmekesisus toetab ühiskonnas progressiivsete muutuste normaalseid protsesse; infokvaliteedi keskse mõistena nimetab McQuail objektiivsust ning sotsiaalne korraldus ja solidaarsus tähendab kohustusi alternatiivsete sotsiaalsete gruppide ja subkultuuride ees (McQuail 2000: 149-158).

Seda, kuidas positsioneerivad end eesti ajakirjanikud, ei ole veel väga palju uuritud. Palmaru (2001: 143) sõnul “on see teema paraku valge laik meediauuringute kaardil”. Palmaru poolt läbiviidud eesti ajakirjanike rollikäsitle uuringu tulemuste järgi on eesti ajakirjanike rollikäsitus võrreldes saksa ja briti ajakirjanike omaga tunduvalt mõjutamiskesksam. Lääne-Euroopa ajakirjanikega võrreldes ei näe eesti ajakirjanikud oma rolli mitte niivõrd info ega arvamuste vahendamises, kuivõrd poliitika mõjutamises. (Palmaru 2001).

Tulles tagasi kodanikuühiskonna juurde, mille üheks kõige olulisemaks vahendavaks institutsiooniks on avatud, vaba ja mitmekesine meedia ning mõeldes eesti ajakirjanikele, kes näevad endid pigem mõjutajate kui vahendajatena, tekib küsimus: kuivõrd meie ühiskonnas aset leidvad olulised sündmused ja protsessid, mille

eesmärgiks on üldise heaolu parandamine (nt ühiskondlik lepe), saavad vahendatud objektiivselt ning kuivõrd on representatsioonid mõjutatud ajakirjanike isiklikest arvamustest ja hinnangutest?

Nagu eespool öeldud, on meedia ülesandeks anda demokraatliku ühiskonna toimimisse oma panus, pakkudes ühiskonna ja selle institutsioonide kohta sõltumatut kriitikat ning soodustades sotsiaalset osalust. Üheks meedia peamiseks eesmärgiks demokraatlikus ühiskonnas peaks olema ühiste arusaamade kujundamine, mis parandab sotsiaalset sidusust ning tugevdab seeläbi kodanikuühiskonda. Käesolev uurimistöö püüabki välja selgitada, kuidas meedia seda ülesannet ühiskondliku leppe representeerimisel täitnud on.

2. Uurimistöö probleem ja uurimisülesanded

Käesoleva uurimistöö eesmärk on selgitada, kuidas aitas meedia seoses ühiskondliku kokkuleppega tekitada avalikku arutelu ja edendada sotsiaalset aktiivsust ehk kuidas täitis meedia oma integreerivat rolli ühiskonnas. Analüüsin, kuidas Postimees ja Eesti Päevaleht ühiskondlikku kokkulepet representeerides selle oodatava foorumina toimisid.

Täpsemalt on töö uurimisülesanded järgmised:

1. Milline on ühiskondliku kokkuleppe teema representatsioon ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht?

- 1.1. Millises žanris ühiskondlikku lepet representeeritakse ja kuivõrd seda väärtustatakse?
- 1.2. Kas ühiskondlikku kokkulepet näidatakse vajaliku või mittevajalikuna ning kuidas kajastatakse ühiskondliku kokkuleppe sõlmimise protsessi?

2. Milline on ühiskondliku kokkuleppe sisu ja konteksti representatsioon ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht?

- 2.1. Kuidas representeerivad ajalehed ühiskondliku leppe positiivseid külgi?
- 2.2. Milliseid ühiskondliku kokkuleppega seonduvaid probleeme esile tuuakse?

3. Milline on ühiskondliku kokkuleppe võimalike osapoolte representatsioon ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht?

- 3.1. Kes on ühiskondliku kokkuleppe teema sagedasemad rektorid?
- 3.2. Milliseid huvigruppe seoses ühiskondliku kokkuleppega esile tuuakse?

3. Meetod ja andmeallikad

3.1. Meetodi valiku põhjendus

Oma bakalaureusetöös püstitatud uurimisküsimustele vastuse saamiseks kasutan kontentanalüüsi meetodit. Kontentanalüüs on uurimistehnika kommunikatsiooni sisu objektiivseks, süstemaatiliseks ja kvantitatiivseks uurimiseks ning analüüsimiseks (Lauk 1995:33). Kvantitatiivsus võimaldab tekstide sisu numbrilise väärtusega mõõta, valimisse kuuluvate tekstide kirjeldamine kõikide analüüsikategooriatega tagab objektiivse tulemuse.

See meetod võimaldab mind huvitavaid ühiskondliku kokkuleppega seotud tegureid kõige kergemini klassifitseerida ja kirjeldada, kuna kontentanalüüsiga saab teha järeldusi tekstideväliste nähtuste kohta. Samuti on kontentanalüüsi tehes võimalik ühiskondliku kokkuleppe teema kajastust mitme erineva meediakanali (antud töös Postimehe ja Eesti Päevalehe) lõikes võrrelda.

Kasutatud on ka kvalitatiivset sisuanalüüsi, kuna ainuüksi formaliseeritud sisuanalüüsi rakendamine poleks probleemide käsitlest ammendavat ülevaadet andnud. Mõlema variandi kasutamine oli vajalik (mis leidis kinnitust ka seminaritöös, Nurk ja Ojaveer 2004), kuna loendava kodeerimise käigus said artiklites esinevate leppe poolt- ja vastuargumentide nn originaalväited üldistatute koodide alla paigutatud.

Uurimisperioodiks valisin ajavahemiku 15.10.2002 – 20.10.2003. Perioodi pikkuse valikul lähtusin sellest, et käesoleva bakalaureusetöö tulemused baseeruksid meediakajastusel, mis leidis aset ühe kalendriaasta jooksul enne leppe allkirjastamist 20.10.2003. Miks valisin perioodi alguskuupäevaks 15.10.2002 ja mitte 20.10.2002 on seletatav sellega, et see oli lähim kuupäev 20. oktoobrile (järgmine valimisse langenud artikkel on ilmumiskuupäevaga 30.11.2002).

Andmeallikateks valisin uurimisperioodi jooksul kõik Postimehe ja Eesti Päevalehe trükiversiooni põhilehes ilmunud artiklid, mille pealkiri või selle alltekst, liid, sissejuhataja lõik või esikülje viide sisaldasid sõnu ühiskondlik (kokku)lepe/ ühiskondlik leping või rahvuslik (kokku)lepe/ rahvuslik leping. Samuti ühiskondlik/

rahvuslik (kokku)leppimine. Lisaks langesid valimisse artiklid, millele lisatud fotode või illustratsioonide alltekstid neid sõnu sisaldasid.

Nimetatud väljaanded on valitud põhjusel, et kummalgi lehel on üleriigiliselt arvestatav auditoorium ja lai lugejaprofiil. Analüüsitava tekstikogumi moodustasid Postimehe 2002. aasta trükiväljaannetest kaks ja 2003. aastast 49, ning Eesti Päevalehe 2002. aasta trükiväljaannetest üks ja 2003. aastast 42 artiklit. Seega kuulus valimisse kokku 94 valikukriteeriumidele vastavat artiklit.

Seminaritöö (Nurk ja Ojaveer 2004) baasil koostas in käesoleva uurimistöö läbiviimiseks kodeermislehe (Lisa 3), mida töö käigus oluliste kategooriate ilmnemisel ka täiendasin.

Töö lisaväärtuseks on koodisüsteemi loomine, mida on võimalik kasutada ka hilisemal ajaperioodil või muudes meediakanalites ilmunud tekstide analüüsil.

3.2. Kontentanalüüsi kriitika

Kontentanalüüsi kriitikana toon välja järgmised tähelepanekud:

1. Artiklite valikukriteeriumide tõttu jäid mitu uurimisperioodi jooksul ühiskondliku kokkuleppe teemal kirjutatud artiklit valimist välja (nt “*Ärgem kiirustagem leppega*”, PM 18.10.2003). Seda kinnitab ka käesoleva bakalaureusetöö valimisse jäänud artiklite nimekirja võrdlus seminaritöös (Nurk ja Ojaveer 2004) analüüsitud artiklite nimekirjaga (nt “*Käsi kullas või...*”, EPL 17.10.2003). Seetõttu kaalusin tööd alustades ka varianti lugeda valimisse sõnade “lepe”, “leping” ja “leppima” erinevad vormid, mis oleks osaliselt “puudujääki” korvanud. Loobusin sellest mõttest aga üsna pea, kuna selliselt oleks valimisse sattunud väga palju tekste, milles ühiskondlikust kokkuleppest üldse juttu poleks olnud (samal perioodil oli meedias väga aktuaalseks teemaks Euroopa Liidu ühinemislepingule allakirjutamine, mis toimus 16. aprillil 2003 ja pärast mida leping läks riigikokku menetlusse).

Kokkuvõttes moodustavad töö käigus sellised autori poolt märgatud artiklid, milles leppe teemal räägiti, kuid mis valimi valikukriteeriumidele ei vastanud, analüüsitud artiklite üldmahuga võrreldes väikese osa.

2. Valides meediakanaliteks Postimehe ja Eesti Päevalehe trükiväljaanded, üllatusin, leides Postimehe interneti- ja trükiversioonis antud teema kajastamisel erinevusi. Selgus, et trükiversioonis ei ole kõiki neid artikleid, mis võrguväljaandes – see ilmnes, kui võrdlesin seminaritöös (Nurk ja Ojaveer 2004) analüüsitud artiklite nimekirja käesoleva bakalaureusetöö valimisse sattunud artiklite nimekirjaga. Seminaritöös analüüsitud 14-st Postimehe võrguversioonist otsingumootoriga leitud artiklist puudus trükiversioonis tervelt neli. Kõik neli on pikad ja sisukad arutlused ühiskondliku kokkuleppe teemal, mille autoriteks on Raadio Vaba Euroopa korrespondendid Ülo Mattheus ja/või Priit Simson (*“Rahvusliku kokkuleppe konarlik kulg”*, PM 20.02.2003; *“Rahvuslik lepe – täitumatu unistus”*, PM 08.03.2003; *“Rahvuslik lepe - “kättevänamise” tallermaa”*, PM 30.04.2003; *“Maarahvas pole rahvusliku leppega rahul”*, PM 14.08.2003).

Kriitikana toongi välja selle, et käesoleva bakalaureusetöö uurimistulemused, mis baseeruvad Postimehe ja Eesti Päevalehe trükiväljaannetel, ei pruugi kattuda sama kodeerimistabelit kasutades päevalehtede internetiväljaannetes läbi viidud uurimistulemustega.

3. Mõnes üksikus artiklis ei ole ühiskondliku kokkuleppe teemal sisuliselt juttu. Näiteks artikkel: *“Ametnik ja ärimees - loll ja kurjategija?”* (PM 07.10.2003), kus leppest on juttu vaid ühes lauses: *“Seega- kõik tunnevad tegelikult kõiki ja kõike ning ühiskondlik kokkulepe seisnebki selle tasakaalu säilitamises ning selle põhjal eurovolinukugi määramises”* (Tarand, I. PM 07.10.2003). Sama lause tõttu sattus lugu ka valimisse, kuna see on lühendatud kujul artikli pealkirja alltekstiks.

Kaalusin mõtet jätta sellised artiklid lõplikust valimist välja, aga ma ei teinud seda, kuna minu arvates ei oleks valimi moodustamise kriteeriumidele vastavate artiklite välja jätmisel analüüsi tulemus enam nii terviklik olnud, sest vaatamata sellele, et eespool mainitud artiklis rahvuslikust leppest sisuliselt juttu ei olnud, annab Indrek Tarand oma ühe lausega leppele negatiivse hinnangu.

4. Tahtes analüüsida tekstides välja toodud suhtumisi Ühiskondliku Leppe Sihtasutusse, tuli mul mõelda sellele, et kui uurimisperioodi algus on 2002. aasta

sügisel ja sihtasutus loodi alles 2003. aasta kevadel (registreeriti 10.04.2003), siis kas seda hinnangukategooriat terve uurimisperioodi ulatuses kodeerida oleks õige. Kuna aga avalikkusele oli kavatsus sellenimelise sihtasutuse loomisest varem teada – Eesti Päevaleht kirjutab juba 28.01.2003 artiklis “*Rahvuslik kokkulepe reaalne veebruaris*” järgmiselt: “*Eile sai parlamendi rahanduskomisjonis põhimõttelise heakskiidu ka presidendi ettepanek moodustada Ühiskondliku Kokkuleppe Sihtasutus*” – otsustasin antud kategooria alles jätta. Kodeerimine toimus vastavalt kontentanalüüsi metoodikale- kõik valimisse kuulunud artiklid analüüsiti läbi samadel alustel.

3.3.Kontentanalüüsi läbiviimise meetodid

Kontentanalüüsi tegemisel lähtusin järgnevatest põhimõtetest:

1. Kui tekste analüüsid selgub mõne kategooria lisamine tulemuste objektiivse kajastamise suhtes oluline, võib kodeerimistabelit täiendada.
2. Valimisse sattumiseks peab iga artikli pealkiri või selle alltekst, liid, sissejuhatav lõik, foto/illustratsiooni alltekst või esikülje viide sisaldama sõnu ühiskondlik (kokku)lepe/ ühiskondlik leping või rahvuslik (kokku)lepe/ rahvuslik leping. Samuti ühiskondlik/ rahvuslik (kokku)leppimine.
3. Tekstides sõna saanud allikate kodeerimisel lugesin allikateks nii need, kes saavad sõna, keda tsiteeritakse, kui ka need, keda mainitakse umbmäärasemalt (nt “...teatel”, “...sõnul”). Allikateks lugesin Eesti ühiskonnas reaalselt tegutsevad isikud, artiklites tsiteeritud möödunud sajandite suurkujud jätsin arvestamata (nt moodsa majandusteaduse ja liberalismi ideoloogia suurkuju Adam Smith (1723-1790), keda Andra Veidemann tsiteerib oma essees “*Vangi dilemma*”, PM 11.10.2003).
4. Autorite loetlemisel lähtusin sellest, et kui ühel artiklil on mitu autorit, kodeerisin ühte kategooriasse kuuluvad isikud üheks ühikuks. Nt artiklil “*Avalik ettepanek presidendile rahvuslikuks kokkuleppeks*” (PM 28.01.2003) on kokku neli autorit, kes kõik on Isamaaliidu liikmed - kodeerisin autori

üheks Isamaaliidu poliitikuks. Selline loetlemine võimaldab saadud tulemusi kajastada võrdluses artiklite hulgaga.

5. Hinnangute kategooriate - suhtumine ühiskondliku kokkuleppe ideesse, sõlmimise protsessi ja Ühiskondliku Leppe Sihtasutusse – kodeerimisel lähtusin nii otseselt väljaöeldud hinnangulistest sõnadest (nt hea, vajalik, mõttetu, halb) kui ka “ridade vahele peidetud” hinnangutest. Nt kodeerisin leppe idee suhtes “täiesti positiivseks” suhtumise: *“Miks ma kulutan oma aega ühiskondliku leppe teksti koostamisele ja viimistlemisele? Vastus on väga lihtne. Ma usun leppesse.”* (Sutrop, EPL 12.09.2003). Teine näide leppe ideesse suhtumisest on “positiivne, kriitiliste märkustega”: *“Ühiskondikust leppest arvan, et see on üks vajalik samm, aga paraku, nagu alati on esimesed sammud lühikesed. Parem lühike samm kui üldse mitte midagi.”* (Kender, PM 15.10.2003). Ja kolmas näide on “täiesti negatiivsete” hulgast: *“Ma ei tähtsustaks seda kahe hallpea ideed siiski üle, ma ei ütleks, et see debatt praegu eriti intensiivselt käiks.”* (“Lugejate kirjad” rubriigis äratrükitud Online kommentaar, EPL 11.03.2003). Samamoodi toiminis ka pealkirjadele hinnanguid andes (vt lisa 4).
6. Pealkirjade tonaalsuse hindamisel võtsin lisaks põhipealkirjale arvesse ka muid tähelepanu köitvaid tekstielemente – alguslõiku, alapealkirja, fotot või illustratsiooni, pildiallkirja. Selliselt pealkirjade üle otsustades sattus kategooriatesse “täiesti kriitiline”, “kriitiline mööndustega” ja “positiivne, kriitiliste märkustega” ka artikleid, mille pealkiri kontekstist väljavõetuna esmapilgul hoopis neutraalne või negatiivne tundub. Näiteks pealkirja *“Siim Kallas koostab nädalaga uue tõhusa ühiskondliku leppe”* (PM 09.10.2003) alltekstiks on: *“Juhtiverakonnad saadavad president Rüütli ühiskondliku leppe ajaloo prügikasti”* ning liigitub käesolevas bakalaureusetöös hinnangu “täiesti kriitiline” alla. Samuti loen negatiivseks pealkirja *“Kuningas on alasti”* (EPL, 02.08.2003), kuna liid kõlab järgmiselt: *“Võluväega kõik ühiskonna mured lahendav lepe läheb üha ümaramaks”*. Kolmanda näitena toon välja artikli: *“Eesti asi eesti moodi”* (EPL, 10.09.2003), mis liigitub kategooriasse “kriitiline mööndustega”, kuna alapealkirjaks on: *“Tiit Sinissaar pooldab ühiskondliku leppe sõlmimist alles siis, kui selleks on kõik küpsed”*. Ja

viimase, neljanda näitena toon välja artikli “*Alasti kuningad*” (PM 20.10.2003), mille liidiks on tekst: “*Kümneid kodanikuühendusi ja avalik-õiguslikke subjekte konsolideerivat ühiskondlikku lepet käsitatakse rivaalitseva partei programmina*” – käesolevas uurimistöös kodeeriti antud pealkiri hinnangu “positiivne, kriitiliste märkustega” alla.

7. Argumentide kodeerimisel loetlesin tekstis nimetatud ühiskondliku leppega seoses välja toodud positiivseid ja negatiivseid aspekte põhimõttel, et ühte konkreetset argumenti saab ühes tekstis esineda üks kord (mitte ei lugenud kokku, mitu korda üht sama argumenti ühes tekstis nimetati). Ühe autori poolt kirjutatud teksti puhul on selline loetlemine igati õigustatud, küsitavus tekkis, kui artiklis oli kasutatud mitut allikat, kes üht ja sama argumenti välja tõid. Ometi otsustasin lähtuda põhimõttest “üks konkreetne argument ühes tekstis üks kord”, kuna see võimaldab saadud tulemusi kajastada võrdluses artiklite hulgaga.
8. Kodeerimistabelis olevate kategooriate “muu” alla liigitusid tekstides välja toodud isikud, argumendid ja arengukavad, mida ma käesoleva uurimistöö analüüsivaste aspektide loetelus oluliseks ei pidanud. Kategoorias “autorid” nt: Indrek Tarand (kolumnistina), Jaanus Sahl (Lääne maavanem), Ester Šank (presidendi pressinõunik). Kategoorias “allikad”: Kaur Kender, Lennart Meri, Meelis Kubits (suhtekorraldusfirma Corpore konsultant). Muudeks tekstides mainitud tulevikuprojektideks lugesin näiteks „Lastekaitse strateegia” ja „Õpi Eesti”. Ühiskondliku kokkuleppega seoses mainitud positiivseks “muuks” argumendiks nt migratsioonitaseme reguleerimine ja negatiivseks argumendiks nt lepe nullistaks erakondade üld- ja valimisprogrammid.
9. Empiirilisi tulemusi kajastavas peatükis näitan artiklite kodeerimisel saadud arvusid kas protsentidena, tükkidena või mõlemaid korraga – lähtuvalt sellest, mis minu arvates saadud tulemusi kõige paremini edasi annab.

4. Empiirilised tulemused

4.1. Milline on ühiskondliku kokkuleppe teema representatsioon ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht?

4.1.1. Millises žanris ühiskondlikku lepet representeeritakse ja kuivõrd seda väärtustatakse?

Selleks, et leida vastust püstitatud uurimisküsimusele, analüüsin artiklite tüübi, esileheküljel viitamise ning fotode ja illustratsioonide kasutamise kategooriaid. Veel vaatan, missuguseid teisi tulevikuprojekte artiklites mainiti ning analüüsin artiklite pealkirjade hindamise kategooria tulemusi.

4.1.1.1. Lepet käsitlevate artiklite žanriline jaotus

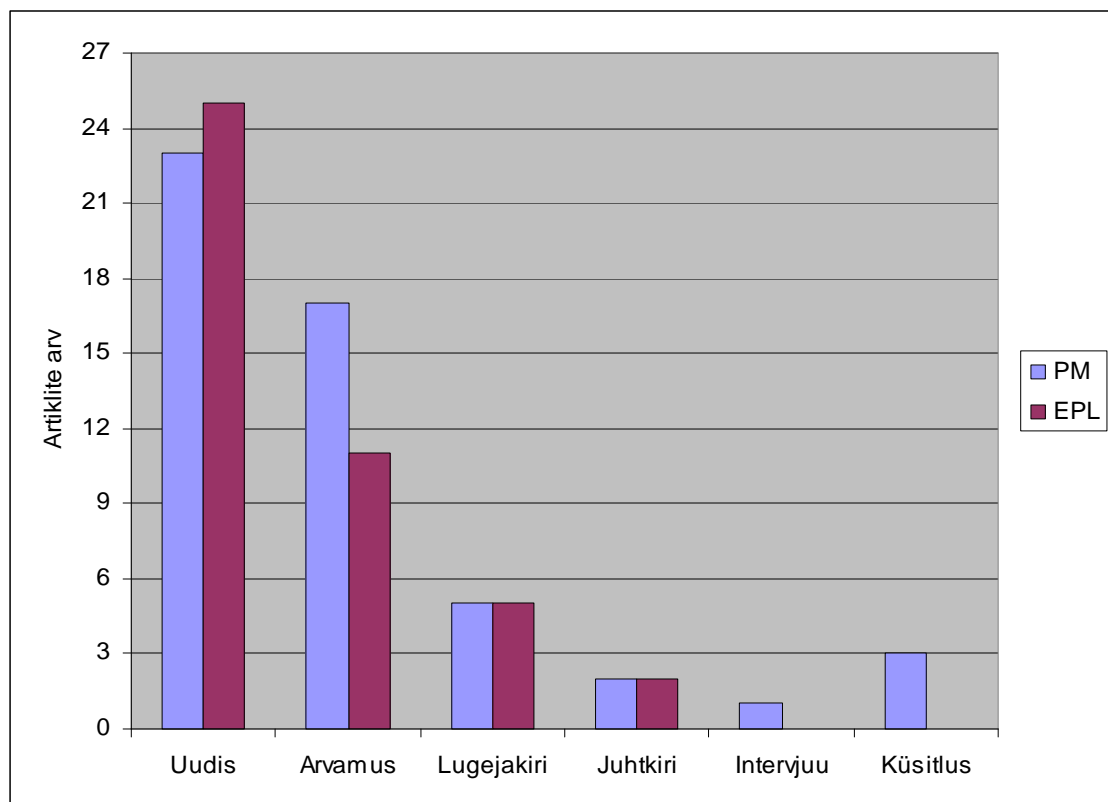
Kokku oli valimisse kuulunud 94 artikli (51 Postimehes, 43 Eesti Päevalehes) hulgas kõige rohkem uudislugusid- 48 (51%) ja arvamused- 28 (29,8%). Lugejakirju oli 10 (10,6%), juhtkirju 4 (4,3%), küsitlusi 3 (3,2%) ja intervjuusid 1 (1,1%). Ülevaate annab graafik 1.

Postimehes moodustasid uudised artiklite kogumahust 45,1%, sealhulgas pikemad uudised 21,6%, lühiuudised 19,6% ning esiküljel kajastatud uudised 3,9%. Päevalehes oli uudiste osakaal kokku 58,1% ning moodustus 39,5% pikematest, 16,3% lühematest ja 2,3% esikülje uudistest. Uudiste täpset jaotust näitab graafik 2.

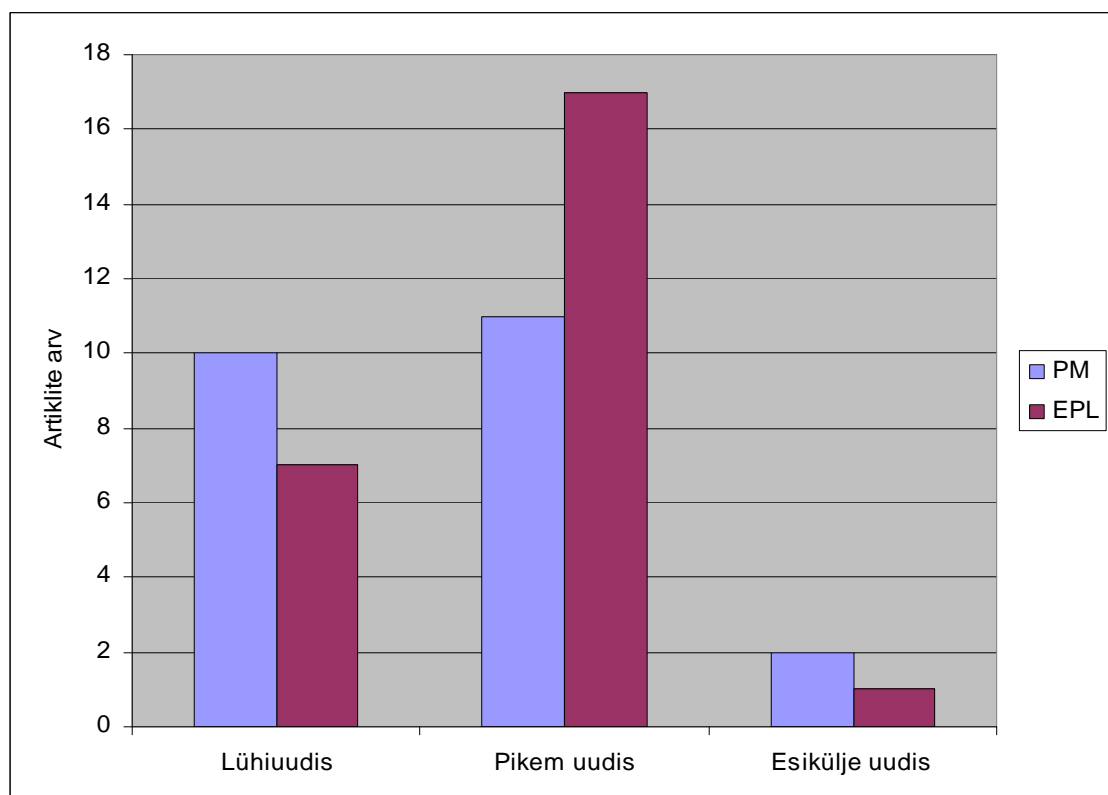
Mõlemas päevalehes on kõige rohkem ühiskondliku kokkuleppe teemalisi pikki uudiseid, kuid kui Postimehes on pikki ja lühiuudiseid peaaegu võrdselt, vastavalt 11 ja 10, siis Eesti Päevalehes on pikemate uudislugude osakaal võrreldes lühikestega tunduvalt suurem, vastavalt 17 ja 7.

Mõlema päevalehe esikülje uudiste osakaal artiklite koguarvust on marginaalne, Postimehes on uurimisperioodi jooksul ühiskondliku kokkuleppe teemal esiküljele paigutatud kaks artiklit, millest ainult üks on tähtsaimaks, lehekülje keskel olevaks uudiseks: *“Siim Kallas koostab nädalaga uue tõhusa ühiskondliku leppe”*, PM 09.10.2003. Teine on esikülje veerus olev väiksem uudis: *“Haldusreform ühiskondlikus leppes”*, PM 02.08.2003. Eesti Päevalehe ainsaks esiküljele trükitud uudiseks on samuti vaid väike leheveerus olev artikkel: *“Lepe liiga üldine”*, EPL 20.10.2003.

Graafik 1. Lepet käsitlevate artiklite žanriline jaotus



Graafik 2. Lepet käsitlevate uudislugude jaotus



Arvamuslugusid on Eesti Päevalehes 29,8% Postimehe 33,2% vastu. Kui kõik Eesti Päevalehe 11 arvamusrubriigi lugu on kirjutatud lihtsalt arvamustena, siis Postimehes on lisaks 9 arvamusele ka 4 kommentaarina ja 2 vastulausena kirjutatud arvamuslugu, samuti kaks pikka esseed (*“Vajame kokkulepet kokkuleppeks”*, Andra Veidemann, PM 20.12.2002 ning *“Ühiskond ja kokkulepped”*, David Vseviov, PM 20.09.2003). Ühiskondliku leppe teemalisi lugejakirju on mõlemas päevalehes võrdne arv (5), mis moodustab Postimehes artiklite koguarvust 9,8% ning Eesti Päevalehes 11,6%; võrdselt on ka juhtkirju (2), mis moodustab vastavalt 3,9% ja 4,7%. Kui Eesti Päevalehes sellega uurimisperioodi jooksul lepet kajastavate artiklite tüpaaž piirdub, siis Postimehes on lisaks eespool mainitule ära toodud veel ka 3 küsitlust ning 1 intervjuu stiilis lugu (*“Luukas, Aaviksoo ja Kender tahavad kokku leppida”*, PM 15.10.2003).

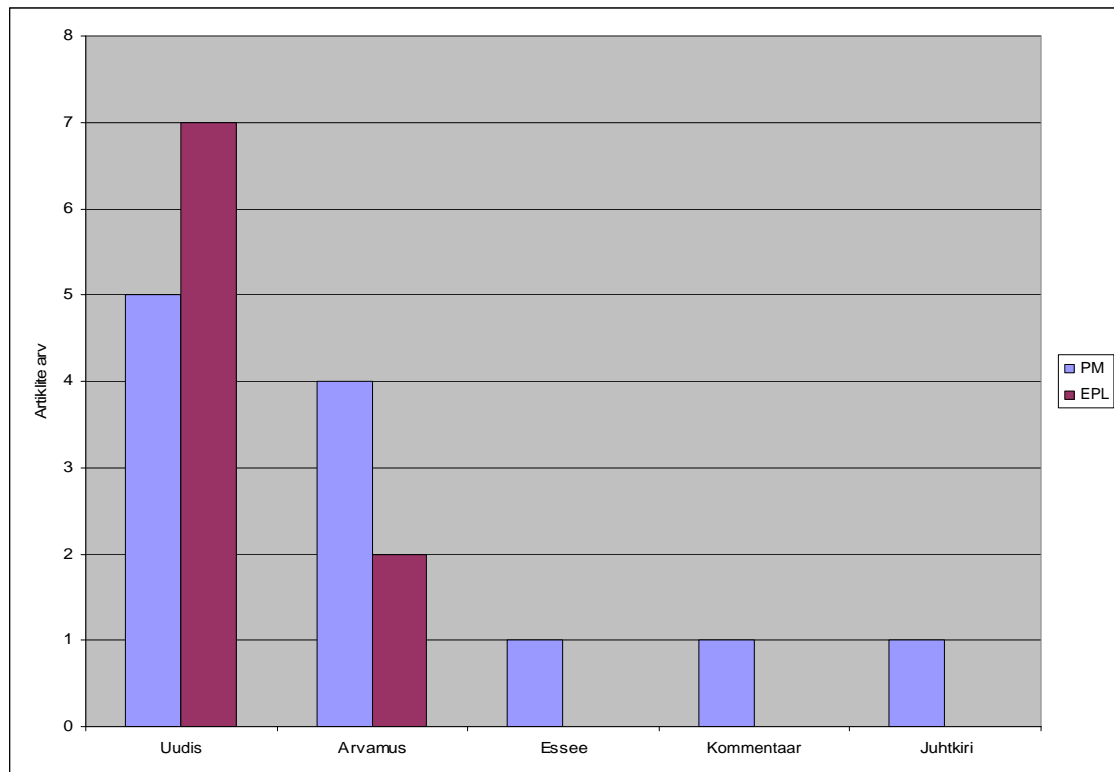
4.1.1.2. Esileheküljel viitamisega tähelepanu pööramine

Analüüsides ühiskondliku kokkuleppe sõlmimise teemal kirjutatud artiklitele viitamist, lugesin viideteks nii esiküljel välja toodud mitmelauselised lugude sissejuhatused kui ka napisõnalised leheküljeviited. Selgus, et valimisse kuulunud 94-st artiklist viidati esileheküljel kokku 21 artiklile (22,3%). Sellest Postimehes 12 korral, mis moodustab 23,53% Postimehe artiklite koguarvust ja Eesti Päevalehes 9 korral, 20,9% artiklitest. Kui Eesti Päevaleht viitas peamiselt uudistele- 7 viidet 9-st, siis Postimehes jagunesid viitamisid uudiste ja arvamuslugude vahel enam-vähem võrdselt: uudistele 5 ja arvamuslugudele 6 viidet (arvamus, essee, kommentaar). Lisaks väärtustas Postimees esiküljel viitamisega ka üht oma juhtkirja, Eesti Päevaleht mitte. Millist tüüpi artiklitele päevalehed oma esikülgedel viitasid, näitab graafik 3.

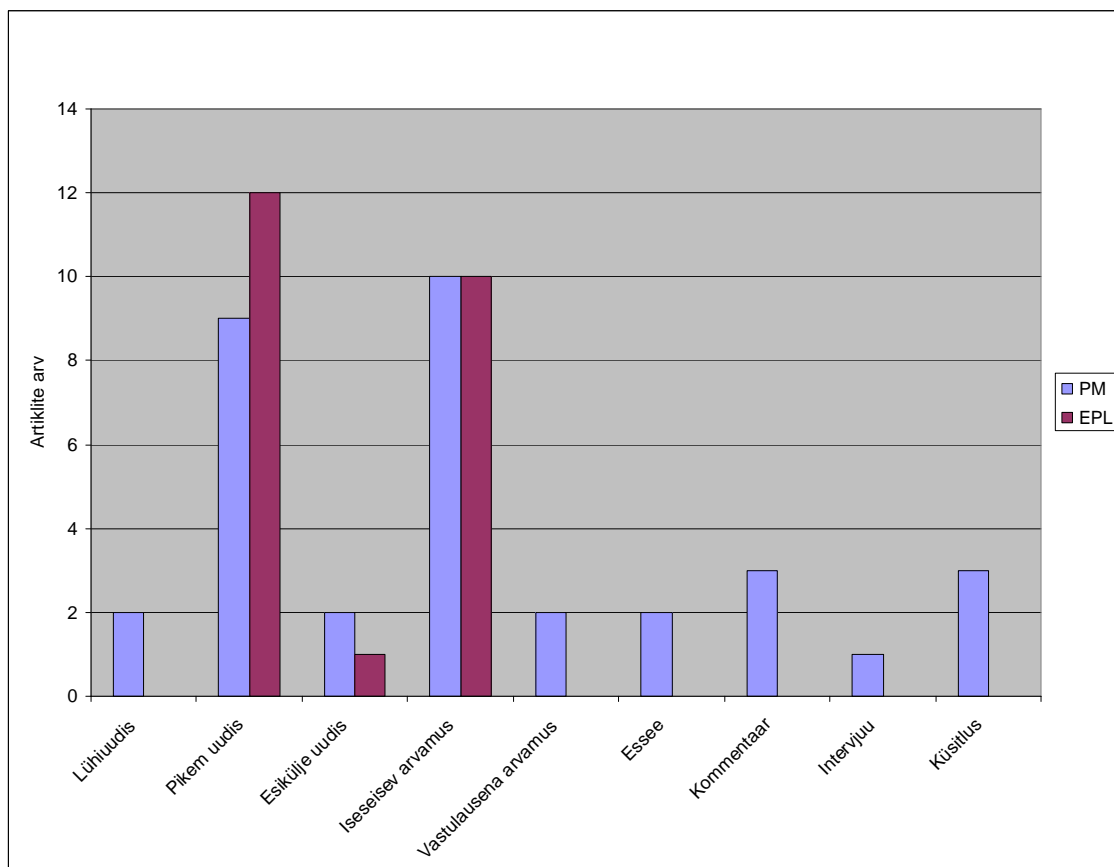
4.1.1.3. Leppeteemaliste artiklite pildimaterjaliga väärtustamine

Artiklitele lisatud fotode ja illustratsioonide kodeerimisel ilmnes, et nendega oli varustatud kokku 94-st artiklist 57 (60,6%). Postimehes ja Eesti Päevalehes eraldivõetuna vastavalt 34 (66,7%) ja 23 (53,5%) artiklit. Erinevate žanrite piltidega väärtustamine on kirjeldatud graafikul 4. Enim on pilte kasutatud uudiste puhul- Postimehes ja Eesti Päevalehes võrdselt 13-ne uudise juures, ning arvamuslugude puhul- vastavalt 17 ja 10.

Graafik 3. Esiküljel viitamisega tähelepanu pööramine



Graafik 4. Leppeteemaliste artiklite pildimaterjaliga väärtustamine



Seega leiavad uurimisperioodil fotode ja joonistuste abil esiletõstmist Postimehe kõikidest valimisse kuulunud uudistest 56,5% ning Eesti Päevalehe uudistest 52%.

Arvamuslugudest on piltidega varustatud Postimehes 100% ja Eesti Päevalehes 90,9% arvamuslugude koguarvust, mis on ka mõisteta, sest autori arvamusele tema pildi lisamine on igati ootuspärane.

Postimehes olid fotodega varustatud veel ka kõik küsitlused (3) ning intervjuu (1).

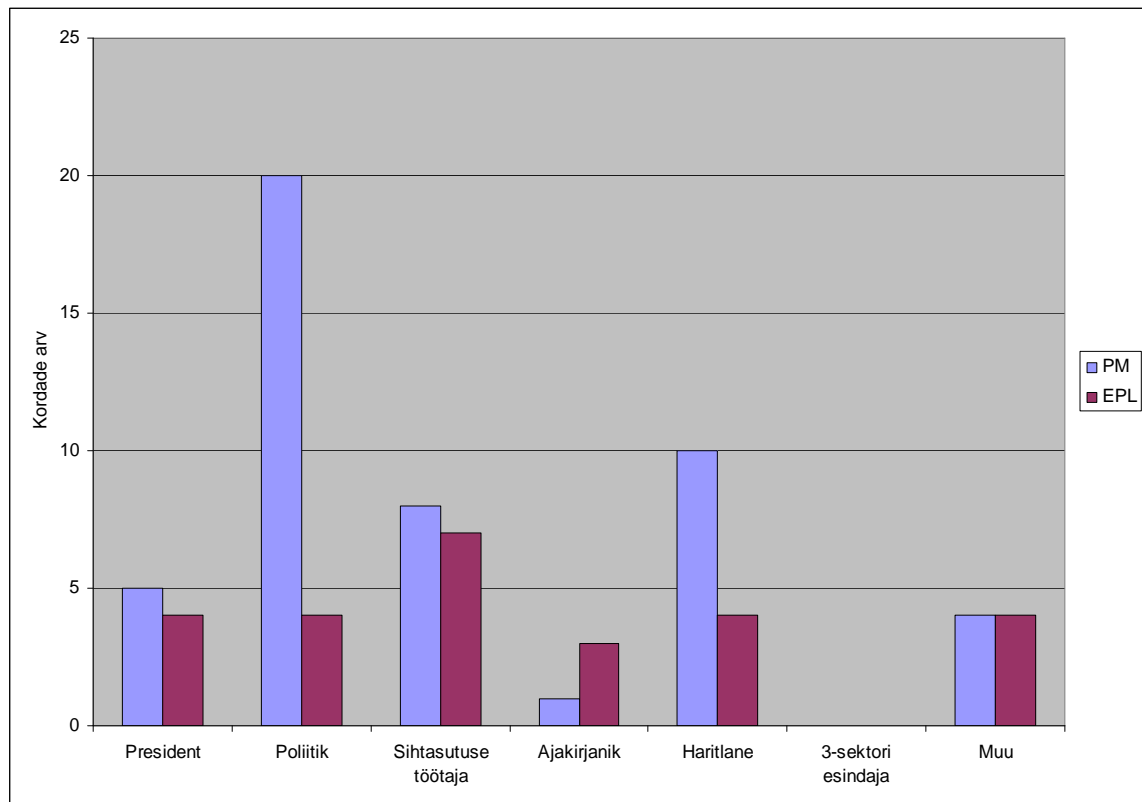
4.1.1.4. Fotodel ja illustratsioonidel kasutatud isikud ning sümbolika

Fotodel ja illustratsioonidel kujutati valimisse kuulunud artiklites kokku 74 isikut ja 1 sümbolit, neist Postimehes 49 (65,3% kujutatud objektidest) ja Eesti Päevalehes 26 (34,7% kujutatud objektidest). Graafik 5 kajastab fotodel ja illustratsioonidel kujutatud isikute ja sümbolika jagunemist päevalehtede lõikes.

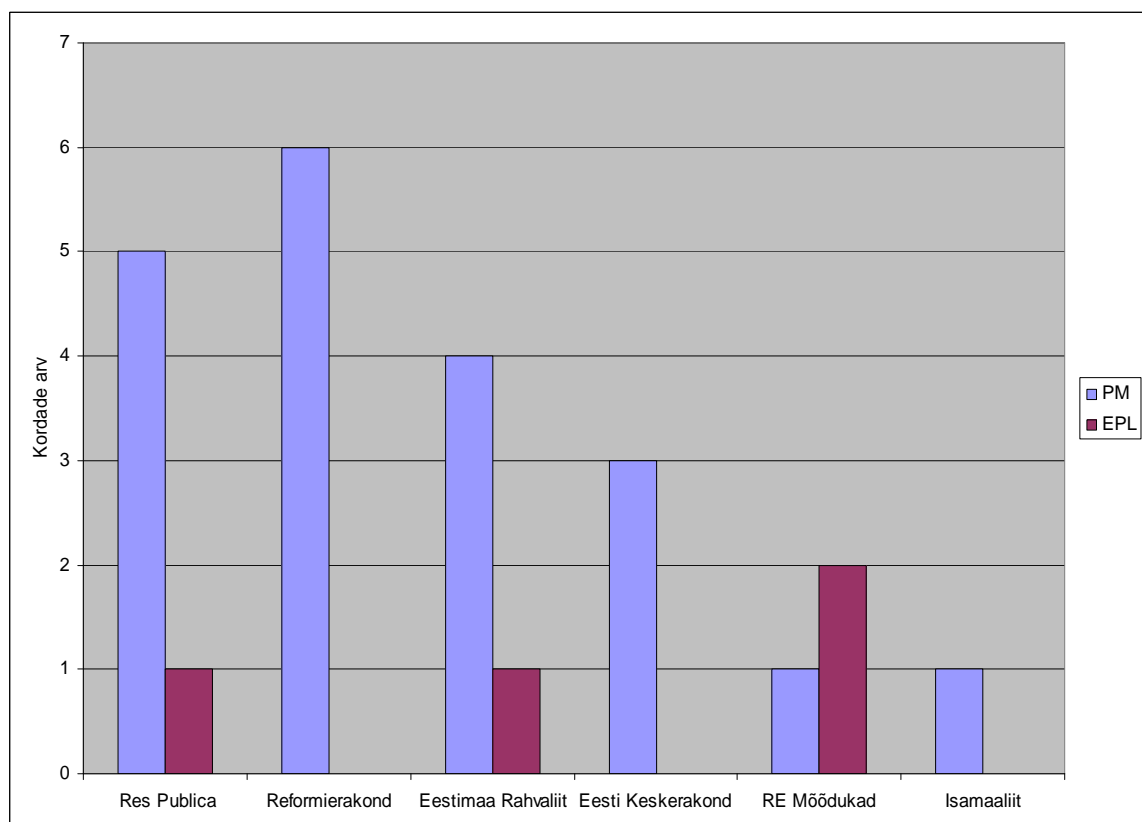
Analüüsides piltidel kõige sagedamini esitatud isikuid selgus, et kahe päevalehe uurimistulemuste liitmisel olid piltidel kõige sagedamini poliitikud- 24 korral (38%), Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse nõukogu liikmed või töötajad 15 korral (20%) ja haritlased 14 korral (18,7%). Vaadeldes aga tulemusi päevalehtede lõikes, ilmnesid suured erinevused. Kui Postimees on piltidel kujutanud poliitiku 20 korral, siis Eesti Päevaleht vaid 4 korral. Seda, kuidas pildimaterjal erakonniti jaguneb, näitab graafik 6.

Samasugune suur vahe ilmneb haritlaste piltide kasutamisel – Postimehe 10 Eesti Päevalehe 4 vastu. Eesti Päevalehes kujutatakse piltidel kõige sagedamini Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse nõukogu liikmeid või töötajaid, kokku 7 korral, Postimees teeb seda 8 korral; peamiselt on fotodel Andra Veidemann ja Aadu Luukas. President Arnold Rüütel on Postimehe ja Eesti Päevalehe valimisse kuulunud artiklites piltidel vastavalt 4 ja 5 korda, ajakirjanik 1 ja 3 korda ning kategooriasse “muud” liigituvad piltidel esitatud isikud on nii Postimehe kui ka Eesti Päevalehe piltidel välja toodud kummaski lehes 4 korral (nt „*pidutsevad tudengid sügispäevadel*”-EPL 20.10.2003 ja Jaanus Sahk, Lääne maavanem- PM 15.10.2002). Erakondade sümbolikat esitatakse artiklites vaid ühel korral: Postimehe lühiuudises “*Mõõdukad kirjutavad ühiskondlikule leppele alla*” (PM 11.10.2003) ilmestab artiklit Rahvaerakonna Mõõdukad sümboliks olnud õun.

Graafik 5. Fotodel ja illustratsioonidel kasutatud isikud ning sümboolika



Graafik 6. Piltidel esitatud poliitikute erakondlik kuuluvus



4.1.1.5. Lepet käsitlevates artiklites mainitud muud arengukavad

Analüüsides seda, missuguseid teisi arengukavasid ja tulevikku suunatud projekte uurimisperioodil valimisse kuulunud artiklites mainiti, selgus, et kuigi suuremas osas artiklites oli juttu vaid ühiskondlikust kokkuleppest- 75 artiklis (79,8%), siis üsna kaalukas osas oli mainitud ka teisi arengukavasid- 19 artiklis (20,2%). Vaadates jagunemist päevalehtede lõikes, ilmnes Postimehe ülekaal: 14 artiklit Eesti Päevalehe 5 vastu. Nii Postimehes kui Eesti Päevalehes on kõige sagedamini mainitud projektiks „Kokkulepe teadmispõhise majanduse arendamiseks Eestis aastani 2011”, mis erinevate nimetuste all on kajastamist leidnud Postimehe 8 ja Eesti Päevalehe 3 artiklis (nt *“Siim Kallase uus tõhus ühiskondlik lepe”*, PM 09.10.2003; *“lepe teadus- ja arendustegevuse kiirendamiseks”*, PM 15.10.03; *“konkreetne kokkulepe, mis suunatud teaduse ja arendustegevuse strateegia elluviimisele”*, EPL 14.10.2003).

Teised arengukavad, millest Postimehes rohkem juttu, on “Eesti edu 2014”- 5 artiklis Eesti Päevalehe 2 vastu ning “Riiklik arengukava”- 4 artiklis Eesti Päevalehe ühe vastu. Veel räägitakse Postimehe 3 artiklis projektist “Säästev Eesti 21” ning muud arengukavad (kokku 4) leiavad äramärkimist üks kord.

4.1.1.6. Hinnang lepet käsitlevate artiklite pealkirjadele

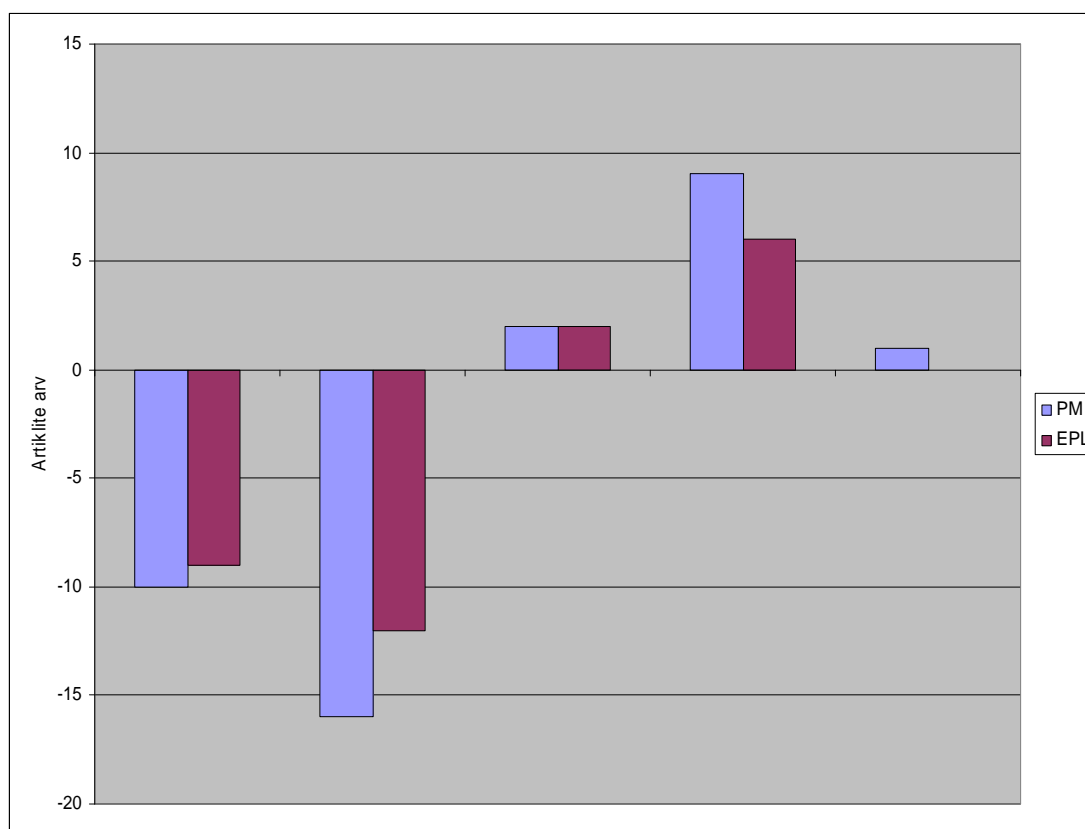
Hinnates artiklitele pandud pealkirju selgus, et Eesti Päevalehes on kõige rohkem neutraalseid, tasakaalustatud sisuga pealkirju- 14 (32,5%), mida on pisut rohkem kui kriitiliste märkustega- 12 (27,9%). Postimehes seevastu domineerivad kriitilise alatooniga pealkirjad- 16 (31,4%) ja tasakaalustatud on 13 (25,5%).

Võrreldes ühelt poolt ühiskondliku kokkuleppe suhtes täiesti negatiivselt ning teiselt poolt täiesti positiivselt kirjutatud pealkirju selgus, et nende hinnangute andmisega on Postimees rohkem tasakaalus olnud: Postimehes oli negatiivseid pealkirju 10 (19,6%) ja positiivseid 9 (17,6%); Eesti Päevalehes oli negatiivse ja positiivse sisuga pealkirjade vahekord 9 (20,9%) ja 6 (15%).

Pisut üldistatumalt võttes, liites omavahel kriitilised hinnangukategooriad (“täiesti kriitiline”, “kriitiline mõõndustega”, “kiitust ümberlukkav”) ning positiivsed hinnangukategooriad (“positiivne, kriitiliste märkustega”, “täiesti positiivne”, “kriitikat ümberlukkav”) on tulemus järgmine: valimisse kuulunud artiklitest on kriitilise alatooniga pealkirju 47 (50%) ning positiivseid vaid 20 (21,3%). Postimehes vastavalt 26 (51%) ja 12 (23,5%) ning Eesti Päevalehes 21 (48,8%) ja 8 (18,6%).

Ülevaate pealkirjade negatiivsete ja positiivsete pealkirjade suhtest annab graafik 7.

Graafik 7. Pealkirjade hindamine skaalal: positiivne - negatiivne



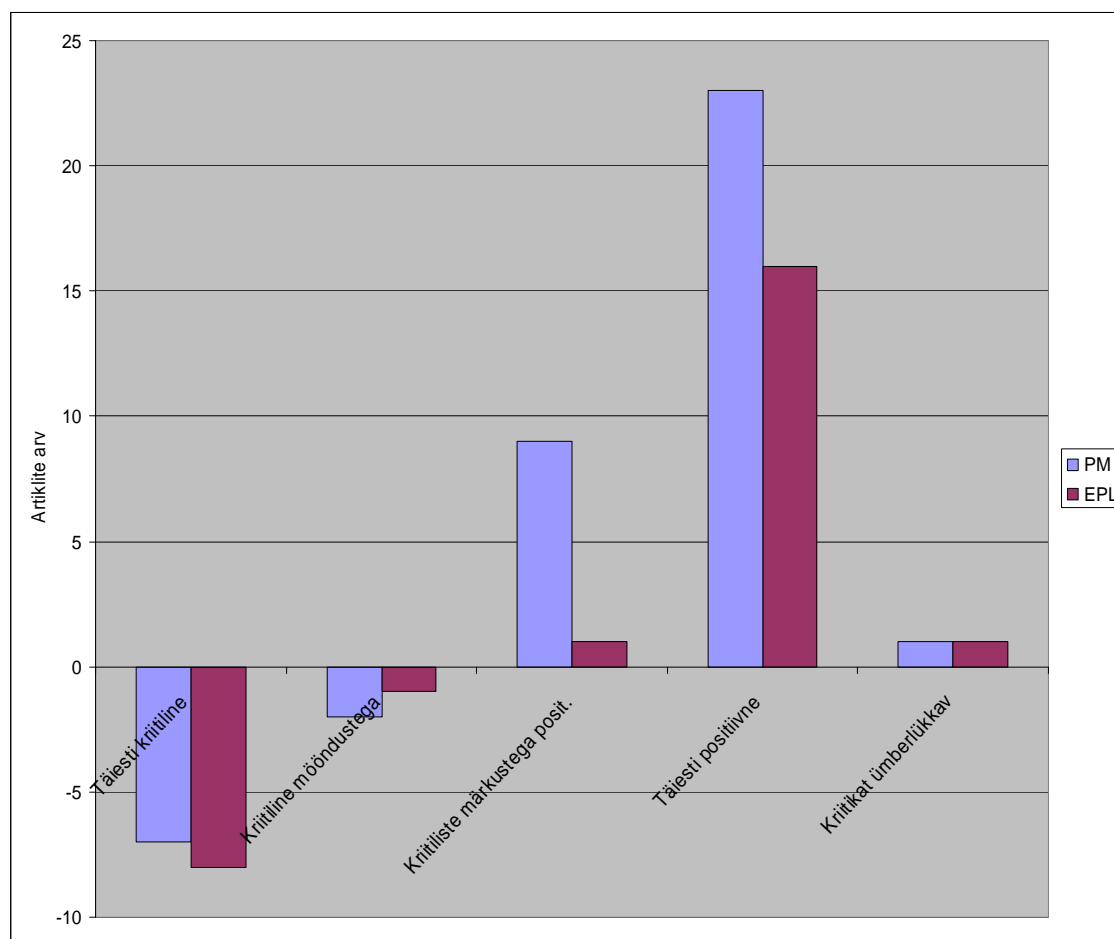
4.1.2. Kas ühiskondlikku kokkulepet näidatakse ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht vajaliku või mittevajalikuna ning kuidas kajastatakse ühiskondliku kokkuleppe sõlmimise protsessi?

Vastuse saamiseks analüüsin kolme hinnangulist kategooriat: suhtumist ühiskondliku kokkuleppe ideesse, kokkuleppe sõlmimise protsessi ning Ühiskondliku Leppe Sihtasutusse.

4.1.2.1. Artiklites väljendatud suhtumine leppe ideesse

Analüüsides päevalehtedes välja toodud suhtumisi ühiskondliku kokkuleppe ideesse selgus, et suuremalt jaolt oldi meelestatud positiivselt (vt graafik 8). Täiesti positiivselt väljendati valimisse kuulunud 94 artiklis kokkuleppe idee suhtes arvamust 39 loos (41,5%) ning koos mõningate kriitiliste märkustega 10-s (10,6%), kahel korral ka kriitikat ümberlukkavana (2,1%). Halvustavalt kriitilist suhtumist leppesse näidati välja kokku 18 artiklis (19,1%), sellest 15-s (15,9%) täiesti negatiivselt ning kolmes (3,2%) pisut vähem kriitiliselt.

Graafik 8. Suhtumine leppe ideesse skaalal: positiivne - negatiivne

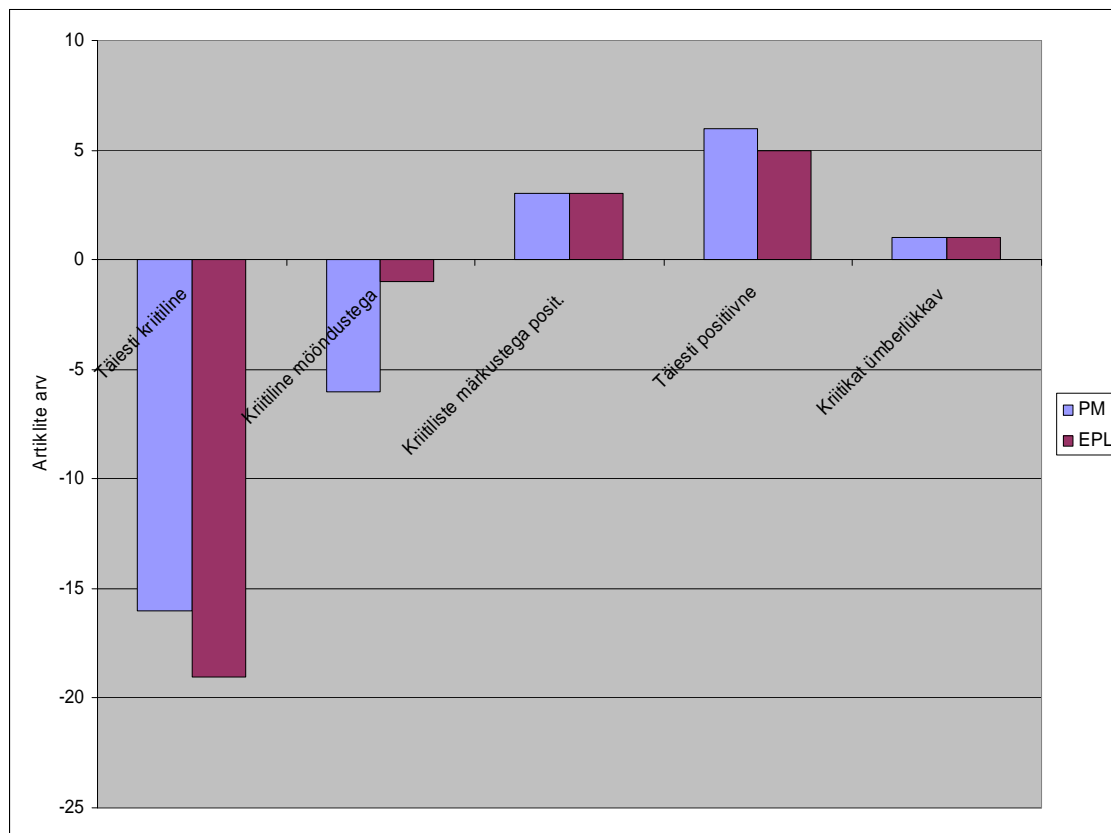


Neutraalset suhtumist väljendav kajastus leidis äramärkimist kokku 5 loos (5,3%). 25 artiklis, mis moodustab analüüsitud artiklite koguarvust 26,6%, ei olnud suhtumist leppe ideesse üldse välja toodud.

Võrreldes Postimeest ja Eesti Päevalehte ilmnes, et Postimehes on positiivset suhtumist rohkem välja näidatud – täiesti pooldav hinnang anti ühiskondliku kokkuleppe ideele 23 artiklis (45,1%) ja koos mõningate mööndustega hinnati lepe vajalikuks 9 loos (17,6%). Eesti Päevalehes seevastu pooldati leppe ideed täielikult 16 artiklis (37,2%) ning vaid ühes (2,3%) koos kriitiliste märkustega. Mõlemas lehes esineb positiivne suhtumine üks kord ka “kriitikat kritiseerival” kujul. Kokku esitati Postimehes leppe idee suhtes pooldavaid hinnanguid 33 loos (64,7%) ja Eesti Päevalehes 18 loos (41,9%).

Täiesti kriitiliselt väljendati end ühiskondliku kokkuleppe idee suhtes Postimehe 7-s (13,7%) ning Eesti Päevalehe 8-s artiklis (18,6%). Vähem kriitilised oldi Postimehe kahes ja Eesti Päevalehe ühes loos. Kokkuvõtvalt edestas Eesti Päevaleht Postimeest

Graafik 9. Suhtumine leppe sõlmimise protsessi skaalal: positiivne - negatiivne



negatiivset suhtumist väljendavate artiklite osas, mida oli küll võrdne arv (9), kuid mis artiklite koguhulka arvestades moodustas tervikust erineva osa: vastavalt 20,9% ja 17,6%.

Neutraalset suhtumist leppe ideesse esines Postimehe 4 artiklis (7,8%) ja Eesti Päevalehe ühes loos (2,3%). Üldse ei väljendatud suhtumist ühiskondliku kokkuleppe ideesse Postimehe 10 (19,6%) ja Eesti Päevalehe 15 artiklis (34,9%).

4.1.2.2. Artiklites väljendatud suhtumine leppe sõlmimise protsessi

Analüüsides päevalehtedes väljatoodud suhtumisi ühiskondliku kokkuleppe sõlmimise protsessi, ilmnes negatiivselt meelestatuse ülekaal (vt graafik 9). Selgelt negatiivselt väljendati valimisse kuulunud 94 artiklis kokkuleppe sõlmimise protsessi suhtes arvamust 35 artiklis (37,2%) ning vähem kriitiliselt 7-s (7,4%).

Positiivseid hinnanguid esines kokku 19 loos (20,2%), nendest 11 (11,7%) olid täiesti positiivsed, 6 (6,4%) koos kriitiliste märkustega ning 2 (2,1%) kriitikat ümberlukkavad hinnangud.

Neutraalne suhtumine leidis äramärkimist kokku 15 loos (15,9%) ning üldse ei olnud leppe sõlmimise protsessist juttu 22 artiklis, mis moodustab valimist 23,4%.

Postimehe ja Eesti Päevalehe veergudel väljendatud kriitiline suhtumine jagunes järgmiselt: Postimehes väljendati ennast leppe sõlmimise protsessi suhtes täiesti negatiivselt 16 artiklis (31,4%) ja kriitine hinnang anti 6 loos (11,8%), Eesti Päevalehes vastavalt 19 artiklis (44,2%) ja ühes loos (2,3%). Seega oldi Postimehes ja Eesti Päevalehes leppe sõlmimise kajastamisel enam-vähem võrdselt rahulolematud: vastavalt 43,1% ja 46,5%.

Peaaegu võrdne oli ka positiivne suhtumine: Postimehes hinnati leppe protsessi kajastust täiesti positiivselt 6 korral (11,8%), Eesti Päevalehes 5 korral (11,6%), koos kriitiliste märkustega mõlemas 3 korral, vastavalt (5,9%) ja (6,9%) ning kriitikat ümberlukkavalt samuti mõlemas lehes ühel korral. Kokku oldi Postimehes ja Eesti Päevalehes leppe sõlmimise kajastamise suhtes rohkem või vähem positiivselt meelestatud vastavalt 19,6% ja 20,9%.

Neutraalselt suhtuti leppe sõlmimise protsessi Postimehe 10 artiklis (19,6%), mis on tunduvalt rohkem kui Eesti Päevalehe 5 loos (11,6%).

Üldse ei avaldatud leppe sõlmimisega seoses arvamust Postimehe 12-s (23,5%) ja Eesti Päevalehe 10 artiklis (23,3%).

4.1.2.3. Artiklites väljendatud suhtumine Ühiskondliku Leppe Sihtasutusse

Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse suhtes väljendatud arvamusi analüüsides ilmnes, et enamjaolt sihtasutusest ei räägita- kokku 73 artiklis (77,6%): Postimehes 40-s (78,4%) ja Eesti Päevalehes 33-s (76,7%). (Nagu eespool analüüsi läbiviimise põhimõtetes selgitatud, tuleb siinkohal kindlasti arvestada sellega, et uurimisperioodi algus on 2002. aasta sügisel ning sihtasutus loodi alles 2003. aasta kevadel. Vaatamata sellele tõestab Eesti Päevalehes 28.01.2003 kirjutatu, et sihtasutuse loomine oli meediale ja avalikkusele teadaolev fakt.)

Kõige rohkem sihtasutuse suhtes väljendatud hinnangutest on neutraalsed: Postimehe 5-s artiklis (9,8%) ja Eesti Päevalehes 7-s artiklis (16,3%).

Positiivset suhtumist väljendatakse Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse suhtes kummaski lehes kahes loos, mis moodustab valimisse kuulunud Postimehe artiklite kogumahust 3,9% ja Eesti Päevalehe artiklitest 4,6%.

Ka negatiivseid suhtumisi on Eesti Päevalehes kahes artiklis. Postimehes on sihtasutuse suhtes negatiivset suhtumist pisut rohkem, kokku 4 artiklis (7,8%).

4.2. Milline on ühiskondliku kokkuleppe sisu ja konteksti representatsioon ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht?

4.2.1. Kuidas representeerivad ajalehed Postimees ja Eesti Päevaleht ühiskondliku kokkuleppe positiivseid külgi?

Sellele uurimisküsimusele vastuse saamiseks analüüsin valimisse kuulunud tekstides seoses ühiskondliku kokkuleppega välja toodud positiivseid argumente.

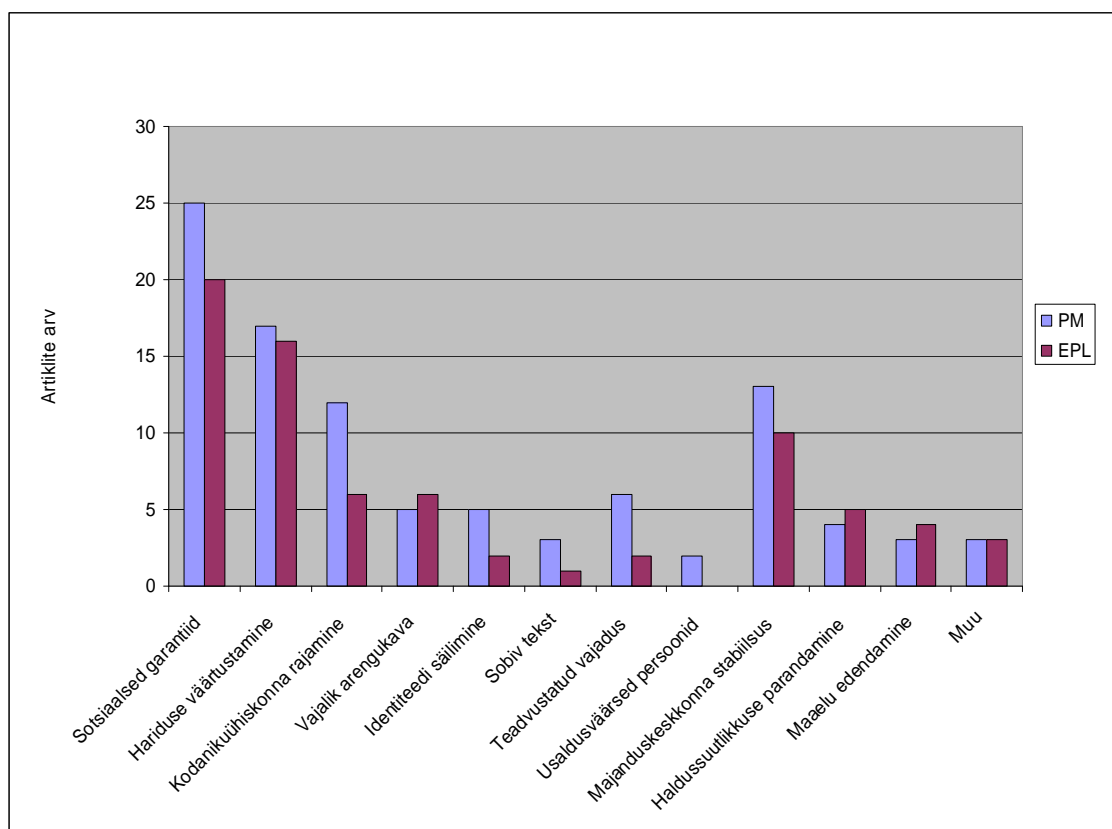
Kõige rohkem mainiti uurimisperioodil valimisse kuulunud artiklites positiivse argumendina sotsiaalseid garantiisid (vt graafik 10), kokku 45 artiklis (47,9%). Enimmainitud garantiideks olid elatustaseme tõus, sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamine, laste sündivuse suurendamine ehk iibe küsimus ning tervishoiupoliitika tõhustamine. Postimehes peeti ühiskondlikku kokkulepet sotsiaalse heaolu tõstmiseks vajalikuks 25 artiklis (49%), s.h. elatustaseme tõusu 8 (15,7%) ja sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamist 4 (7,8%) loos. Eesti Päevalehes kokku 20 artiklis (46,5%), elatustaseme tõusu ja sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamisest räägiti kummastki 3 korral (6,9%).

Teise suure eesmärgina joonistus välja haridus- ja teadusvaldkonna arendamine ning senisest tõhusam väärtustamine- kokku 33 artiklis (35,1%). Postimehes ja Eesti Päevalehes vastavalt 17 (33,3%) ja 16 (37,2%) loos.

Kolmas enimmainitud argument oli vajadus stabiilse majanduskeskkonna arengu järele, millega seoses mainiti mitmel korral ka õiglast ja tasakaalustatud tööhõivepoliitikat. Kokku leidis see argument äramärkimist 23 (24,5%) valimisse kuulunud loos. Postimehes ja Eesti Päevalehes vastavalt 13 (25,5%) ja 10 (23,2%) artiklis.

Järgmiste ühiskondliku leppe poolt rääkivate aspektide esinemissagedus Postimehes ja Eesti Päevalehes erineb. Kui Postimehes tõuseb teiste pooltargumentide seast selgelt neljandana esile kodanikuühiskonna loomise ja ühiskonna sidususe parandamise vajadus- 12 loos (23,5%), siis Eesti Päevalehes nii ülekaalukat eristumist rohkem ei ole: võrdselt 6 artiklis (13,9%) räägitakse nii kodanikuühiskonna loomise vajadusest kui ka sellest, et ühiskondlik kokkulepe on Eestile vajalik arengukava, mis aitab määrata pikaajalised sihid ning on alus edaspidiseks koostööks. Viimatimainitud argument leiab Postimehes äramärkimist pisut vähem, kokku 5 artiklis (9,8%).

Graafik 10. Ühiskondliku kokkuleppega seoses mainitud pooltargumendid



Lisaks kodanikuühiskonna loomise vajaduse argumenti einemissageduse erinevusele on Postimehes ja Eesti Päevalehes valimisse kuulunud artiklites selge vahe sees ka leppe sõlmimise vajaduse kui ühiskonnas teadvustatud probleemi kirjeldamisel. Kui Postimehes leiab see argument väljatoomist 6 artiklis (11,8%), siis Eesti Päevalehes vaid 2 loos (4,6%).

Samasugused “käärid” esinevad rahvusliku identiteedi säilitamisest rääkimisel- Postimehes tuuakse seda argumenti välja 5 artiklis (9,8%) Eesti Päevalehe 2 vastu (4,6%).

Võrreldes Postimehega on Eesti Päevalehes rohkem juttu sellest, et ühiskondlik kokkulepe aitaks kaasa riigi keskvõimu ja kohalike omavalitsuste tugevdamisele- 5 artiklis (11,6%) Postimehe 4 vastu (7,8%). Samuti sellest, et kokkuleppimine aitaks edendada maaelu- 4 artiklis (9,3%) Postimehe 3 vastu (5,9%).

Leppe teksti sobivus tuuakse positiivse argumentina välja Postimehe 3 loos Eesti Päevalehe ühe vastu, samuti peetakse Postimehe 2 artiklis leppe sõlmimisega seotud inimesi usaldusväärseteks, mis Eesti Päevalehes kordagi mainimist ei leia.

Muudest positiivsetest aspektidest seoses ühiskondliku kokkuleppega räägitakse kummaski ajalehes 3 artiklis (nt maksupoliitika, migratsioonitaseme reguleerimine). Kokku oli artiklites leppega seotud positiivseid argumente nimetatud Postimehes 98 ja Eesti Päevalehes 75 korda. Tähelepanuväärne on, et üsna suures osas valimisse kuulunud artiklites ei räägita ühiskondliku kokkuleppega seotud positiivsetest külgedest üldse mitte midagi, kokku 34 artiklis (36,2%): Postimehes 18-s (32,3%) ja Eesti Päevalehes 16-s (37,2) loos.

Lisas 5 on ära toodud peamiste positiivsete argumentide tekstilähedased näited.

4.2.2. Milliseid ühiskondliku kokkuleppega seonduvaid probleeme tuuakse esile ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht?

Vastuse saamiseks analüüsin valimisse kuulunud artiklites seoses ühiskondliku kokkuleppega nimetatud negatiivseid aspekte.

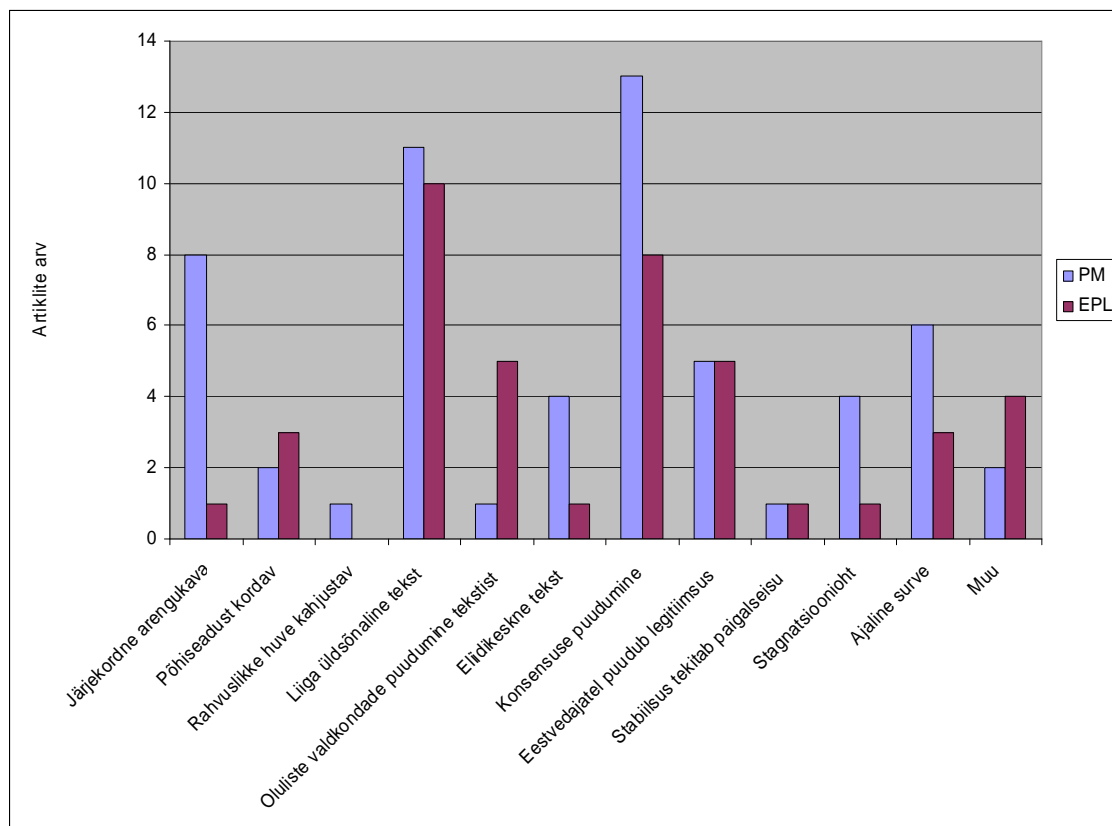
Uurides seoses leppega välja toodud negatiivseid argumente (vt graafik 11) selgus, et ülekaalukalt peeti sobimatuks leppe teksti, kokku 32 artiklis (34%): Postimehes ja Eesti Päevalehes võrdselt 16 loos, vastavalt 31,4% ja 37,2%. Leppe tekstiga rahulolematust jagunes kolmeks: kõige enam arvustati teksti sõnastust, mida peeti liiga üldsõnaliseks, umbisikuliseks ja muidu sobimatuks- Postimehes 11 (21,6%) ja Eesti Päevalehes 10 (23,2) artiklis; tekstist oluliste valdkondade väljajäämist peeti negatiivseks Eesti Päevalehe 5 artiklis (11,6%) Postimehe ühe vastu ning süüdistusi leppe teksti eliitkesksuses oli rohkem jällegi Postimehes- 4 (7,8%) artiklis Eesti Päevalehe ühe vastu.

Teise suure negatiivse aspektina toodi välja argument, et ühiskondliku leppe koostajate ja ühiskonna ning erinevate valdkondade vahel puudub konsensus. Kokku leidis üksteise mittemõistmine ja ühise keele puudumine äramärgimist 21 artiklis (22,3%): Postimehes 13 (25,5%) ja Eesti Päevalehes 8 (18,6%) loos.

Kolmandaks probleemiks peeti ajalehtedes seda, et leppe eestvedajatel puudub usaldusväarsus. Legitiimsuse puudumist heideti valimisse kuulunud artiklites ette kokku 10 korral (10,6%): nii Postimehes kui Eesti Päevalehes kummaski 5 artiklis, vastavalt 9,8% ja 11,6%.

Suur erinevus ilmnis selles, et kui Postimehes oli valimisse kuulunud artiklites kaaluka negatiivse argumendina püstitatud küsimus leppe kui järjekordse arengukava

Graafik 11. Ühiskondliku kokkuleppega seoses mainitud vastuargumendid



ebaefektiivsusest- 10 loos (19,6%), siis Eesti Päevalehes oli sellest juttu vaid 4 loos (9,3%), millest 3-s peeti ühiskondlikku lepet põhiseadust kordavaks. Postimehes peeti lepet põhiseadust kordavaks 2 juhul 10-st.

Võrreldes Eesti Päevalehega väljendati Postimehes rohkem negatiivset suhtumist leppe sõlmimisega kiirustamise suhtes, kus ajaline surve leidis äramärkimist kokku 6 artiklis (11,8%) Eesti Päevalehe 3 (7%) vastu.

Veel erineb negatiivsete argumentide kajastus Postimehes ja Eesti Päevalehes stagnatsiooni ohu äramärkimises: Postimehes seostatakse ühiskondlikku lepet stagnatsiooniga 4 artiklis (7,8%), Eesti Päevalehes vaid ühes loos.

Seda, et stabiilsus tähendab paigalseisu, on kummaski päevalehes negatiivse argumendina märgitud ühel korral. Lisaks on Postimehe ühes artiklis kõlanud ka mõte, et lepe on pigem rahvuslikke huve kahjustav.

Kategooriasse “muud” liigitusid Postimehe kahes artiklis ja Eesti Päevalehe neljas artiklis välja toodud argumendid (nt. leppe täitmist ei ole võimalik tagada, lepe nullistaks erakondade üld- ja valimisprogrammid).

Kokku oli artiklites leppega seotud negatiivseid argumente nimetatud Postimehes 58 ja Eesti Päevalehes 42 korda. Märkimisväärselt suures osas valimisse kuulunud tekstides ei räägita ühiskondliku kokkuleppega seotud negatiivsetest külgedest üldse, kokku 42 artiklis (44,7%): Postimehes 20 (39,2%) ja Eesti Päevalehes 22 artiklis (51,2).

Lisas 6 on ära toodud peamiste negatiivsete argumentide tekstilähedased näited.

4.3. Milline on ühiskondliku kokkuleppe võimalike osapoolte representatsioon ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht?

4.3.1. Kes on ühiskondliku kokkuleppe teema sagedasemad reetorid ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht?

Sellele uurimisküsimusele vastamiseks analüüsin artikli autori ja artiklites välja toodud allikate kategooriaid. Eraldi vaatlen ka arvamislugude autoreid (kuna pean neid olulisteks allikateks).

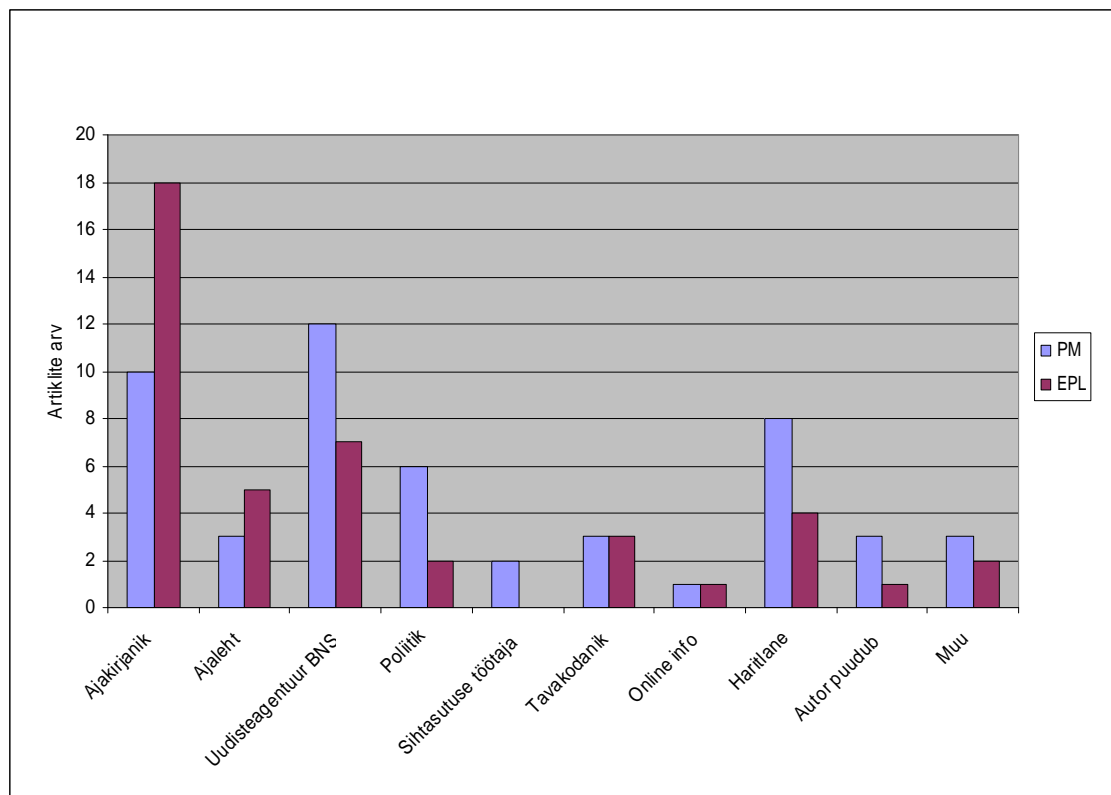
4.3.1.1. Lepet käsitlevate artiklite autorite jagunemine

Artiklite autorite analüüs näitas (vt graafik 12), et peamiselt olid ühiskondliku kokkuleppe teemal kirjutatud artiklid pärit ajakirjanikelt 28 (29,8%), infoagentuurilt BNS 19 (20,2%) ja ajalehtede toimetustelt 8 (8,5%). Postimehes vastavalt 10 (19,6%), 12 (23,5%) ja 3 (5,9%); Eesti Päevalehes 18 (41,8%), 7 (16,3%) ja 5 (11,6%).

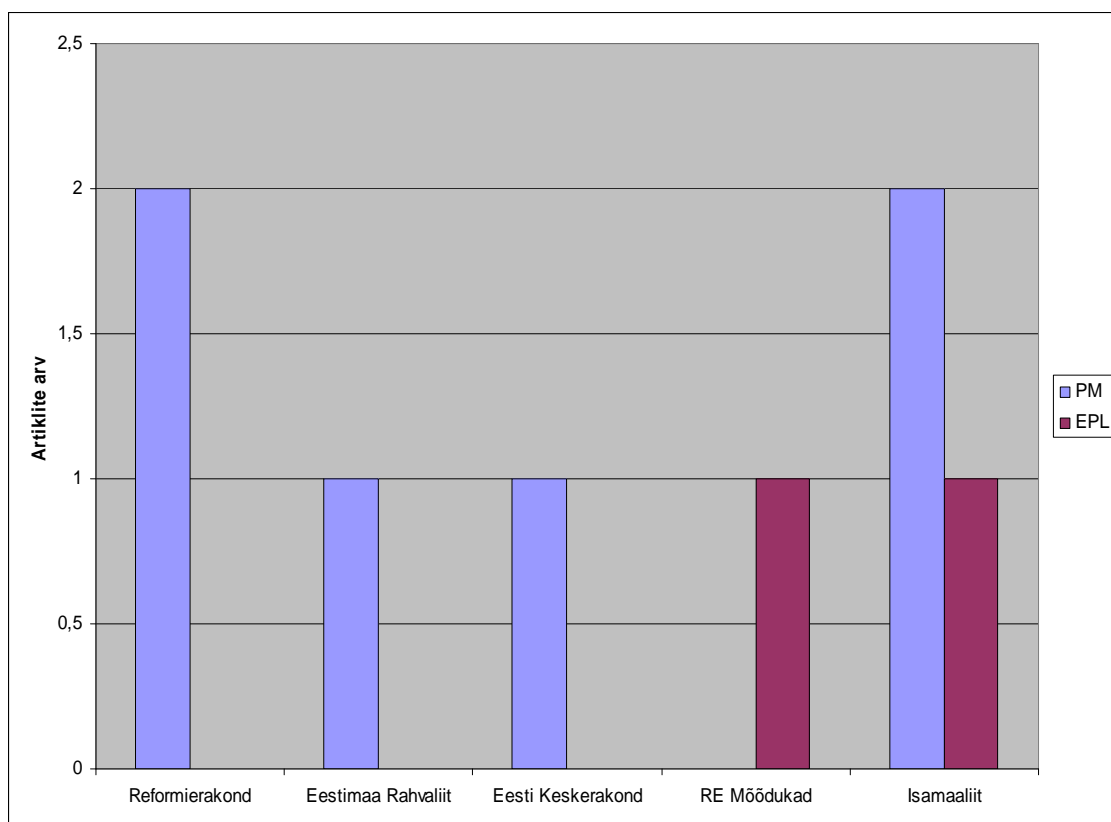
Seega oli Eesti Päevalehes võrreldes Postimehega tunduvalt rohkem ajakirjanike poolt kirjutatud artikleid. Postimehes jällegi oli võrreldes Eesti Päevalehega rohkem poliitikute ja haritlaste poolt kirjutatud lugusid. Kui Eesti Päevaleht avaldas uurimisperioodi jooksul 2 (4,6%) poliitikute ja 4 (9,3%) haritlaste poolt kirjutatud lugu, siis Postimehes ilmus 6 (11,8%) poliitikute ja 8 (15,7%) haritlaste poolt kirjutatud artiklit. Missugustesse erakondadesse poliitikutest autorid kuuluvad on näitab graafik 13.

Tavakodanike kirjutisi avaldati Postimehes ja Eesti Päevalehes võrdselt, kummaski ilmus valimisse kuulunud artiklite hulgas leppe teemal 3 lugejakirja, mis moodustab Postimehes 5,9% ja Eesti Päevalehes 6,9% valimisse kuulunud artiklite kogumahust. Samuti oli võrdselt *online*-info vahendamist- kummaski lehes üks lugu. Erinevalt Postimehest, kus artiklite hulka kuulus ka 2 lugu, mille autoriks oli Ühiskondliku

Graafik 12. Lepet käsitlevate artiklite autorite jagunemine



Graafik 13. Autorite erakondlik kuuluvus



Leppe Sihtasutuse töötaja, ei olnud Eesti Päevalehes ühtegi sihtasutuse töötaja poolt kirjutatud artiklit.

Tähelepanuväärne on, et kogu uurimisperioodi jooksul ei olnud kummaski ajalehes mitte ühtegi valimisse kuulunud artiklit, mille autoriks oleks olnud mõne kolmandasse sektorisse kuuluva mittetulundusühingu, sihtasutuse või siis kodanikeühenduse esindaja. Samuti ei ole uurimisperioodi jooksul autorina sõna võtnud ettevõtjad.

Artikleid, mille autor kuulus kategooriasse “muu”, oli kokku 5: Postimehes 3 (Jaanus Sakh– Lääne maavanem, Indrek Tarand- “kolumnistina” Ester Šank- presidendi pressinõunik) ja Eesti Päevalehes 2 (Erik-Niiles Kross, Tiit Sinissaar- “ühiskonnategelasena”).

4.3.1.2. Lepet käsitlevate arvamused autorite jagunemine

Eraldi viisin analüüsi läbi arvamused autorite hulgas, kuna pidasin neid tulemusi järelduste tegemisel “allikate” kategoorias arvesse võtmisel oluliseks. Postimehe 17ne arvamusloo autoritest on suurem osa haritlased (7) ja poliitikud (5). Eesti Päevalehe 11 arvamusloo peamisteks autoriteks olid samuti haritlased (4) ja nendega võrdselt ka ajakirjanikud (4).

Suurim erinevus seda kategooriat analüüsides selgus poliitikute ning ajakirjanike osas- kui Postimehes said uurimisperioodil valimisse kuulunud artiklitest arvamusedega sõna viis poliitikut, siis Eesti Päevalehes vaid üks. Ajakirjanikega oli vastupidi- Postimehes üks (Liisi Poll) ja Eesti Päevalehes neli ajakirjanikku (Kaarel Tarand, Lea Larin, Jaanus Piirsalu, Vallo Toomet).

Lisaks ilmus Postimehes kaks arvamused, mille autoriks on Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse töötaja (Andra Veidemann), Eesti Päevalehes sihtasutuse töötajate poolseid artikleid ei ilmunud.

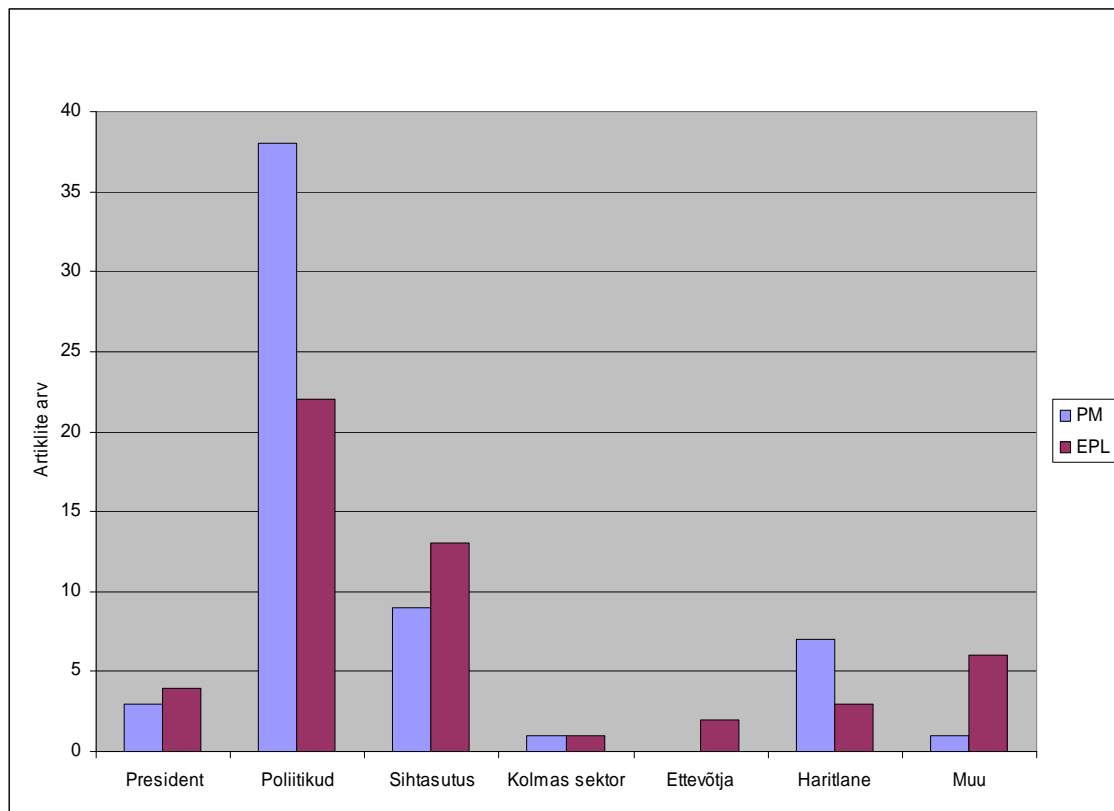
Kategooriast “muud autorid” ilmus kummaski päevalehes kaks arvamust.

4.3.1.3. Lepet käsitlevates artiklites kasutatud allikad

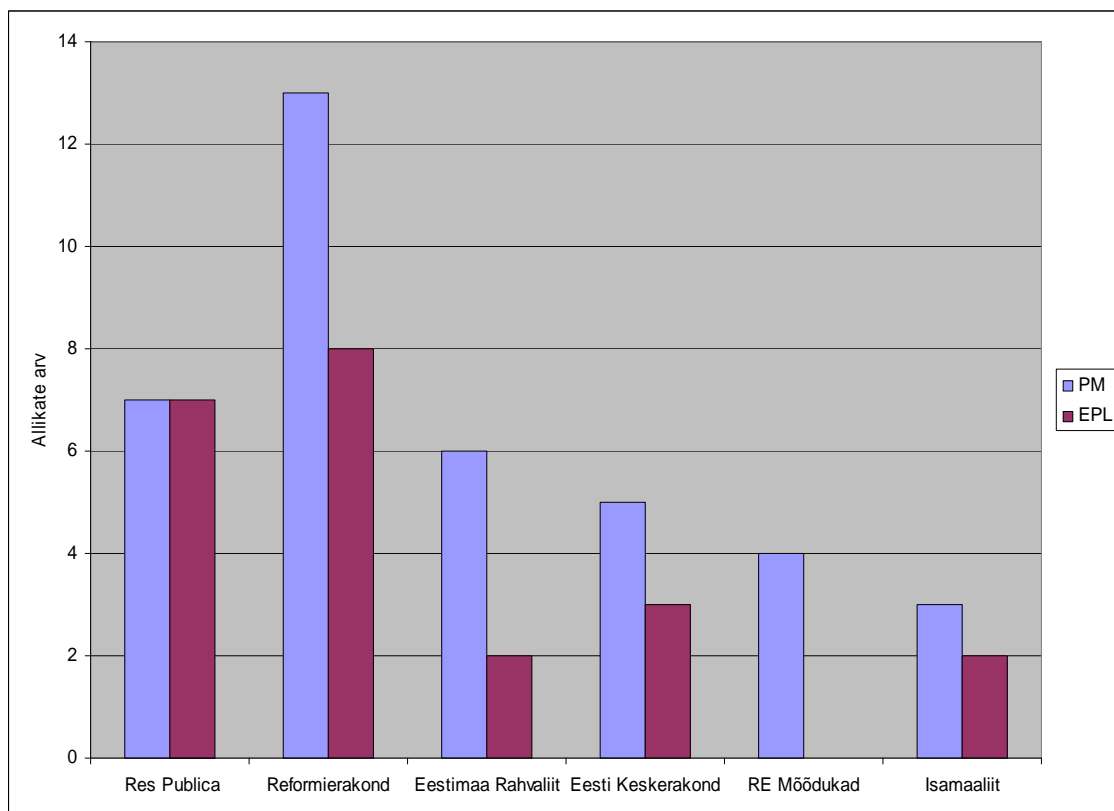
Üldse kasutati valimisse kuulunud tekstides allikaid 70 artiklis (vt graafik 14), kokku 108 korral - Postimehes 59 korral (37 artiklis) ja Eesti Päevalehes 49 korral (33 artiklis).

Enamjaolt said sõna poliitikud, kokku 60 korda (31 artiklis); seejärel Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse töötajad, 13 korral (10 artiklis); siis haritlased, 10 korral (9 artiklis) ja president Arnold Rüütel, 7 loos.

Graafik 14. Lepet käsitlevates artiklites kasutatud allikad



Graafik 15. Allikate erakondlik kuuluvus



Postimehes anti erinevatele poliitikutele sõna tunduvalt sagedamini kui Eesti Päevalehes- esimeses 38 korral (19 artiklis), mis moodustab 64,4% Postimehes kasutatud allikatest ja teises 22 korral (12 artiklis), mis on 44,9% kõikidest Eesti Päevalehe allikatest.

Poliitikutest allikate erakondlikku kuuluvust analüüsid ilmses, et Postimehes domineerib Reformierakonna “hää” (vt graafik 15).

Võrreldes eesti Päevalehega oli Postimehes kaalukamalt haritlastest allikaid, kes said sõna 7 korral (6 artiklis). Eesti Päevalehes oli see näitaja 3 (3 artiklis).

Eesti Päevalehes said jällegi rohkem sõna Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse töötajad, kus neid kasutati allikatena kokku 13 korda (10 artiklis), Postimehes aga 9 korda (7 loos). Samuti kasutati Eesti Päevalehes allikana ühe korra rohkem president Arnold Rüütlit – 4 korral Postimehe 3 vastu.

Kui Eesti Päevalehes kasutati ühes artiklis kahe allikana ka ettevõtjaid, siis Postimehes selle grupi esindajad allikatena sõna ei saanud. Võrdne oli mõlemas lehes kolmandasse sektoris kuuluja “hää”, selle sektori esindajat kasutati nii Postimehes kui ka Eesti Päevalehes allikana üks kord.

Kategooriast “muud allikad” sai Postimehe veergudel ühe korra sõna Kaur Kender, Eesti Päevalehes oli muid allikaid kokku 4 (nt Lennart Meri).

4.3.2. Milliseid huvigruppe seoses ühiskondliku kokkuleppega ajalehtedes

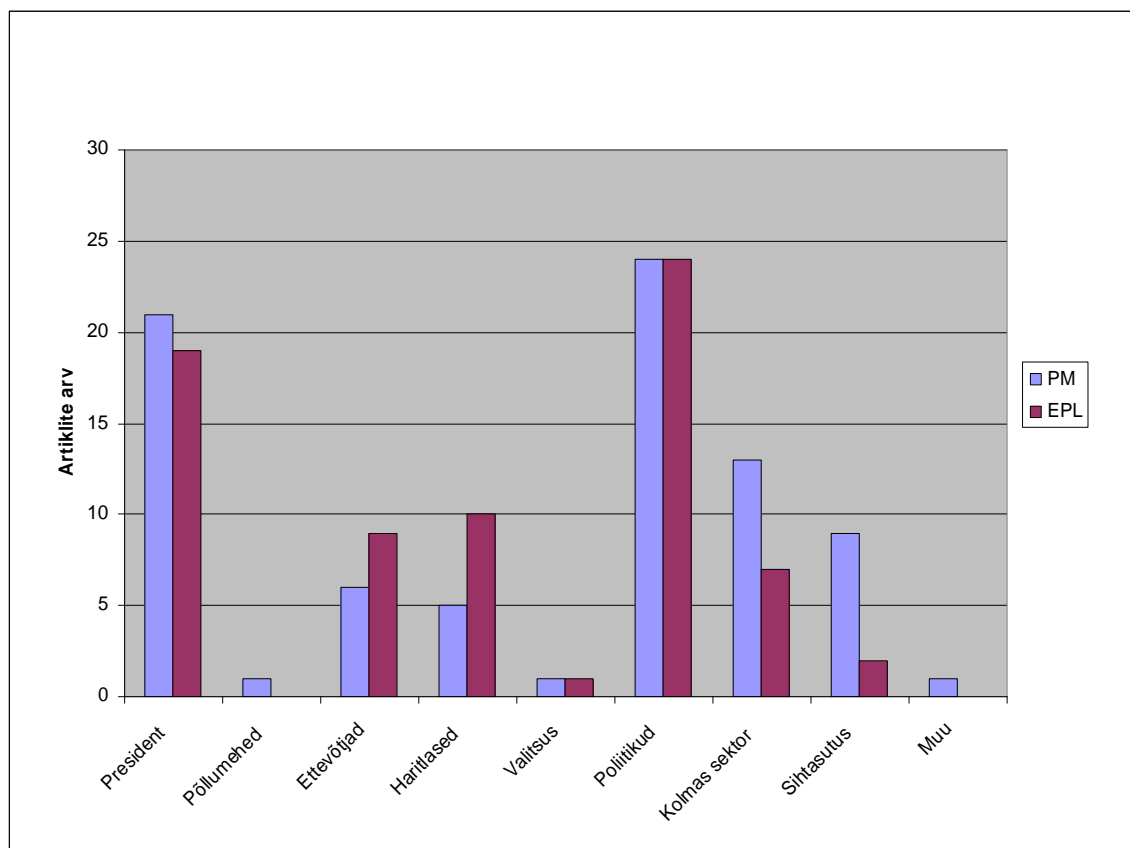
Postimees ja Eesti Päevaleht esile tuuakse?

Vastuse saamiseks analüüsin, missuguseid huvigruppe artiklites seoses ühiskondliku kokkuleppe sõlmimisega välja tuuakse ehk keda näidatakse leppe sõlmimisest aktiivselt huvitatuna või otsese kasusaajana.

Kokku mainiti valimisse kuulunud artiklites erinevaid huvigruppe 179 korral- Postimehes 95 ja Eesti Päevalehes 84 korda. Kõige rohkemaarvuliselt välja toodud huvigrupiks olid poliitikud (vt graafik 16), kellega seoses räägiti leppes 48 artiklis (51,1%), nii Postimehes kui Eesti Päevalehes mõlemas 24 loos: vastavalt 47% ja 55,8%.

Teise suure “huvigrupina” joonistub välja president Arnold Rüütel, kokku 40 artiklis (42,5%): Postimehes 21 (41,2%) ja Eesti Päevalehes 19 (44,2%).

Graafik 16. Lepet käsitlevates artiklites väljatoodud huvigrupid



Kolmandana tuuakse esile nn kolmandat sektorit ehk kodanikeühendusi, kokku 20 loos (21,3%), mida Postimehes näidatakse huvigrupina 13 (24,5%) ja Eesti Päevalehes 7 (16,3%) korral.

Analüüsi käigus ilmneseid järgmised erinevused: Postimehes joonistuvad neljanda, viienda ja kuuenda grupina välja Ühiskondliku Leppe Sihtasutus 9 (17,6%), ettevõtlussektor 6 (11,8%) ja haritlased 5 (9,8%) korral; Eesti Päevalehes seevastu on järjestus selline: haritlased 10 (23,2%), ettevõtjad 9 (20,9%) ja sihtasutus 2 (4,6%) korral.

Võrdselt üks kord toodi ajalehtedes konkreetse huvigrupina välja ka valitsus, muidu kõneldi poliitikutest erakondade tasandil. Lisaks juba kirjeldatud huvigruppidele on Postimehes üks kord ühiskondliku kokkuleppe sõlmimisest huvitatutena näidatud põllumehi ning kategooriasse “muu” kuulujaid („---/ mõned selle sõlmijad on riigist väljaspool asuvate jõudude poliitilised mängukannid.” PM 18.01.2003).

Üldse pole ühiskondliku kokkuleppega seoses huvigruppe välja toodud kokku 26 artiklis, mis moodustab artiklite koguarvust 27,7%: Postimehes 14 (27,4%) ja Eesti Päevalehes 12 (27,9) artiklis.

4.4. Postimehe ja Eesti Päevalehe representatsiooni erinevus

Analüüsid valimisse kuulunud artiklites ühiskondliku kokkuleppe suhtes väljendatud hinnanguid, pani mind imestama asjaolu, et Eesti Päevalehe ja Postimehe juhtkirjad nii kardinaalselt erinesid. Olgu siinkohal taustinformatsioonina öeldud, et leppeteemalisi juhtkirju oli uurimisperioodi jooksul kummaski meediakanalis kaks, mis vastasid ka valimi moodustamise kriteeriumidele (vaatasin igaks juhuks kõik antud perioodi juhtkirjad läbi, rohkemates rahvusliku leppe teemal juttu ei olnud). Kui Postimees manitses oma juhtkirjas kokkulepitava suhtes konsensusele jõudma, siis Eesti Päevaleht ei pidanud paljuks leppe idee suhtes oma halvustavat ja põlglikku suhtumist otsesõnu välja öelda. Alljärgnevalt toon selgituseks kummagi ajalehe juhtkirjast ühe lõigu.

Postimees kirjutas oma juhtkirjas „*Otsigem ühisosa!*” nii: „*Postimees ei arva, et ühiskondlik kokkulepe praegusel kujul on parim, mis olla saab – sel on vähe konkreetset, seda painab deklaratiivsus. Kuid see on miski, kust edasi liikuda. Alus koostöök. /---/ Ühiskondlik kokkulepe pole mitte võitlus erihuvide eest, vaid ühiskonna kui terviku ühisosa otsimine ja leidmine.*” (PM 15.10.2003)

Eesti Päevaleht jällegi avaldas juhtkirjas „*Kuningas on alasti*” järgmist: „*Eesti Päevaleht nendib kahetsusega, et leppeidee sünni ajal ühelgi Eesti erakonnal ei jätkunud julgust öelda, et sedasorti dokumendi tegemiseks põletav vajadus puudub. Veel enam, valimiste eel rehkendati parteikontorites, et usaldusväärse ja populaarse presidendi uitmõtte kritiseerimine viib erakonnalt hääli, mistõttu jäeti õigeaegselt osutamata, et president (õigem oleks küll öelda: tema ambitsioonikad nõuandjad) kipub oma dokumendiga mängumaale, mis põhiseadusega parlamendile ja valitsusele antud.*” (EPL 02.08.2003)

Need on kaks täiesti erinevat arvamust Eesti ühiskonna jaoks olulisel ühiskondliku kokkuleppimise teemal. Postimehes leppe poolt ja Eesti Päevalehes leppe vastu. Juhtkirjad peegeldavad meediainstitutsioonide nn „ankrute” arvamusi, annavad aimu nende hinnangute kohta ühiskonnas toimuvate sündmuste ja protsesside suhtes. Vaadates ühiskondliku kokkuleppe teemal ajakirjanike poolt kirjutatud

arvamuslugusid ilmnas, et peatoimetajate arvamus ja toimetuste liikmete arvamused olid suuremas osas identsed – Postimehes pigem tasakaalustatud ja teavitava iseloomuga ning Eesti Päevalehes pigem negatiivselt meelestatud.

16.10.2003 Eesti Päevalehe ajakirjaniku Tuuli Koch'i poolt kirjutatud artiklist „*Luukase õnnetu evangeeliumitegu*” võib lugeda järgmist: „*Mühlsi juhitud suhtekorraldusfirma Hill & Knowlton on viimastel päevadel pakkunud korduvalt ajalehtedele kirjutisi leppele alla kirjutavate organisatsioonide juhtidelt. Eesmärk oli lihtne – luua foon, mis näitaks leppes kõrvale jääjaid negatiivses valguses ja paneks nad ümber mõtlema. Viimasena pakkus arvamuslugu Teenistujate Ametiühingu Keskliidu juht Toivo Roosimaa. Kuna artikkel tuli samuti Hill & Knowltonist, oli selgelt tegemist Mühlsi ja ühiskondliku leppe sihtasutuse suunatud artikliga.*”

Selles artiklis tunnistab Eesti Päevalehe ajakirjanik, et ajalehe toimetuse on saanud korduvalt lepet pooldavate organisatsioonide esindajatelt leppeteemalisi artikleid, ent pole neid trüki lasknud. Siit joonistub välja kommunikatsioonivabadusega seotud vastuolu - ühe vabadus sõnumeid saata ei pruugi kokku langeda teise vabadusega sõnumite vahel valida (McQuail 2000).

Eesti Päevalehes avaldatu paneb mõtlema, et kas nn kolmanda sektori esindajate poolt kirjutatud rahvusliku kokkuleppe teemalisi arvamusi ei olnud üldse (nagu ilmneb käesoleva uurimistöö tulemustest) või ei jõudnud need kirjutised toimetuste laudadelt kaugemale (nagu nt Teenistujate Ametiühingu Keskliidu juhi Toivo Roosimaa arvamuslugu, millele Koch vihjab).

Hästi iseloomustavad kahe päevalehe erinevat suhtumist leppe temaatika käsitlemisel kahe nädala jooksul enne leppe allkirjastamist 20. oktoobril 2003 ilmunud artiklid. Perioodil 06.10.2003-19.10.2003 ilmus Postimehes valimisse kuulunud artiklitest 17 lugu ning Eesti Päevalehes kõigest 6 lugu. Kahe nädala jooksul võtsid Eesti Päevalehes leppe teemal sõna vaid ajakirjanikud (v.a üks BNSi uudis) ning nende kuue valimisse sattunud artikli hulgas ei olnud mitte ühtegi ühiskondliku kokkuleppe suhtes positiivselt kõnelevat artiklit.

Postimehes seevastu ilmus kahe nädala jooksul enne allkirjastamist leppe suhtes positiivseid lugusid tervelt viis (nt Villu Reiljani „Ühiskondlik lepe kui teine hingamine”, 17.10.2003) ning samas oli esindatud ka leppesse negatiivselt suhtuja „hää” (nt Linnar Priimägi „Mittesöödav paber”, 15.10.2003).

5. Järeldused ja diskussioon

Uurimistöö tulemustest parema ülevaate saamiseks esitan tulemused peamistele uurimisküsimustele kokkuvõtivate vastustena.

1. Ühiskondliku kokkuleppe teema representatsioon ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht.

1.1. Millises žanris ühiskondlikku lepet representeeritakse ja kuivõrd seda väärtustatakse?

Valimisse kuulunud ühiskondlikku kokkulepet representeerivate artiklite hulgas oli kõige rohkem uudiseid- 48 (51%) ja arvamusi- 28 (29,8%); lugejakirju oli 10 (10,6%), juhtkirju neli, küsitlusi kolm ja intervjuusid üks. Meediakanali üheks võimaluseks teatud artikleid omalt poolt esile tõsta on paigutada need ajalehe esileheküljele. Lepet kajastavatest artiklitest oli esiküljele paigutatud vaid kolm lugu (kaks Postimehes, üks Eesti Päevalehes).

Teine võimalus mingit teemat väärtustada, on sellele esiküljel viidata. Kokku viidati valimisse kuulunud 94-st artiklist esileheküljel 21 artiklile (22,3%), millest 12 kuulusid Postimehele (23,53% Postimehe artiklite koguarvust) ja 9 olid Eesti Päevalehe viited (20,9%) artiklitest. Kui Eesti Päevaleht viitas peamiselt uudistele, siis Postimees pidas oluliseks nii uudiseid kui arvamusi. Erinevalt Eesti Päevalehest väärtustas Postimees esiküljel viitamisega ka üht oma juhtkirja.

Üheks lugejate tähelepanu pööravaks asjaoluks on artiklitele piltide lisamine, seegi näitab teema väärtustamist. Artiklitele lisatud fotode ja illustratsioonide kodeerimisel ilmnes, et nendega olid varustatud 94-st artiklist 57 (60,6%), Postimehes pisut rohkem kui Eesti Päevalehes. Kokku kujutati piltidel 75 erinevat isikut ja objekti.

Kõige sagedamini kujutati piltidel poliitikud- 24 korral (nendest 20 Postimehes), Leppe sihtasutusega seotud inimesi 15-l ja haritlasi 14 korral (nendest 10 Postimehes). Üks kord oli Postimehes ära trükitud ka konkreetse erakonna sümbol - Mõõdukate sümboliks olnud õun.

Vaatamata sellele, et enamikes artiklites ei olnud teistest tulevikku suunatud arengkavadest juttu, mainiti neid siiski üsna kaalukas valimiosas- kokku 19-s artiklis (20,2%). Postimehes tunduvat rohkem kui Eesti Päevalehes, vastavalt 14-s ja 5-s

loos. Ühiskondliku kokkuleppe representeerimisel oli see üheks segadusttekitavaks asjaoluks, kuna kõige enam oli juttu Reformierakonna projektist „Kokkuleppe teadmistepõhise majanduse arendamiseks Eestis aastani 2011”. See tulevikuprojekt leidis erinevate nimetuste all kajastamist Postimehe 8-s ja Eesti Päevalehe 3-s artiklis. Selle ja veel mõne teise kategooria uurimistulemused viitavad Postimehe eelistusele kajastada Reformierakonna tegemisi teistest erakondadest rohkem (nt vaadates artiklites kasutatud allikaid).

Hinnates leppe teemat käsitlevate artiklite pealkirju selgus, et kriitilise alatooniga pealkirju on 47 (50%) ning positiivseid vaid 20 (21,3%). Postimehes vastavalt 26 (51%) ja 12 (23,5%) ning Eesti Päevalehes 21 (48,8%) ja 8 (18,6%). Seega on leppe suhtes pealkirju vaadates kujunev hinnang valdavalt negatiivne.

Võrreldes ühelt poolt ühiskondliku kokkuleppe suhtes täiesti negatiivselt ning teiselt poolt täiesti positiivselt kirjutatud pealkirju selgus, et nende hinnangute andmisega on Postimees rohkem tasakaalus olnud: Postimehes oli negatiivseid pealkirju 10 (19,6%) ja positiivseid 9 (17,6%); Eesti Päevalehes vastavalt 9 (20,9%) ja 6 (15%).

1.2. Kas ühiskondlikku kokkulepet näidatakse vajaliku või mittevajalikuna ning kuidas kajastatakse ühiskondliku kokkuleppe sõlmimise protsessi?

Võrreldes suhtumist ühiskondliku leppe ideesse ning leppe sõlmimise protsessi sain huvitava tulemuse. Kui idee suhtes olid hinnangud enamjaolt positiivsed- 51 (54,3%) positiivset 18-ne (19,1%) negatiivse vastu, siis kokkuleppe sõlmimise protsessi suhtes oldi ülekaalukalt kriitilised- 42 (44,7%) kriitilist 19-ne (20,2%) positiivse vastu. Kõrvutades ühelt poolt positiivsed suhtumised leppe ideesse ja leppe sõlmimise protsessi ning teiselt poolt negatiivsed suhtumised, ilmnevad suured “käärid”: ideesse väljendati positiivset suhtumist kokku 51 artiklis ja sõlmimise protsessi vaid 19 loos; ideed halvustati või kritiseeriti kokku 18 artiklis, leppe sõlmimise protsessi aga koguni 42 loos.

Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse suhtes enamjaolt arvamust ei avaldatud- kokku 73 artiklis (77,6%) ning mõlemas päevalehes võrdsel määral. Arvamused, mis siiski ära märgitud said, olid nii Postimehes kui Eesti Päevalehes valdavalt neutraalsed.

2. Ühiskondliku kokkuleppe sisu ja konteksti representatsioon ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht

2.1. Kuidas representeerivad ajalehed ühiskondliku leppe positiivseid külgi?

Enimmainitud positiivseteks argumentideks olid sotsiaalsed garantiid, millest räägiti kokku 45 artiklis (47,9%)- elatustaseme tõus, sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamine ja iibe küsimused. Teiseks suureks eesmärgiks peeti haridus- ja teadusvaldkonna arendamist ja senisest tõhusamat väärtustamist- kokku 33 artiklis (35,1%). Kolmandaks kaalukaks pooltargumendiks oli vajadus stabiilse majanduskeskkonna arengu järele- 23 loos; seejärel nähti leppes võimalust kodanikuühiskonna arendamiseks- 18 loos ning Eestile vajalikuks arengukavaks peeti rahvuslikku lepet 11-l korral

2.2. Milliseid ühiskondliku kokkuleppega seonduvaid probleeme esile tuuakse?

Enimmainitud negatiivse argumendina nimetati leppe teksti sobimatust, kokku 32 artiklis (34%). Teksti peeti liiga üldsõnaliseks, umbisikuliseks, eliidikeskseks ja muidu küsitavaks. Teise suure miinusena nimetati, et ühiskondliku leppe koostajate ja ühiskonna ning erinevate valdkondade vahel puudub konsensus, kokku 21 artiklis (22,3%). Kolmanda probleemina heideti leppe eestvedajatele ette legitiimsuse puudumist, kokku 10 korral. Üheks järjekordseks ebaefektiivseks arengukavaks peeti ühiskondlikku kokkulepet 14 artiklis (nendest 10 korral Postimehes) ning leppe sõlmimisega kiirustamine leidis negatiivse argumendina äramärkimist 9 loos (nendest 6 korral Postimehes).

3. Ühiskondliku kokkuleppe võimalike osapoolte representatsioon ajalehtedes Postimees ja Eesti Päevaleht.

3.1. Kes on ühiskondliku kokkuleppe teema sagedasemad reetorid?

Peamiselt olid autoriteks ajakirjanikud 28 (29,8%), infoagentuur BNS 19 (20,2%) ja haritlased 12 (12,8%).

Kui Eesti Päevalehes oli võrreldes Postimehega rohkem ajakirjanike poolt kirjutatud artikleid, siis Postimehes olid sagedamini autoriteks poliitikud ning haritlased. Artikleid, mille autoriks oli Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse esindaja, ilmus uurimisperioodi jooksul kaks- mõlemad Postimehes.

Kogu uurimisperioodi jooksul ei ilmunud kummaski päevalehes ainustki artiklit, mille autoriks oleks olnud kas mõne kodanikeühenduse või siis ettevõtlussektori esindaja.

Arvamuslugude autoriteks olid Postimehes peamiselt haritlased ja poliitikud, Eesti Päevalehes aga haritlased ja ajakirjanikud. Kui Postimehes oli poliitikutest arvamuslugude autoreid viis, siis Eesti Päevalehes vaid üks. Ajakirjanikega oli olukord vastupidine, Postimehes ilmus ajakirjaniku sulest ainult üks arvamus Eesti Päevalehe nelja vastu.

Allikate analüüs näitas, et kõige rohkem kasutatud allikatest olid poliitikud (70 allikat 108-st. Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse töötajaid kasutati allikatena 13 korral, haritlasi 10 korral ja president Arnold Rüütlit 7 loos. Poliitikutest allikate erakondlikku kuuluvust analüüsid ilmnas, et Postimehes domineerib Reformierakonna “häääl”.

Eesti Päevalehes kasutati ühes artiklis kahe allikana ka ettevõtjaid, aga Postimehes ettevõtjad allikatena ei kõnelenud. Marginaalselt oli allikaks mõlemas päevalehes ka kolmandasse sektoris kuuluja, kes sai sõna kummaski päevalehes ühe korra.

3.2. Milliseid huvigruppe seoses ühiskondliku kokkuleppega esile tuuakse?

Kõige sagedamini analüüsitud artiklites välja toodud huvigrupiks olid poliitikud, kellest räägiti rohkem kui pooltes artiklites- kokku 48-s. Poliitikud olid domineerivaks huvigrupiks mõlemas päevalehes. Teiseks räägiti leppega seoses väga tihti president Arnold Rüütlist (40 loos) Nii poliitiku kui ka presidenti mainiti Postimehes ja Eesti Päevalehes enam-vähem võrdselt. Kolmanda suurema huvigrupina toodi Postimehes välja nn kolmas sektor (13 korral), Eesti Päevalehes haritlased (10 korral).

Peamine erinevus seisnes leppe sihtasutuse kui leppe sõlmimisest huvitatud institutsiooni kajastamisel – kui Postimehes kirjeldab sihtasutust huvigrupina 9 korral, siis Eesti Päevaleht teeb seda vaid 2 korda.

Seega võib kokkuvõtvalt öelda, et **Eesti trükimeedia representeeris ühiskondlikku lepet mitte kui riigi ja ühiskonna vahelist lepet, vaid kui poliitiliste jõudude vahel sõlmitavat kirjalikku dokumenti** - peamised analüüsitud artiklites ühiskondliku

leppe sõlmimise teemal sõna võtnud allikad olid poliitikud ning poliitikud olid ka artiklites välja toodud suurimaks huvigrupiks.

Ilmnes, et **trükimeedia representeeris lepet vähe-legitiimsena**. Rahvusliku leppe sõlmisega seoses nimetati valimisse kuulunud tekstides üheks oluliseks probleemiks leppe tegijate ja ühiskonna vahelise konsensuse puudumist, mis näitas, et antud juhul lepe mitte ei ühendanud erinevaid valdkondi, vaid hoopis lahutas neid. Samuti väljendati artiklites leppe sõlmimise protsessi eestkõnelejate suhtes usaldamatust ja kriitikute arvates oli põhjuseks nende ebapiisav legitimatsioon.

Trükimeedia tõstatas “valjuhäälselt” ühiskondliku leppe teksti sobivusega seotud küsimused, mida peeti liiga üldsõnaliseks, mõttetuks ja eliidikeskseks, leppe **idee olemus jäi tähelepanuta**. Poliitikute kõrval ei saanud artiklites sõna kolmanda- ja erasektori esindajad, mistõttu laiem kodanikkond oli kogu protsessist välja jäetud. Seda, et ühiskondlik lepe on ennekõike riigi ja kodanikkonna vahelise koostöö alus, ei olnud selgelt välja toodud.

Veel võib kokkuvõtteks öelda, et **ühiskondliku leppe sõlmimise teemat representeeriti negatiivses tonaalsuses**. Kui leppe ideed hinnati peamiselt positiivselt, siis leppe sõlmimise protsessi suhtes oldi valdavalt negatiivselt meelestatud. Ka valimisse kuulunud artiklite pealkirjad olid peamiselt negatiivse hoiakuga ning sageli lepet kaudselt või otseselt halvustavad.

Käesoleva bakalaureusetöö koondjärelused kinnitavad kõiki seminaritöös (Nurk ja Ojaveer 2004) pilootanalüüsi põhjal püstitatud hüpoteese.

Diskussioon

Nagu artiklite analüüs näitas, olid Eesti ühiskondliku leppe sõlmimise protsessi juures peamisteks kõnelejateks ja domineerivaks huvigrupiks just poliitikud. Analüüsi põhjal võib järeldada, et meedia representeeris ühiskondlikku kokkulepet pigem poliitikutevahelise pirukajagamisena kui erinevate sektorite vahel sõlmitavat ühiskonna arengut soodustava kokkuleppena. Jäi mulje, nagu oleks ühiskondlik kokkulepe väljundiks erinevate erakondade poliitiliste vaadete läbisurumiseks. Siinkohal ilmnes huvitava asjaoluna, et võrreldes Eesti Päevalehega esines Postimehes tunduvalt sagedamini poliitikutest autoreid, poliitikutest allikaid ning poliitikute pilte, kusjuures kõikides kategooriates oli Postimehe veergudel domineerivaks parteiks Reformierakond.

Teooriaosas oli juttu iirlaste veendumusest, et leppe osapoolte otsene kaasahaaratus leppe väljatöötamise protsessi kõikides staadiumides aitab kaitsta kõikide osapoolte huve ja tagab tehtu suhtes usalduse tekkimise (Krimpe 2003). Võrreldes Iirimaa ja Eesti rahvuslikke kokkuleppeid, siis oma sõlmimisprotsessilt erinevad need üksteisest üsna suuresti. Irimaal valitsus ja poliitikud ühiskondliku lepingu osapoolte hulka ei kuulu ning läbirääkimistel otseselt ei osale, küll saavad võimulolejad osaleda ühiskondliku leppe täitmist jälgiva Ühiskondliku Leppe Foorumi töös (Krimpe 2003). Eestis esindab võimusektor leppe üht osapoolt ning poliitiliste parteide leppele allakirjutamine oli uurimisperioodi jooksul Postimehes ja Eesti Päevalehes üks olulisemaid leppega seotud teemasid.

Teooriaosas oli juttu meediale esitatud viiest kõige üldisemalt aktsepteeritud põhimõttest, mis on aluspõhjaks kriitikale ja arutelule ning milleks on vabadus, tasakaalustatus, mitmekesisus, info kvaliteet, sotsiaalne korraldus ja solidaarsus (McQuail 2000: 149-150). Mõeldes sellele, et kuigi paljude teoreetikute uurimistulemused näitavad ajakirjanike eelistust olla neutraalne teavitaja ning sellele, et eesti ajakirjanik näeb end meelsamini siiski mõjutaja rollis (Palmaru 2001), hakkas mulle Postimehe ja Eesti Päevalehe artikleid analüüsides silma üks oluline erinevus.

Kommunikatsioonivabadus kätkeb endas ka teatud vastuolusid, näiteks seda, et ühe vabadus sõnumeid saata ei pruugi kokku langeda teise vabadusega sõnumite vahel valida - see, mida ühed tahavad öelda ei lange kokku sellega, mida teised kuulda sooviksid (McQuail 2000: 151).

Ühel või teisel juhul on ühiskondliku kokkuleppe teema representeerimisel Postimehes ja Eesti Päevalehes rikutud mitmekesisuse ja tasakaalustatuse kriteeriume, sest kogu uurimisperioodi jooksul ei olnud valimisse kuulunud artiklite hulgas mitte ühtegi lugu, mille autoriks oleks olnud kas kolmanda- või siis ärisektori esindaja. Samuti ei kasutatud neid aktiivselt allikatena – ettevõtjad said artiklites sõna kahel korral (mõlemad Eesti Päevalehes) ja kodanikeühenduste esindaja oli kummaski päevalehes allikaks vaid ühel korral.

Kodanikuühiskonna loomise vajadus oli tekstides üheks enimmainitud leppega seotud pooltargumendiks; samuti olid kolmas sektor ja ettevõtlussektor olulisteks artiklites välja toodud huvigruppideks. Ometi jäi poliitikakesksuse tõttu peaaegu olematuks diskussioon ühiskondlikust lepest kui riigi ja kodanikkonna vahelise koostöö alusest. Selline suhtumine ei tekita inimestes usaldust ning võib olla ka üheks põhjuseks, miks ühiskondlik kokkulepe jäi liiga rahvakaugeks, nagu näitas 2003. aasta oktoobris Emori poolt läbi viidud küsitlus, mille tulemusel selgus, et 54 protsenti vastanutest ei ole ühiskondlikust lepest midagi kuulnud ning 39 protsenti on lepest küll kuulnud, aga ei oska selle vajalikkuse kohta midagi arvata (Koch, EPL, 24.10.03).

McQuaili järgi ei tohiks demokraatlikus ühiskonnas meedias arutluse all olevas küsimuses olla erapoolik ega demonstreerida kallutatust. Kuna objektiivsus nõuab õiglast ja mittediskrimineerivat suhtumist teadete allikatesse ja objektidesse, neid kõiki tuleks kohelda võrdsetel alustel (McQuail 2000:155), siis ühiskondliku kokkuleppe kommunikeerimisel eksisid selle nõude vastu nii Postimees kui ka Eesti Päevaleht. Ühiskondliku kokkuleppe eestvedajad tutvustasid lepet kui ideed, et kolm olulist valdkonda – võimusektor, erasektor ja nn kolmas sektor – lepivad omavahel kokku hetkel ühiskonna jaoks kõige prioriteetsemates küsimustes. Igati oodatud oleks olnud, et meedias oleks võimuesindajate kõrval sel teemal arvestatavalt esindatud ka kodanikuühenduste ja ettevõtlussektori arvamus, mida aga praktiliselt ei juhtunudki. Mõlemas päevalehes domineeris ülekaalukalt poliitikute hääl.

Mõeldes Palmaru poolt läbiviidud uuringule, mis näitas, et võrreldes Lääne-Euroopa ajakirjanikega ei näe eesti ajakirjanikud oma rolli mitte niivõrd info ega arvamuste vahendamises, kuivõrd poliitika mõjutamises (Palmaru 2001), võis seda tendentsi märgata ka käesoleva bakalaureusetöö uurimistulemuste põhjal.

Kokkuvõte

Eesti ühiskondlik kokkulepe on lepe ühiskonna kolme sektori vahel, mille eesmärgiks on jõuda ühiste arusaamisteni Eesti jaoks hetkel kõige olulisemates arengusuundades. Ühiskondliku leppe representeerimise uurimise tähtsus seisneb selles, et demokraatlikus ühiskonnas on meedial sündmuste ja protsesside kajastajana täita vastutusrikas ülesanne, kuna see mõjutab ühiskonna suhtumist toimuvasse.

Tänapäeval saavad inimesed ühiskonnas toimuva kohta teadmisi suures osas meedia vahendusel, mistõttu nende maailmapilt kujuneb välja koos meediapoolsete mõjutustega. Kuigi ühelt poolt mõjutavad inimesed meediat ka ise, kehtestades teatud piirid ühiskonnas heakskiidetud väärtushinnangute ja tõekspidamistega, avaldab meedia omalt poolt reaalsusest kujutluspilte ehk representatsioone luues vastupidist survet. Sündmuste ja protsesside representeerimisel saavad olulisteks, mõnikord ka määravateks ajakirjanikepoolsed valikud, kuna informatsiooni kogumine, selle selekteerimine, töötlemine ja auditooriumile edastamine on nende igapäevane töö. Missugune representatsioon ühiskonnas toimuvatest sündmustest ja protsessidest inimesteni jõuab, sõltub suuresti ajakirjanike subjektiivsetest valikutest.

Käesolevas töös uuriti Eesti rahvusliku kokkuleppe temaatika representeerimist ajalehtede Eesti Päevaleht ja Postimees vahendusel ajavahemikus 15.10.2002-20.10.2003. Eesmärgiks oli läbi meediapildi analüüsi selgitada, kuidas kaks kvaliteetleheks peetud meediakanalit lepet representeerides oma integreerivat rolli ühiskonnas täitsid.

Uuringu läbiviimiseks on kasutatud kvalitatiivset tekstianalüüsi. Empiirilised tulemused baseeruvad Postimehe 51-l ja Eesti Päevalehe 43-l trükiversiooni põhilehes ilmunud artiklil.

Peamiselt leidis ühiskondliku kokkuleppe teema kajastamist uudistes ja arvamuglugudes. Postimehes viidati esiküljel enam-vähem võrdselt nii uudistele kui arvamuglugudele, Eesti Päevaleht väärtustas esiküljel viitamisega enamjaolt ainult uudised.

Ühiskondliku kokkuleppe pooltargumentidena nimetati artiklites kõige rohkem sotsiaalsete garantiide tagamist, haridus- ja teadusvaldkonna edendamist ning vajadust majanduskeskkonna stabiilse arengu järele. Negatiivsete argumentidena toodi välja leppe teksti sobimatus, leppe osapoolte vaheline konsensuse puudumine ja usaldamatus leppe eesvedajate suhtes.

Üheks suureks järelduseks on, et Eesti trükimeedia representeeris ühiskondlikku kokkulepet poliitikute vahel sõlmitavat dokumendina. Poliitikuid kasutati kõige enam allikatena ning samuti peeti neid enimmainitud huvigrupiks.

Teise olulise järeldusena representeeriti lepet vähe-legitiimsena, suurima probleemina toodi välja leppeosaliste vahelise konsensuse ning eestvedajate suhtes usaldamatuse puudumine

Kolmandaks järelduseks on, et meedias domineerisid leppe teksti sobimatuse küsimused, leppe idee olemuse selgitamine jäi tahaplaanile. Artiklites sõna saanud erasektori ja kodanikeühenduste esindajate "hää" oli võrreldes võimusektori esindatusega marginaalne.

Neljanda tähtsa järeldusena ilmnas, et rahvusliku kokkuleppe sõlmimist representeeriti avalikkusele negatiivses kontekstis. Leppe sõlmimise protsessi suhtes väljendatud hinnangud ja artiklite pealkirjad olid sageli kaudselt või otseselt halvustavad.

Bakalaureusetöö kõige üldisemaks järelduseks on, et Eesti trükimeedia ei kajastanud ühiskondliku kokkuleppe sõlmimise temaatikat tasakaalustatult, kuna mõlemas uurimisaluses päevalehes domineerisid ülekaalukalt poliitikute seisukohad ning praktiliselt puudusid ettevõtjate ja erinevate kodanikuühenduste esindajate arvamused. Selles mõttes ei toiminud Postimees ja Eesti Päevaleht nii efektiivse ja demokraatliku foorumina, kui oleks pidanud ja võinud.

Uurimistulemused andsid kinnitust idee edaspidiste uuringute osas, mis tekkis käesolevale bakalaureusetööle eelnenud seminaritööd (Nurk ja Ojaveer 2004) tehes. Töös ilmnas, et ühiskondlikku kokkulepet representeeriti meedia vahendusel üsna kaalukalt ka nn presidendi leppena. Sellest lähtudes võiks edaspidi uurida, kas ühiskondliku leppe projekti puhul ei olnud tegemist näiteks presidendi mainekujunduskampaaniaga.

Summary

Estonian public understanding agreement, made between three sectors, aims at reaching a common understanding about the most vital development lines for Estonia. It is important to study representations of this agreement, because in a democratic society, media is responsible for reflecting the events and processes taking place in society, thereby influencing the attitudes of society towards these events and processes.

Today, people receive information about their society mainly from media, that is, media influences how people see and understand the world. Although people can also exercise influence on media by restricting it with common value judgements and principles, media applies opposite pressure with its representations or images of reality. In this process, the choices made by journalists may come to prevail, since collecting information, selecting and processing it, transmitting it to audiences, is what their everyday work consists of. What kind of a representation of the events and processes of the society reaches the public, depends to a great extent on the subjective choices made by journalists.

This thesis studies the representations of the Estonian public understanding agreement in Estonian newspapers *Päevaleht* and *Postimees* in the period of October 15, 2000 to October 20, 2003. The task of the study was to analyse and explain, how these two newspapers (considered to be quality papers) fulfilled their task of integrating the Estonian society. The method of analysis is qualitative text analysis. Empirical results are based on 51 articles in *Postimees* and 43 articles in the printed version of the main paper of *Päevaleht*.

Public understanding agreement was the main topic of news reports and opinion stories. The front page of *Postimees* gave references to the same amount of both news reports and opinion stories. *Eesti Päevaleht* highlighted mainly news on its front page.

The main supportive arguments to the public understanding agreement were the social guarantees, improvements in the field of education and science, and the need for a

stabilized development of Estonian economy. Negative arguments were the bad formulation of the text, missing consensus between the participants and mistrust towards the initiators of the agreement.

One of the main conclusions of the study is that the Estonian print media represented the public understanding agreement as a document drawn up between politicians. Politicians were used most often as sources, they were also considered as the main interested party by the media.

The second conclusion is that the agreement was represented as lacking legitimation, with the biggest problem being the missing consensus of participants and missing trust towards the initiators of the agreement.

The third conclusion is that the media prioritized the problems related to the agreement at the expense of explaining the idea of the agreement. The „voice“ given to representatives of private sector and grassroots organisations was marginal compared to the share of those in power.

The fourth conclusion was that the making of the public understanding agreement was represented to the public in a negative context. The evaluations given to the process of making the agreement and the headlines were often explicitly or implicitly derogative.

The general conclusion of the bachelor's thesis is that the Estonian print media did not reflect the making of the public understanding agreement in a balanced way, since both newspapers gave most space to the views of politicians, the opinions of entrepreneurs and grassroots organisations were almost missing. In that aspect, Postimees and Päevaleht did not function as an effective and democratic forum as they should have been.

The results of the thesis confirmed the ideas that arose from previous studies (Nurk ja Ojaveer 2004). It also came out that the public agreement was represented to a large extent as a so-called president's agreement. This suggests ideas for further studies, whether the public understanding agreement was actually an image campaign for the president.

Viidatud kirjandus ja allikad

- Bourdieu, P.** (2003) *Praktilised põhjused: teoteooriast*. Tallinn: Tänapäev.
- Carey, J.** (1969) *The Communication Revolution and the Professional Communicator*. P. Halmos, *The Sociology of Mass Media Communicators*, lk 23-38. Keele: University of Keele.
- Cohen, B.** (1963) *The Press and Foreign Policy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Glasser, T. L. & Craft, S.** (1997) *Public Journalism and the Search for Democratic Ideals*. Stanford, CA: Stanford University Department of Communication.
- Habermas, J.** (2001) *Avalikkuse struktuurimuutus: uurimused ühest kodanikuühiskonna kategooriast*. Tallinn: Kunst.
- Hetherington, A.** (1985) *News, Newspapers and Television*. London: Macmillan.
- Janowitz, M.** (1975) *Professional Models in Journalism: The Gatekeeper and Advocate*. *Journalism Quarterly*, 52 (4): 618-626.
- Johnstone, J. W. L. & Slawski, E. J. & Bowman, W. W.** (1976) *The News People*. Urbana, IL: University of Illinois Press.
- Koch, T.** (2003). *Luukase lepe jäi rahvakaueks*. Eesti Päevaleht, 24. oktoober.
- Krimpe, J.** (2003) *Ühiskondlik lepe: Iirimaa kogemus*. Eesti inimarengu aruanne 2003. TPÜ Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut. Tallinn: Iloprint, lk 12-15.
- Lauk, E.** (1995) *Algteadmisi teadustööst*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 33.
- Lauristin, M.** (2000) *Kas see ongi siis nüüd see Eesti aeg? Muutuste diskursus Eesti ajakirjanduses*. *Kõnelev ja kõneldav inimene*. Koostaja V.-R. Ruus. Tallinn: TPÜ Kirjastus, lk. 63-84.
- Lippmann, W.** (1922) *Public Opinion*. New York: Harcourt Brace.
- McQuail, D.** (2000) *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Morrison, D. & Tumber, H.** (1988) *Journalists at War*. London: Sage.
- Nurk, G. & Ojaveer, H.** (2004) *Eesti ühiskondliku kokkuleppe kommunikeerimine ajalehtedes* Eesti Päevaleht ja Postimees ajavahemikul 28.03.2003-20.10.2003 ja 21.06.2002-17.10.2003. Seminaritöö, Tartu, Tartu Ülikool.

Palmaru, R. (2001) Meedia võim ja demokraatia: Eesti kogemus. Valimiskommunikatsiooni ja ajakirjanike rollikäsitle empiiriline uuring. Tallinn: AS Pakett.

Phillips, E. B. (1977) Approaches to Objectivity. P. M. Hirsch et al., Strategies for Communication Research, lk 63-77. Beverly Hills, CA: Sage.

Putnam, R. & R. Leonardi & R.Y.Nanetti. (1994) Making Democracy Work: Civil Traditions in Modern Italy. Princeton, N.J.: Princeton University Press 1994.

Putnam, R. (2004) Sotsiaalne kapital ja avalik elu. Mõte, 17.märts.

Rousseau, J-J. (1998) Ühiskondlikust lepingust ehk Riigiõiguse põhiprintsiibid. Tallinn: Varrak.

Ruutsoo, R. (2001) Kodanikeühiskond, kolmas sektor ja sotsiaalne kapital. Riigikogu Toimetised, 2001, nr 3, lk 251-260.

Schudson, M. (1978) Discovering the News. New York: Basic Books.

Schudson, M. (1998) The Public Journalism Movement and Its Problems. D. Graber, D. McQuail & P. Norris, The Politics of News; the News of Politics, lk 132-149. Washington, DC: Congressional Quarterly Press.

Tocqueville, A. (1995) Tähelepanekuid Ameerika demokraatiast. Tallinn: Hortus Litterarum.

Tuchman, G. (1978) Making News: A Study in the Construction of Reality. New York: Free Press.

Weaver, D. & Wilhoit, C. G. (1996) The American Journalist in the 1990s: US News People at the End of an Era. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Ühiskondliku Leppe Sihtasutus:

Algatus. <http://www.lepe.ee/1538>, mai, 2005.

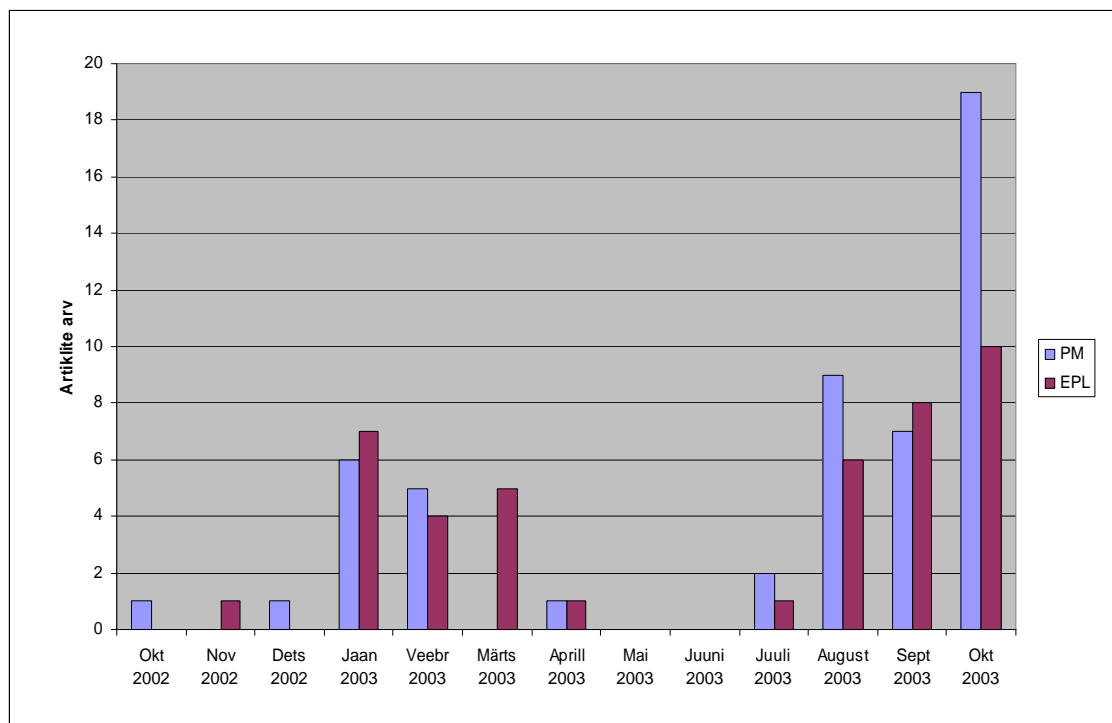
Missioon. <http://www.lepe.ee/153>, mai, 2005.

Ühiskondliku Leppe Foorum peab oma esimest aastakoosolekut.

<http://www.lepe.ee/4684>, mai, 2005.

Lisad

Lisa 1. Analüüsitud artiklite jagunemine kuude lõikes



Lisa 2. Analüüsitud artiklite loetelu

1. Aaviksoo, J. (2003). Riigikukutajalt Rosimannustele. *Postimees*, 9.oktoober.
2. BNS (2003). EAKL pole rahul ühiskondliku leppe eelnõuga. *Eesti Päevaleht*, 2.september.
3. BNS (2003). EAKL pole rahul ühiskondliku leppe eelnõuga. *Postimees*, 2.september.
4. BNS (2003). Kallas: rahvuslik lepe ei tule enne valimisi. *Postimees*, 29.jaanuar.
5. BNS (2003). Mõõdukate arvates nurjab Reformierakond ühiskondliku leppe. *Postimees*, 11.september.
6. BNS (2003). Mõõdukad kirjutavad ühiskondlikule leppele alla. *Postimees*, 11.oktoober.
7. BNS (2003). Parts esitas oma arusaama ühiskondlikust leppest. *Postimees*, 14.oktoober.
8. BNS (2003). Rahvaliit avaldas toetust ühiskondlikule leppele. *Eesti Päevaleht*, 22.september.
9. BNS (2003). Rahvuslik kokkulepe ei tule enne valimisi. *Postimees*, 21.jaanuar.
10. BNS (2003). Rahvuslik lepe lükkub tulevikku. *Eesti Päevaleht*, 21.jaanuar.
11. BNS (2003). Res Publica ei kirjuta ühiskondlikule leppele alla. *Postimees*, 16.oktoober.
12. BNS (2003). Rüütel ei soovi olla ühiskondliku leppe patroon. *Postimees*, 20.veebruar.
13. BNS (2003). Rüütel ja Kelam arutasid ühiskondlikku kokkulepet. *Eesti Päevaleht*, 28.märts.
14. BNS (2003). Rüütel soovib uuel valitsuselt rahvusliku leppe täitmist. *Eesti Päevaleht*, 25.märts.
15. BNS (2003). Rüütel tahab ühiskondliku leppe sõlmida tänavu. *Postimees*, 28.jaanuar.
16. BN. (2003). Võimuliit arutab ühiskondlikku lepet. *Postimees*, 20.jaanuar.
17. BNS (2003). Ühiskondlik lepe jääb Phare toeta. *Eesti Päevaleht*, 15.oktoober.
18. BNS (2003). Ühiskondlik lepe kirjutatakse alla oktoobris. *Eesti Päevaleht*, 10.september.
19. BNS (2003). Ühiskondliku leppe tegijate palk on 25000 krooni. *Postimees*, 30.september.
20. EPL (2003). Kelle lepe? *Eesti Päevaleht*, 14.jaanuar.
21. EPL (2003). Kuningas on alasti. *Eesti Päevaleht*, 2.august.
22. EPL (2003). Lepe liiga üldine. *Eesti Päevaleht*, 20.oktoober.
23. EPL (2003). Ühiskondliku leppe tekst interneti? *Eesti Päevaleht*, 6.august.
24. EPL (2003). Ühiskondliku leppe viimane versioon. *Eesti Päevaleht*, 20.oktoober.
25. EPL Online (2003). Ühiskondlik lepe tutvustamisele. *Eesti Päevaleht*, 23.september.
26. Ginter, G. (2003). Alternatiivne ühiskondlik kokkulepe. *Postimees*, 6.oktoober.
27. Haruoja, M. (2003). 2 Küsimust: "Kas kavandatav ühiskondlik lepe /---/?" *Postimees*, 25.august.

28. Heidmets, M. (2003). 2 Küsimust: "Kas ühiskondliku leppe osas /---/?" *Postimees*, 31.juuli.
29. Heidmets, M. (2003). Eesti tulevikuarmastus. *Postimees*, 21.august.
30. Kalamees, K. (2003). Rahvusliku leppe heaks vaja viis miljonit krooni. *Eesti Päevaleht*, 23.aprill.
31. Kalamees, K. (2003). Rüütel peab rahvusliku kokkuleppega ootama. *Eesti Päevaleht*, 9.september.
32. Kalamees, K. (2003). Rüütli rahvuslik lepe sai hoo sisse. *Eesti Päevaleht*, 21.veebruar.
33. Kalamees, K. (2003). Rüütel tahab sõlmida rahvusliku kokkuleppe enne eurootsust. *Eesti Päevaleht*, 28.august.
34. Karpa, K. (2003). Rahvuslik kokkulepe reaalne veebruaris. *Eesti Päevaleht*, 28.jaanuar.
35. Kelam, T. (2003). Millised on Eesti rahvuslikud huvid? *Postimees*, 8.veebruar.
36. Kiin, S. & Lukas, T. & Altosaar, A. & Kaasik-Aaslav, K. (2003). Avalik ettepanek Eesti Vabariigi Presidendile. *Eesti Päevaleht*, 28.jaanuar.
37. Kiin, S. & Lukas, T. & Altosaar, A. & Kaasik-Aaslav, K. (2003). Avalik ettepanek presidendile rahvuslikuks kokkuleppeks. *Postimees*, 28.jaanuar.
38. Koch, T. (2003). Keskerakond tõrjub rahvuslikku lepet. *Eesti Päevaleht*, 8.oktoober.
39. Koch, T. (2003). Luukase õnnetu evangeeliumitegu. *Eesti Päevaleht*, 16.oktoober.
40. Koch, T. & Spenk-Doru, F. (2003). Ühiskondlik lepe keskendub peamiselt lastele ja haridusele. *Eesti Päevaleht*, 19.juuli.
41. Kreitzberg, P. (2003). Ühiskondlik kokkulepe pole valimisprogramm. *Postimees*, 13.oktoober.
42. Kross, E-N. (2003). Rahvuslik kokkulepe. *Eesti Päevaleht*, 20.veebruar.
43. Kuusk, T. (2003). Ühiskondlikust lepest. *Postimees*, 15.oktoober.
44. Laev, S. (2003). Parts esitas oma leppevariandi. *Eesti Päevaleht*, 14.oktoober.
45. Laev, S. (2003). Ühiskondlik lepe keskendub peamiselt lastega peredele. *Eesti Päevaleht*, 2.august.
46. Larin, L. (2003). Rahvusliku leppe sünnivalud. Kes kirjutab minu eest alla? *Eesti Päevaleht*, 18.jaanuar.
47. Masso, I. (2003). Lepe ja unistus. *Eesti Päevaleht*, 10.märts.
48. Mattson, T. (2003). Euroopa Liit ei anna leppele raha. *Postimees*, 15.oktoober.
49. Mattson, T. (2003). Juhan Parts esitleb unistust Eestist aastal 2014. *Postimees*, 14.august.
50. Mattson, T. (2003). Leppe sihtasutus tahab riigilt 600 000 lisakrooni. *Postimees*, 10.oktoober.
51. Mattson, T. (2003). Luukas loodab ühiskondliku leppe sõlmida juba septembris. *Postimees*, 2.august.
52. Mattson, T. (2003). Poliitikud suhtuvad skeptiliselt ühiskondliku leppe projekti. *Postimees*, 8.august.
53. Mattson, T. (2003). Rüütel otsib ühiskondliku leppe sisevaidlustes kompromissteksti. *Postimees*, 30.juuli.
54. Mattson, T. (2003). Rüütel tahab ühiskondliku leppe kiiret allkirjastamist. *Postimees*, 6.august.
55. Mattson, T. (2003). Siim Kallas koostab nädalaga uue tõhusa ühiskondliku leppe. *Postimees*, 9.oktoober.

56. Meikar, S. (2003). Ühiskondlik leping - kellele ja kuidas? *Postimees*, 15.august.
57. Mikser, S. (2003). Milles peab teie erakond rahvusliku kokkuleppe saavutamist kõige olulisemaks? *Postimees*, 8.veebruar.
58. Noorlind, E. (2003). Euroliit ja ühiskondlikud lepped. *Eesti Päevaleht*, 26.september.
59. Ojakivi, M. (2003). Rüütli-Luukase leppe konkreetseteks võitjateks saavad haridus ja noored. *Eesti Päevaleht*, 20.oktoober.
60. Piirsalu, J. (2003). Rahvuslik kokkulepe sai hoo sisse. Milles nad siis kokku leppisid? *Eesti Päevaleht*, 22.veebruar.
61. Piirsalu, J. (2003). Rahvuslik lepe jääb oluliste allkirjadeta. *Eesti Päevaleht*, 13.oktoober.
62. Piirsalu, J. (2003). Rüütli leppetekst peab tähtsaks nelja valdkonda. *Eesti Päevaleht*, 20.veebruar.
63. PM/BNS (2003). Ühiskondlik lepe saab allkirjad oktoobris. *Postimees*, 10.september.
64. PM (2003). Haldusreform ühiskondlikus leppes. *Postimees*, 2.august.
65. PM (2003). Konkurss rahvuslikule leppele. *Postimees*, 14.august.
66. PM (2003). Otsigem ühisosa. *Postimees*, 15.oktoober.
67. PM (2003). Ühiskondlik kokkulepe valmib sügiseks. *Postimees*, 21.veebruar.
68. PM Online (2003). Luukas, Aaviksoo ja Kender tahavad kokku leppida. *Postimees*, 15.oktoober.
69. PM Online (2003). Masso, I.: ühiskondlik lepping ohustab vähemusi. *Eesti Päevaleht*, 11.märts.
70. Poll, L. (2003). Igale eestlasele oma lepe. *Postimees*, 10.oktoober.
71. Priimägi, L. (2003). Mittesöödav paber. *Postimees*, 15.oktoober.
72. Priimägi, L. (2003). Ühiskondlik lepe ning euroliit. *Eesti Päevaleht*, 19.august.
73. Pöld, A. (2003). Rahvusliku leppe sõlmimist hakkab vedama sihtasutus. *Eesti Päevaleht*, 19.märts.
74. Rannut, M. (2003). Rahvuslik kokkulepe Moldova moodi. *Postimees*, 18.jaanuar.
75. Reiljan, V. (2003). Ühiskondlik lepe kui teine hingamine. *Postimees*, 17.oktoober.
76. Reinas, P. (2003). Ühiskondlik kokkulepe augustivalguses. *Eesti Päevaleht*, 21.august.
77. Rosimannus, R. (2003). Leping, mida pole. *Postimees*, 22.september.
78. Sahk, J. (2002). Valu riigi pärast. *Postimees*, 15.oktoober.
79. Seaver, U. (2003). Suurparteid jätaavad leppe toetuseta. *Postimees*, 20.oktoober.
80. Sinisaar, T. (2003). Eesti asi eesti moodi. *Eesti Päevaleht*, 10.september.
81. Susi, E. (2003). Olematu rahvuslik kokkulepe. *Postimees*, 2.aprill.
82. Sutrop, U. (2003). Hirmul on suured silmad. *Postimees*, 24.september.
83. Sutrop, U. (2003). Ühiskondlik lepe lepitab. *Eesti Päevaleht*, 12.september.
84. Šank, E. (2003). Ühiskondlik kokkulepe näitab meie ühist vastutust. *Postimees*, 20.veebruar.
85. Tanner, R. (2003). Rahvuslik kokkulepe - kas taotleme õiglust? *Eesti Päevaleht*, 24.jaanuar.
86. Tarand, A. (2002). Säästev areng või arengupeetus. *Eesti Päevaleht*, 30.november.

87. Tarand, I. (2003). Ametnik ja äriimees - loll ja kurjategija? *Postimees*, 7.oktoober.
88. Tarand, K. (2003). Lepime siis kokku! *Eesti Päevaleht*, 3.jaanuar.
89. Toomet, V. (2003). Ühiskondlik lepe. Händikäp ettevõtjatele. *Eesti Päevaleht*, 17.oktoober.
90. Veidemann, A. (2002). Vajame kokkulepet kokkuleppeks. *Postimees*, 20.detsember.
91. Veidemann, A. (2003). Vangi dilemma. *Postimees*, 11.oktoober.
92. Veidemann, R. (2003). Alasti kuningad. *Postimees*, 20.oktoober.
93. Viik, L. (2003). Pärast leppeid saagu selgus. *Eesti Päevaleht*, 20.oktoober.
94. Vseviov, D. (2003). Ühiskond ja kokkulepped. *Postimees*, 20.september.

Lisa 3. Tekstide kodeerimisleht

1. Artiklite tüüp

- 1.1. Uudis
- 1.2. Lühiauudis
- 1.3. Pikem uudis
- 1.4. Esikülje uudis
- 1.2. Arvamus
 - 1.2.1. Iseseisev arvamus
 - 1.2.2. Vastulausena kirjutatud
 - 1.2.3. Essee
 - 1.2.4. Kommentaar
- 1.3. Lugejakiri
 - 1.3.1. Iseseisev kiri
 - 1.3.2. Vastulausena kirjutatud
- 1.4. Juhtkiri
- 1.5. Intervjuu
- 1.6. Küsitlus

2. Esileheküljel viitamine

- 2.1. Uudis
- 2.2. Arvamus
 - 2.2.1. Iseseisev arvamus
 - 2.2.2. Vastulausena kirjutatud
 - 2.2.3. Essee
 - 2.2.4. Kommentaar
- 2.3. Juhtkiri
- 2.4. Intervjuu
- 2.5. Küsitlus

3. Fotode ja illustratsioonide kasutamine

- 3.1. Uudis
 - 3.1.1. Lühiauudis
 - 3.1.2. Pikem uudis

- 3.1.3. Esikülje uudis
- 3.2. Arvamus
 - 3.2.1. Iseseisev arvamus
 - 3.2.2. Vastulausena kirjutatud
 - 3.2.3. Essee
 - 3.2.4. Kommentaar
- 3.3. Juhtkiri
- 3.4. Intervjuu
- 3.5. Küsitlus

4. Fotodel ja illustratsioonidel kujutatud isikud ja sümboolika

- 4.1. President Arnold Rüütel
- 4.2. Poliitik
 - 4.2.1. Res Publica
 - 4.2.2. Reformierakond
 - 4.2.3. Eestimaa Rahvaliid
 - 4.2.4. Eesti Keskerakond
 - 4.2.5. Rahvaerakond Mõõdukad
 - 4.2.6. Isamaaliit
 - 4.2.7. Muu
- 4.3. Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse nõukogu liige või töötaja
- 4.4. Ajakirjanik
- 4.5. Haritlane
- 4.6. Kolmanda sektori esindaja
- 4.7. Erakondade sümboolika
 - 4.7.1. Res Publica
 - 4.7.2. Reformierakond
 - 4.7.3. Eestimaa Rahvaliid
 - 4.7.4. Eesti Keskerakond
 - 4.7.5. Rahvaerakond Mõõdukad
 - 4.7.6. Isamaaliit
 - 4.7.7. Muu
- 4.8. Muu (Indrek Tarand- kolumnist, Jaanus Sähk– Lääne maavanem, Tiit Sinissaar- kui ühiskonnategelane, „*pidutsevad tudengid sügispäevadel*”-EPL 20.10.2003

5. Artikli autor

5.1. Ajakirjanik

5.2. Ajaleht

5.3. Uudisteagentuur

5.4. Poliitik

5.5. Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse nõukogu liige või töötaja

5.6. Kolmanda sektori esindaja

5.7. Tavakodanik (lugeja)

5.8. *Online* info

5.9. Haritlane

5.10. Puudub

5.11. Muu (Indrek Tarand- kolumnist, Jaanus Sähk– Lääne maavanem, Ester Šank-
presidendi pressinõunik, Erik-Niiles Kross, Tiit Sinissaar- kui ühiskonnategelane)

6. Arvamuslugude autor

6.1. Ajakirjanik

6.2. Poliitik

6.2.1. Res Publica

6.2.2. Reformierakond

6.2.3. Eestimaa Rahvaliid

6.2.4. Eesti Keskerakond

6.2.5. Rahvaerakond Mõõdukad

6.2.6. Isamaaliit

6.2.7. Muu

6.3. Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse nõukogu liige või töötaja

6.4. Kolmanda sektori esindaja

6.5. Haritlane

6.6. Muu (Indrek Tarand- kolumnist, Jaanus Sähk– Lääne maavanem, Erik-Niiles
Kross, Tiit Sinissaar- kui ühiskonnategelane)

7. Allikad

7.1. Ajakirjanik

7.2. Ajaleht

7.3. Uudisteagentuur

- 7.4. President Arnold Rüütel
- 7.5. Poliitik
 - 7.5.1. Res Publica
 - 7.5.2. Reformierakond
 - 7.5.3. Eestimaa Rahvaliit
 - 7.5.4. Eesti Keskerakond
 - 7.5.5. Rahvaerakond Mõõdukad
 - 7.5.6. Isamaaliit
 - 7.5.7. Muu
- 7.6. Ühiskondliku Leppe Sihtasutuse nõukogu liige või töötaja
- 7.7. Kolmanda sektori esindaja
- 7.8. Ettevõtja (nt EE nõukogu esimees Urmas Sõõrumaa, „ärimees”)
- 7.9. Tavakodanik
- 7.10. *Online* info
- 7.11. Haritlane
- 7.12. Muu (nt Kaur Kender, Lennart Meri, Ester Šank, Suhtekorraldusfirma Corpore konsultant Meelis Kubits)

8. Artiklite pealkirjade tonaalsus

- 8.1. Täiesti kriitiline
- 8.2. Kriitiline mööndustega
- 8.3. Tasakaalustatud, neutraalne
- 8.4. Positiivne, kriitiliste märkustega
- 8.5. Täiesti positiivne
- 8.6. Kriitikat ümberlukkav
- 8.7. Kiitust ümberlukkav

9. Artiklites väljendatud suhtumine ühiskondliku kokkuleppe ideesse

- 9.1. Täiesti kriitiline
- 9.2. Kriitiline mööndustega
- 9.3. Tasakaalustatud, neutraalne
- 9.4. Positiivne, kriitiliste märkustega
- 9.5. Täiesti positiivne
- 9.6. Kriitikat ümberlukkav

9.7. Kiitust ümberlukkav

9.8. Ei ole välja toodud

10. Artiklites väljendatud suhtumine ühiskondliku kokkuleppe sõlmimise protsessi

10.1. Täiesti kriitiline

10.2. Kriitiline mööndustega

10.3. Tasakaalustatud, neutraalne

10.4. Positiivne, kriitiliste märkustega

10.5. Täiesti positiivne

10.6. Kriitikat ümberlukkav

10.7. Kiitust ümberlukkav

10.8. Ei ole välja toodud

11. Artiklites väljendatud suhtumine Ühiskondliku Leppe Sihtasutusse

11.1. Täiesti kriitiline

11.2. Kriitiline mööndustega

11.3. Tasakaalustatud, neutraalne

11.4. Positiivne, kriitiliste märkustega

11.5. Täiesti positiivne

11.6. Kriitikat ümberlukkav

11.7. Kiitust ümberlukkav

11.8. Ei ole välja toodud

12. Ühiskondliku kokkuleppega seoses välja toodud positiivsed argumendid

12.1. Ühiskondliku kokkuleppega tagatakse sotsiaalsete garantiide teke

12.1.1. Elatustaseme tõus

12.1.2. Sotsiaalse ebavõrdsuse vähenemine

12.1.3. Muu (nt iive, laste- ja perepoliitika, arstiabi tõhustamine jne)

12.2. Ühiskondlik kokkulepe aitab väärtustada haridus- ja teadusvaldkonda

12.3. Ühiskondliku kokkuleppe sõlmimine aitab rajada kodanikuühiskonda ning parandab ühiskonna sidusust

12.4. Ühiskondlik kokkulepe on Eestile vajalik arengukava, mis seab pikaajalised sihid ning on alus koostööks

- 12.5. Ühiskondlik kokkulepe aitab säilitada Eesti rahvuslikku identiteeti ja tagab rahvusriigi püsimise
- 12.6. Ühiskondliku kokkuleppe tekst on konkreetne ja efektiivne
- 12.7. Ühiskondliku kokkuleppe sõlmimise vajadus on ühiskonnas teadvustatud probleem
- 12.8. Ühiskondliku kokkuleppe sõlmimisprotsessi viivad läbi usaldusväärsed inimesed
- 12.9. Ühiskondlik kokkulepe tagab Eesti ühiskonnas stabiilse majanduskeskkonna arengu ning tasakaalustatud tööhõivepoliitika
- 12.10. Ühiskondlik kokkulepe parandab haldussuutlikkust, aitab kaasa riigi kesk võimu ja kohalike omavalitsuste tugevdamisele
- 12.11. Ühiskondlik kokkulepe aitab kaasa maaelu edendamisele
- 12.12. Ühiskondliku kokkuleppe sõlmiseks määratud tähtaeg on sobiv
- 12.13. Muu (nt maksupoliitika, tulupoliitika, migratsioonitaseme reguleerimine)
- 12.14. Ei ole välja toodud

13. Ühiskondliku kokkuleppega seoses välja toodud negatiivsed argumendid

- 13.1. Ühiskondliku kokkuleppega ei tagata sotsiaalset heaolu
- 13.2. Ühiskondlik kokkuleppimine ei ole hariduse väärtustamiseks vajalik
- 13.3. Ühiskondliku kokkuleppe sõlmimine ei aita kaasa kodanikuühiskonna tekkimisele
- 13.4. Ühiskondlik kokkulepe on järjekordne arengukava, mis üksteist kordavad
 - 13.4.1. arengukavade paljususe on ebaefektiivne
 - 13.4.2. lepe on põhiseadust kordav
- 13.5. Ühiskondliku kokkuleppe sõlmimine ei taga Eesti rahvusliku identiteedi säilimist, vaid on pigem rahvuslike huve kahjustav
- 13.6. Ühiskondliku kokkuleppe tekst on sobimatu
 - 13.6.1. leppe tekst on liiga üldsõnaline, umbisikuline jms.
 - 13.6.2. leppe tekstist on välja jäänud mitmed olulised valdkonnad
 - 13.6.3. leppe sisu on eliidi vaatenurgast lähtuv
- 13.7. Ühiskondliku kokkuleppe koostajate ja ühiskonna ning erinevate valdkondade vahel puudub konsensus
- 13.8. Ühiskondliku kokkuleppe eestvedajatel puudub leppe väljatöötamiseks legitiimsus

13.9. Ühiskondliku kokkuleppe sõlmimine asendab innovatiivsuse stabiilsusega, tuues selliselt kaasa pigem paigalseisu kui arengu

13.10. Ühiskondliku kokkuleppe sõlmimises peitub stagnatsioonioht

13.11. Ühiskondliku kokkuleppe sõlmimine ei muuda maal elavate inimeste jaoks midagi

13.12. Ühiskondliku kokkuleppe sõlmimine toimub piiratud ajas, püüd lepe kindlal tähtajal allkirjastada avaldab kogu protsessile negatiivset survet

13.13. Muu (leppe täitmist ei ole võimalik tagada, lepe nullistaks erakondade üld- ja valimisprogrammid)

13.14. Ei ole välja toodud

14. Missuguseid teisi tulevikuprojekte artiklites mainiti?

14.1 „Eesti edu 2014”

14.2. „Säästev Eesti 21”

14.3. „Riiklik arengukava”

14.4. „Kokkuleppe teadmistepõhise majanduse arendamiseks Eestis aastani 2011”

14.5. Muu („Järgmine Eesti”, „Lastekaitse strateegia”, „Õpi Eesti”, „Eesti inimarengu raport 2002”)

14.6. Ei mainitud

15. Missuguseid huvigruppe seoses ühiskondliku kokkuleppega välja toodi?

15.1. President

15.2. Põllumehed

15.3. Ettevõtjad

15.4. Haritlased

15.5. Valitsus

15.6. Poliitikud

15.7. Kodanikeühendused (kolmas sektor)

15.8. Ühiskondliku Leppe Sihtasutus

15.9. Muu („/---/ mõned selle sõlmijad on riigist väljaspool asuvate jõudude poliitilised mängukannid.” PM 18.01.2003)

15.10. Ei ole välja toodud

Lisa 4. Pealkirjade tonaalsus

TÄIESTI KRIITILINE	<p>Olematu rahvuslik kokkulepe. (PM 02.04.2003)</p> <p>Poliitikud suhtuvad skeptiliselt ühiskondliku leppe projekti. (PM 08.08.2003)</p> <p>EAKL pole rahul ühiskondliku leppe eelnõuga. (PM 02.09.2003)</p> <p>Möödukate arvates nurjab Reformierakond ühiskondliku leppe. (PM 11.09.2003)</p> <p>Leping, mida pole. (PM 22.09.2003)</p> <p>Siim Kallas koostab nädalaga uue töhusa ühiskondliku leppe. (PM 09.10.2003)</p> <p>Euroopa Liit ei anna leppele raha. (PM 15.10.2003)</p> <p>Mittesöödav paber. (PM 15.10.2003)</p> <p>Res Publica ei kirjuta ühiskondlikule leppele alla. (PM 16.10.2003)</p> <p>Suurparteid jätavad leppe toetuseta. (PM 20.10.2003)</p> <p>Rahvusliku leppe sünnivalud. Kes kirjutab minu eest alla? (EPL 18.01.2003)</p> <p>Iivi Masso: ühiskondlik leping ohustab vähemusi. (EPL 11.03.2003)</p> <p>Kuningas on alasti. (EPL 02.08.2003)</p> <p>EAKL pole rahul ühiskondliku leppe eelnõuga. (EPL 02.09.2003)</p> <p>Euoliit ja ühiskondlikud lepped. (EPL 26.09.2003)</p> <p>Keskerakond tõrjub rahvuslikku lepet. (EPL 08.10.2003)</p> <p>Luukase õnnetu evangeeliumitegu. (EPL 16.10.2003)</p> <p>Händikäp ettevõtjatele. (EPL 17.10.2003)</p> <p>Lepe liiga üldine. (EPL 20.10.2003)</p>
KRIITILINE MÕÖNDUSTEGA	<p>Valu riigi pärast. (PM 15.10.2002)</p> <p>Vajame kokkulepet kokkuleppeks. (PM 20.12.2003)</p> <p>Rahvuslik kokkulepe Moldova moodi. (PM 18.01.2003)</p> <p>Rüütel ei soovi olla ühiskondliku leppe patroon. (PM 20.02.2003)</p> <p>Rüütel otsib ühiskondliku leppe sisevaidlustes kompromissteksti. (PM 30.07.2003)</p> <p>2 KÜSIMUST: "Kas ühiskondliku leppe osas on nüüd n-ö tüli majas /---/?" (PM 31.07.2003)</p> <p>Konkurss rahvuslikule leppele. (PM 14.08.2003)</p> <p>Ühiskondlik leping - kellele ja kuidas? (PM 15.08.2003)</p> <p>Eesti tulevikuarmastus. (PM 21.08.2003)</p> <p>Alternatiivne ühiskondlik kokkulepe. (PM 06.10.2003)</p> <p>Ametnik ja ärimees - loll ja kurjategija? (PM 07.10.2003)</p> <p>Riigikukutajalt Rosimannustele. (PM 09.10.2003)</p> <p>Leppe sihtasutus tahab riigilt 600 000 lisakrooni. (PM 10.10.2003)</p> <p>Igale eestlasele oma lepe. (PM 10.10.2003)</p> <p>Vangi dilemma. (PM 11.10.2003)</p> <p>Ühiskondlik kokkulepe pole valimisprogramm. (PM 13.10.2003)</p> <p>Säästev areng või arengupeatetus. (EPL 30.11.2002)</p> <p>Kelle lepe? (EPL 14.01.2003)</p> <p>Rahvuslik kokkulepe - kas taotleme õiglust? (EPL 24.01.2003)</p> <p>Rüütli leppetekst peab tähtsaks nelja valdkonda. (EPL 20.02.2003)</p>

	<p>Rüütli rahvuslik lepe sai hoo sisse. (EPL 21.02.2003)</p> <p>Milles nad siis kokku leppisid? (EPL 22.02.2003)</p> <p>Rüütel peab rahvusliku kokkuleppega ootama. (EPL 09.09.2003)</p> <p>Eesti asi eesti moodi. (EPL 10.09.2003)</p> <p>Rahvuslik lepe jääb oluliste allkirjadeta. (EPL 13.10.2003)</p> <p>Parts esitas oma leppevariandi. (EPL 14.10.2003)</p> <p>Ühiskondlik lepe jääb Phare toeta. (EPL 15.10.2003)</p> <p>Rüütli-Luukase leppe konkreetseteks võitjateks saavad haridus ja noored. (EPL 20.10.2003)</p>
NEUTRAALNE	<p>Võimuliit arutab ühiskondlikku lepet. (PM 20.01.2003)</p> <p>Rahvuslik kokkulepe ei tule enne valimisi. (PM 21.01.2003)</p> <p>Kallas: rahvuslik lepe ei tule enne valimisi. (PM 29.01.2003)</p> <p>Millised on Eesti rahvuslikud huvid? (PM 08.02.2003)</p> <p>Milles peab teie erakond rahvusliku kokkuleppe saavutamist kõige olulisemaks? (PM 08.02.2003)</p> <p>Haldusreform ühiskondlikus leppes. (PM 02.08.2003)</p> <p>Rüütel tahab ühiskondliku leppe kiiret allkirjastamist. (PM 06.08.2003)</p> <p>Juhan Parts esitleb unistust Eestist aastal 2014. (PM 14.08.2003)</p> <p>2 KÜSIMUST: "Kas kavandatav ühiskondlik lepe suudab loodetud määral /---/?" (PM 25.08.2003)</p> <p>Ühiskond ja kokkulepped. (PM 20.09.2003)</p> <p>Ühiskondliku leppe tegijate palk on 25000 krooni. (PM 24.09.2003)</p> <p>Parts esitas oma arusaama ühiskondlikust lepest. (PM 14.10.2003)</p> <p>Ühiskondlikust lepest. (PM 15.10.2003)</p> <p>Rahvuslik lepe lükkub tulevikku. (EPL 21.01.2003)</p> <p>Rahvuslik kokkulepe reaalne veebruaris. (EPL 28.01.2003)</p> <p>Rahvuslik kokkulepe. (EPL 20.02.2003)</p> <p>Lepe ja unistus. (EPL 10.03.2003)</p> <p>Rahvusliku leppe sõlmimist hakkab vedama sihtasutus. (EPL 19.03.2003)</p> <p>Rüütel soovib uuel valitsuselt rahvusliku leppe täitmist. (EPL 25.03.2003)</p> <p>Rüütel ja Kelam arutasid ühiskondlikku kokkulepet. (EPL 28.03.2003)</p> <p>Rahvusliku leppe heaks vaja viis miljonit krooni. (EPL 23.04.2003)</p> <p>Ühiskondlik lepe keskendub peamiselt lastele ja haridusele. (EPL 19.07.2003)</p> <p>Ühiskondlik lepe keskendub peamiselt lastega peredele. (EPL 02.08.2003)</p> <p>Ühiskondliku leppe tekst interneti? (EPL 06.08.2003)</p> <p>Ühiskondlik lepe ning euroliit. (EPL 19.08.2003)</p> <p>Ühiskondlik kokkulepe augustivalguses. (EPL 21.08.2003)</p> <p>Ühiskondliku leppe viimane versioon. (EPL 20.10.2003)</p>
POSITIIVNE, KRIITILISTE MÄRKUSTEGA	<p>Avalik ettepanek presidendile rahvuslikuks kokkuleppeks. (PM 28.01.2003)</p> <p>Alasti kuningad. (PM 20.10.2003)</p> <p>Avalik ettepanek Eesti Vabariigi Presidendile. (EPL 28.01.2003)</p> <p>Pärast leppeid saagu selgus. (EPL 20.10.2003)</p>

TÄIESTI POSITIIVNE	<p>Rüütel tahab ühiskondliku leppe sõlmida tänavu. (PM 28.01.2003)</p> <p>Ühiskondlik kokkulepe näitab meie ühist vastutust. (PM 20.02.2003)</p> <p>Ühiskondlik kokkulepe valmib sügiseks. (PM 21.02.2003)</p> <p>Luukas loodab ühiskondliku leppe sõlmida juba septembris. (PM 02.08.2003)</p> <p>Ühiskondlik lepe saab allkirjad oktoobris. (PM 10.09.2003)</p> <p>Möödukad kirjutavad ühiskondlikule leppele alla. (PM 11.10.2003)</p> <p>Luukas, Aaviksoo ja Kender tahavad kokku leppida. (PM 15.10.2003)</p> <p>Otsigem ühisosa. (PM 15.10.2003)</p> <p>Ühiskondlik lepe kui teine hingamine. (PM 17.10.2003)</p> <p>Lepime siis kokku! (EPL 03.01.2003)</p> <p>Rüütel tahab sõlmida rahvusliku kokkuleppe enne eurootsust. (EPL 28.08.2003)</p> <p>Ühiskondlik lepe kirjutatakse alla oktoobris. (EPL 10.09.2003)</p> <p>Ühiskondlik lepe lepitab. (EPL 12.09.2003)</p> <p>Rahvaliit avaldas toetust ühiskondlikule leppele. (EPL 22.09.2003)</p> <p>Ühiskondlik lepe tutvustamisele. (EPL 23.09.2003)</p>
KRIITIKAT ÜMBERLÜKKAV	<p>Hirmul on suured silmad. (PM 24.09.2003)</p>

Lisa 5. Positiivsete argumentide tekstisisesed näited

Positiivne argument	Näide tekstist
Lepe aitab tagada sotsiaalsed garantiid: nt elatustaseme tõus, sotsiaalse ebavõrdsuse vähendamine, iibe tõstmine (45 artiklis)	<p><i>“Sotsiaalse keskkonna parandamise eesmärgi all peavad memorandumi koostanud Rüütli alluvad silmas pikaajalise suunitlusega rahvastiku- ja tervishoiupoliitika käivitamist.”</i> (Jaanus Piirsalu, EPL 20.02.2003)</p> <p><i>“Küsimus ei ole ainuüksi iibe tõstmises või lastetoetussüsteemi täiustamises. Tegemist on kogu sotsiaalset võrgustikku ja inimeste elukvaliteeti läbiva probleemiga.”</i> (Ester Šank, PM 20.02.2003)</p> <p><i>“Kõige pakilisem on, et rahvas suudaks end taastoota, et lapsega pered oleksid kindlustatud /---/.”</i> (Andrus Keevallik, EPL 02.08.2003)</p> <p><i>“Postimehe andmetel on leppe kavandi praeguses tekstis peamiseks arengueesmärgiks seatud elatustaseme vähemalt kahekordne tõus aastaks 2015, mis peab toimuma koos sotsiaalse ebavõrdsuse olulise vähenemisega.”</i> (Toomas Mattson, PM 02.08.2003)</p> <p><i>“Eesti Ametiühingute Keskliit toetab ühiskondliku leppe eesmärki tagada elanikkonna elatustaseme otsustav tõus ja vähendada sotsiaalset ebavõrdsust /---/.”</i> (BNS, PM 02.09.2003)</p>
Lepe kindlustab haridus- ja teadusvaldkonna arendamise ja väärtustamise (33 artiklis)	<p><i>“Ühiskondlik lepe on instrument, mis viib ühise arusaamiseni, kuidas haridusvaldkonnas edasi tegutseda.”</i> (Tuuli Koch, EPL 19.07.2003)</p> <p><i>“Oluliselt vähendatakse põhikoolist väljalangevust, nüüdisajastatakse kutseharidust ning suurendatakse selle atraktiivsust. Kutseõppes õpinguid jätkavate noorte osakaal viiakse 50%ni eagrupid.”</i> (Toomas Mattson, PM 02.08.2003)</p>

	<p><i>“Me tahame, et meil ja meie lastel oleks kindel töö ja parem palk. Seepärast keskendubki lepe lastele, haridusele ja majandusele.”</i> (Urmas Sutrop, EPL 12.09.2003)</p> <p><i>“Haridus, kultuur, lapsed, loodus ja teised esmatähtsad küsimused ei tohi olla kauplemise objekt.”</i> (Villu Reiljan, PM 17.10.2003)</p>
<p>Lepe kindlustab stabiilse majanduskeskkonna arengu ning tagab tasakaalustatud tööhõivepoliitika (23 artiklis)</p>	<p><i>“Seesugust üldisemat stabiilset raamistikku vajab tungivalt ka majanduskeskkond, kus tööandjate ja töötajate huvid oleksid tasakaalus ning majandus toetaks sotsiaalset sidusust.”</i> (Ester Šank, PM 20.02.2003)</p> <p><i>“Majanduskeskkond peaks kokkuleppe järgi ettevõtlust toetama ning lähtuma tööandjate ja töövõtjate huvide tasakaalustatusest /---/.”</i> (Jaanus Piirsalu, EPL 20.02.2003)</p> <p><i>“Majandusmehed räägivad, et rahvuslik kokkulepe on hea plaan Eesti majanduse edendamiseks.”</i> (Erik-Niiles Kross, EPL 20.02.2003)</p> <p><i>“Ühiskondlik lepe ütleb: “Püstitatud eesmärk on saavutatav selge suunavõtuga teadmiste- ja innovatsioonipõhisele majandusele.””</i> (Linnar Viik, EPL 20.10.2003)</p>
<p>Lepe aitab rajada kodanikuühiskonda ja parandab ühiskonnas sidusust (18 artiklis)</p>	<p><i>“Algselt kodanikuühiskonna tugevdamiseks mõeldud presidendi algatatud leping pidi ühendama erinevad ühendused /---/.”</i> (Liisi Poll, PM 10.10.2003)</p> <p><i>“President Arnold Rüütlil õhutusel ettevalmistatava ühiskondliku kokkuleppe esmaste valdkondadena nimetasid memorandumile allakirjutanud peaaegu kogu ühiskonda - Eesti sotsiaalset keskkonda, kultuuri, haridust, teadust ja arendustegevust, majanduskeskkonda ning õigusriigi põhimõtteid järgiva riigi ja kodanikuühiskonna sidusust.”</i> (PM, 21.02.2003)</p>

	<p><i>“Lepe on (üks võimalik) protsess kodanikuühiskonna kujundamiseks.”</i></p> <p><i>(Jaak Aaviksoo, PM 15.10.2003)</i></p>
<p>Lepe on Eestile vajalik arengukava, mis aitab määrata pikaajalised sihtmärgid</p> <p>(11 artiklis)</p>	<p><i>“Eile kutsus Keskerakonna juhatus teisi erakondi üles kiirendama ühiskondliku kokkuleppe sõlmimist, sest see aitaks sõnastada Eesti pikaajalisi arengueesmärke.”</i></p> <p><i>(Kärt Karpa, EPL 28.01.2003)</i></p> <p><i>“Memorandumile allakirjutanud - Isamaaliidust kuni Vene Erakonnani Eestis - /---/ peavad oluliseks sõnastada Eesti arengu pikaajalised eesmärgid.”</i></p> <p><i>(PM, 21.02.2003)</i></p> <p><i>“Kogu rahvast hõlmav lepe /---/ annab pikaajalised eesmärgid, mis ei sõltu hetkepoliitikast.”</i></p> <p><i>(Urmas Sutrop, EPL 12.09.2003)</i></p>
<p>Lepe aitab kaasa riigi keskvõimu ja kohalike omavalitsuste tugevdamisele</p> <p>(9 artiklis)</p>	<p><i>“Oluline on uuesti sõnastada ja reguleerida keskvõimu, kohalike omavalitsuste ja kodanikeühenduste omavahelised suhted. Eriti nüüd, kus liitumine Euroopa Liiduga loob sootuks uue olukorra pädevus- ja otsustustasandites.”</i></p> <p><i>(Ester Šank, PM 20.02.2003)</i></p> <p><i>“Leppe kavandi kohaselt on vältimatu tugevdada ka Eesti omavalitsusi, luues selleks maakondliku omavalitsustasandi ning selgemalt eristades riigi ja omavalitsuse ülesandeid ning raha jaotust.”</i></p> <p><i>(Toomas Mattson, PM 02.08.2003)</i></p> <p><i>“Memorandumi projekti järgi on Eesti arengule tähtsad eelkõige sotsiaalne keskkond, /---/ ning suhted kohalike omavalitsuste, keskvõimu ning kodanikeühenduste vahel.”</i></p> <p><i>(Jaanus Piirsalu, EPL 20.02.2003)</i></p>

Lisa 6. Negatiivsete argumentide tekstisisesed näited

Negatiivne argument	Näide tekstist
Leppe tekst on sobimatu: liiga üldsõnaline; eliidikeskne; olulised valdkonnad on välja jäänud (32 artiklis)	<p><i>“Peaminister Siim Kallas teatas eile, et tekstis pole sõnagi maaelust, keskkonnakaitsest ega kodakondsuspoliitikast ja üksnes pealiskaudselt on juttu kultuurist ja sotsiaalpoliitikast.”</i> (Jaanus Piirsalu, EPL 20.02.2003)</p> <p><i>“Tundub, et suuresti põhineb ühiskondlik lepe koalitsioonileppel, seda on väljendatud ebamäärasemal moel.”</i> (Urmas Reinsalu, PM 08.08.2003)</p> <p><i>“Hea küll, t e k s t võib ju sündida suure rutuga vabalt valitud ekspertide sulest kusagil metsas või lennujaamas. Aga kui see ei ole rahulikul ja tasakaalukal moel isegi osapoolte vahel debateeritav, siis milles seisneb õieti l e p e ?”</i> (Rain Rosimannus, PM 22.09.2003)</p> <p><i>“Reformierakonna juhatus leidis, et aasta jooksul ühiskondliku leppe nime all tuntuks saanud dokument on ka oma viimases redaktsioonis laialivalguv, omamoodi “üleüldise õnne pakt”.”</i> (Toomas Mattson, PM 09.10.2003)</p> <p><i>“Reformierakonna aseesimees Meelis Atonen kritiseeris leppe teksti, kuid tunnistas, et leppe idee eraldi võetuna on üllas.”</i> (Mirko Ojakivi, EPL 20.10.2003)</p>
Leppe koostajate ja ühiskonna ning erinevate valdkondade vahel puudub konsensus (21 artiklis)	<p><i>“Kui memorandum põhisonum on leppida kokku selles, et tuleb kokku leppida, võib öelda, et aastane jõupingutus pole meid just kaugele edasi viinud.”</i> (EPL juhtkiri, 14.01.2003)</p> <p><i>“Kogu küsimus näib olevat vaid selles, kas võimukandjad ja liidrid suudavad üksteist tunnustada või osutub see väike asi eesti loomusele ületamatuks takistuseks.”</i> (Tiit Sinissaar, EPL 10.09.2003)</p> <p><i>“Alustagem tõsiasjast, et hästimakstud sihtasutus ei ole suutnud</i></p>

	<p>laiale avalikkusele inimkeeli seletada, mille poolest ühiskondlik lepe üldse oluline on.”</p> <p>(Linnar Priimägi, PM 15.10.2003)</p> <p>“Keskerakonna infojuht Evelyn Sepp ütles eile Postimehele, et partei ei kavatse leppele esialgu alla kirjutada, sest selle elluviimiseks puudub konsensus.”</p> <p>(Urmas Seaver, PM 20.10.2003)</p>
<p>Leppe eestvedajate suhtes puudub legitiimsus (10 artiklis)</p>	<p>“Mõttevahetuse vastu ei saa kellelgi midagi olla, kuid sellel leppel puudub realiseerimise mehhanism. /---/ Ka neil, kes kõiki neid toredaid mõtteid kirja panevad, on mõistlik osaleda valimistel, saada rahva mandaat ja siis kõnelda oma valijate nimel.”</p> <p>(Märt Rask, PM 08.08.2003)</p> <p>“Rahvuslik kokkulepe (kui keegi suudab määratleda need esinduslikud osapooled, kes selle kogu rahvuse nimel omavahel sõlmivad) saakski veelkord üle rääkida just fundamentaalsed väärtused, /---/.”</p> <p>(Paul-Eerik Rummo, PM 08.02.2003)</p> <p>“Kui ligemale 50% inimestest ei käi valimas ja parteistunud on rahvastikust paar-kolm protsenti, siis keda see lepe esindab?”</p> <p>(Lea Larin, EPL 18.01.2003)</p>
<p>Leppe sõlmimine toimub liigselt kiirustades (9 artiklis)</p>	<p>“/---/ eesmärgiks ei peaks olema mitte kiire allakirjutamine, vaid ühiskonnas laialt aktsepteeritud kokkuleppe saavutamine, mis aga pole võimalik tormates.”</p> <p>(Helir-Valdor Seeder, PM 08.08.2003)</p> <p>“Ühiskondlik lepe ei pea tingimata olema sõlmitud mingiks kindlaks kuupäevaks, vaid ikka siis, kui leppe osalised selleks valmis on.”</p> <p>(Tiit Sinissaar, EPL 10.09.2003)</p> <p>“Kogu protsessi on sihtasutuse asjaajajad üritanud läbi viia tempos viisaastak nelja aastaga. Dokument on olnud tähtsam kui leppimine.”</p> <p>(Rain Rosimannus, PM 22.09.2003)</p>

	<p><i>“Ühiskondliku leppe versioonide areng on olnud pidevate kompromisside otsimine äärmiselt piiratud ajas.”</i> (Linnar Viik, EPL 20.10.2003)</p>
<p>Leppe näol on tegemist järjekordse arengukavaga, probleemiks on erinevate arengukavade paljusus (9 artiklis)</p>	<p><i>“Lisaks kokkuleppimisele, et ühiskondlikku kokkulepet on vaja, tuleb kokku leppida selleski, et seda lepet hiljem ka riigi juhtimises realselt arvesse võetakse. Seni koostatud paarkümmend arngukava ja teised strateegilised ning visiooni kandnud dokumendid on näited vastupidisest.”</i> (Urmas Reinsalu, PM 20.12.2002)</p> <p><i>“Eestis on kombeks koostada erinevaid ühiskonna arengu seisukohalt olulisi dokumente, kuid nende elluviimiseni jõutakse harva.”</i> (Merle Haruoja, PM 25.08.2003)</p> <p><i>“Mida rohkem erinevaid kavasid, seda vähem saab ju igäiht eraldi tõsiselt võtta.”</i> (Liisi Poll, PM 10.10.2003)</p> <p><i>“Kui meil on ootamatult tekkinud terve hulk ühiskondlikke leppeid, siis tasuks nendega veidi tööd teha ja ühisosa välja sõeluda.”</i> (Juhan Kivirähk, EPL 16.10.2003)</p>
<p>Leppe sõlmimine kätkeb endas stagnatsiooniohtu (5 artiklis)</p>	<p><i>“Endine justiitsminister nentis, et leppe projektist õhkub nostalgilist suundumust üheparteisüsteemi poole, kus kõik mõtlevad ühtmoodi. «Annaks jumal, et ei korduks kommunistide ja parteitute bloki ühtsuse idee. See dokument peegeldab värsket väsimust mitmeparteisüsteemist, mis on ohu märk.»</i> (Märt Rask, PM 08.08.2003)</p> <p><i>“See soov panna kogu ühiskond pea kõigis valdkondades ühte jalga marssima meenutab taas kurjakuulutavalt aega ja vaimu, millest Eesti on soovinud kogu taasiseseisvuse jooksul kaugeneda.”</i> (Rain Rosimannus, PM 22.09.2003)</p>